

MITROPOLIA CHIȘINĂU ȘI A ÎNTREGII MOLDOVE
MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

ȘCOALA ȘI BISERICA: PARTENERIAT PENTRU EDUCAȚIE

**1700 de ani de la proclamarea Edictului
de la Milan - model de toleranță
și de conlucrare între Stat și Biserică**

Seminar metodologic republican

Ediția a II-a

Chișinău, 2013

Coordonator științific: Pr. dr. Octavian MOȘIN

Responsabil de ediție: Angela LEVINȚA

Editor: Ana BOTNARU

„CUVÎNTUL-ABC” 2013

„Școala și Biserica: parteneriat pentru educație: 1700 de ani de la proclamarea Edictului de la Milan – model de toleranță și de conlucrare între Stat și Biserică”, seminar metodologic republican (2; 2013; Chișinău). Școala și Biserica – parteneriat pentru educație: 1700 de ani de la proclamarea Edictului de la Milan – model de toleranță și de conlucrare între Stat și Biserică: Seminar metodologic republican, Ed. a 2-a, 27-28.06.2013 / coord. șt.: Octavian Moșin. – Chișinău: Cuvîntul-ABC, 2013. – 104 p.

Antetit.: Mitropolia Chișinău și a Întregii Moldove, Inst. de Științe ale Educației. – 200 ex.

ISBN 978-9975-4377-6-9.

37.015:27-47(082)

§ 35

PARTEA I. Parteneriat educațional

Revenind la educația religioasă

ÎPS VLADIMIR,

Mitropolitul Chișinăului și al Întregii Moldove

Preacucernici părinți, stimați dascăli, iubiți întru Hristos frați și surori!

În perioada 27-28 iunie 2013, am convenit pentru desfășurarea Ediției a II-a a Seminarului metodologic cu genericul: «**Scoala și Biserica: parteneriat pentru educație**», cu tema: «1700 de ani de la proclamarea Edictului de la Milan – model de toleranță și de conlucrare între Stat și Biserică».

Seminarul își propune informarea și realizarea unui schimb de experiență în scopul dezvoltării relațiilor de colaborare la nivel de instituții (Biserică, școală, comunitate de părinți, autoritate publică), al promovării unor bune practici naționale și internaționale cu privire la soluționarea problemelor ce țin de formarea spirituală a elevilor.

În anul școlar 2012–2013, am întâmpinat un șir de probleme în implementarea religiei, determinate, în special, de sărăcia spirituală, de cunoașterea superficială sau necunoașterea adevărilor de credință, dar și de sărăcia propriu-zisă.

Activitatea educativă a Bisericii a fost rânduită de Însuși Mântuitorul Hristos, pentru ca oamenii să cunoască voia Lui și să o îplinească. Prin demersul educațional din cadrul orelor de religie, Biserica vine în ajutorul societății în ansamblul ei, promovând dragostea, prietenia, pacea, înțelegerea, înțajutorarea și cooperarea între semeni, toate acestea constituind principiile de bază ale credinței creștine.

Una dintre noile realități religioase este introducerea religiei în școlile laice, educația religioasă fiind una dintre problemele de substanță ale societății în ansamblul ei și, totodată, ale politicii educaționale. Astăzi religia și-a câștigat un loc în cadrul sistemului de învățământ.

În cadrul ariei curriculare *Om și societate*, religia ierarhizează și structurează conținuturile educaționale din perspectiva valorilor și a moralei creștine.

Întrucât fiecare om se raportează la realitate în mod pragmatic, prin voință, acțiune, dar și la nivel spiritual, prin credință, atitudine, un sistem educativ nu poate atinge plenitudinea în condițiile în care marginalizează sau omite una dintre componentele ei fundamentale. O educație integrală presupune, așadar, pe lângă laturile intelectuală, morală, estetică, tehnologică, și o componentă religioasă. Raportul dintre acestea și modul în care fiecare contribuie la atingerea idealului, a scopurilor și obiectivelor educaționale într-un anumit sistem social

este precizat prin normative legale, în funcție de particularitățile și direcțiile de dezvoltare pe care o societate și le propune într-o anumită epocă istorică.

O educație religioasă nu reprezintă doar un demers religios, social și cultural, ci constituie și o cale spre formarea unor reprezentări corecte și temeinice privind cultura națională și universală, stimularea dialogului intercultural din perspectiva libertății și egalității între semenii, demersuri pe care le propune la modul cel mai înalt religia creștină, educarea în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, al demnității, al toleranței, al cultivării sensibilității față de problematica umană, față de valorile moral-civice, față de arte, al respectului față de natură și de mediul înconjurător, care sunt de fapt finalități ale Legii învățământului și se regăsesc sub diferite formulări în proiectele privind legea educației, dezbătute în ultimii ani.

Educația religioasă este definită ca o dimensiune a educației prin care se dezvoltă, în mod conștient, predispoziția spre religiozitate, înăscută, proprie persoanei umane, pe baza unor principii didactice și cu ajutorul unor metode și mijloace specifice.

Bine-cunoscuta expresie a Fericitului Augustin, pusă la începutul *Confesiunilor* sale – „Ne-ai făcut pe noi pentru Tine și neliniștit este sufletul nostru până ce se va odihni în Tine” – ne prezintă caracterul integrator al religiei: Religia este sediul adevărului transcendent în esență și principiul unic al tuturor lucrurilor, recunoscut de pedagogia modernă – care, de altfel, și-a întemeiat sistemele de educație pe fundamente biblice – și de unii pedagogi contemporani, dar care este acceptat cu dificultate de societatea laică, secularizată.

Rezultatele cercetărilor întreprinse conduc spre necesitatea unei abordări complexe a situației, care să contribuie atât la îmbunătățirea activității didactice, cât și la o mai bună imagine a disciplinei *religie* în rândul profesorilor de alte specialități și în cadrul societății civile, în concordanță cu potențialul formativ-educativ al acestei discipline de învățământ. Direcțiile de acțiune presupun implicarea mai multor factori de decizie, atât de la nivelul Școlii, cât și al Bisericii.

Sf. Grigorie de Nyssa spune că „voia lui Dumnezeu cea desăvârșită este a-și întipări cineva în suflet chipul viețuirii bine-credincioase”, demers posibil doar prin intermediul unui șir de acțiuni educativ-religioase, desfășurate pe tot parcursul vieții, care presupun evaluări permanente ale acțiunilor proprii, raportate la Dumnezeu, la semenii și la sine însuși.

Îi felicităm pe toți participanții la această Ediție a Seminarului metodologic, care s-a organizat cu binecuvântarea noastră și cu bunăvoința Departamentului Mitropolitan Studii. Dorim tuturor ca sfinții să ne fie învățători și rugători în toată activitatea noastră teologică, pedagogică și misionară!

Cu dragoste și arhieresti binecuvântări,

† VLADIMIR,

MITROPOLIT AL CHIȘINĂULUI ȘI AL ÎNTREGII MOLDOVE

Edictul de la Milan – model de toleranță și de conlucrare între Stat și Biserică

Prot. lect. dr. Veaceslav CIORBĂ

Anul acesta marcăm 1700 de ani de la Edictul de la Milan din 313, dat de împăratul Constantin cel Mare (306-337). Acest edict a pus capăt politicii anticreștine promovate de Imperiul Roman timp de două secole și jumătate, a declarat principiul toleranței religioase ca unul primordial, a dat start unei noi perioade de dezvoltare a Bisericii creștine și a creat oportunități pentru stabilirea unor relații de colaborare durabilă dintre Stat și Biserică.

Pentru a înțelege însă adevărata valoare a Edictului de la Milan, este necesar să ne aducem aminte de acele vremuri grele și tragice, prin care Biserica creștină a trecut înainte ca creștinilor să le fi fost acordată libertatea religioasă.

În istoria bisericească, perioada de până la anul 313 este cunoscută ca o perioadă a persecuțiilor. Biserica creștină a fost prigonită chiar din primele zile de existență. Primele comunități creștine au fost persecutate de conducătorii religioși ai iudeilor. Despre aceasta aflăm multe din cartea *Faptele Apostolilor*.

Persecuțiile propriu-zise din partea autorităților statului roman, îndreptate împotriva creștinilor, au început în anul 64, în timpul împăratului Nero, care i-a acuzat pe creștini că au dat foc Romei. În anii 64-68, creștinii care erau prinși erau arestați, li se confisca averea, erau torturați, răstigniți pe cruci, aruncați fiarelor sălbatice pentru a fi devorați, erau arși de vii etc. Conform mărturiei a doi scriitori bisericești – Tertulian și Sulpiciu Sever –, împăratul Nero (54-68) a emis și un decret, sensul căruia poate fi rezumat în formula „*Non licet esse christianos*” (*Nu este permis să existe creștini*). Astfel, creștinismul a devenit religie interzisă, ilegală – „*religio illicita*”.

Statul roman era tolerant față de toate credințele politeiste, chiar și față de iudaism, însă creștinismul, ca religie nouă, monoteistă, era considerat o „superstiție nouă și dăunătoare”. Creștinii, care erau atunci o minoritate religioasă (aproximativ 5-10% din numărul de populație), erau urâți de reprezentanții celorlalte confesiuni, deoarece ei, prin viața lor morală și prin credința nouă pe care o propovăduiau, dădeau lovitura de grație religiilor imorale, idolatre, decăzute. Orice nenorocire care se abătea asupra populației era considerată ca o pedeapsă a zeilor pentru că au fost insultați și blasfemiați de refuzul creștinilor de a-i adora și a le aduce sacrificii. Toate acestea îl îndreptăteau pe Tertulian să scrie: „*Dacă Tibrul se revarsă peste maluri, dacă Nilul nu se revarsă peste ogoare, dacă cerul nu trimite ploaie, dacă pământul se cutremură,*

dacă e foamete, dacă se ivește vreo molimă, îndată se strigă: La lei cu creștinii!” (Apologeticum XL, 2-3, P.S.B. 3, III, p. 95).

Pedepsele aplicate erau în funcție de poziția socială a celui inculpat. În general, se respecta principiul: cei nobili erau deportați, cei simpli – decapitați. Creștinilor totdeauna li se confiscau averile. Pedepsa capitală însemna pierderea libertății, cetățeniei sau moartea, cea din urmă aplicată prin decapitare, răstignire, aruncare la fiare sau în luptele de gladiatori. Privarea de libertate însemna exilul în locuri neprielnice, munca în mine sau cariere, creștinii fiind tratați ca sclavi, fie ei bărbați sau femei.

Înainte aplicării pedepsei erau ținuți în închisoare, torturați pentru a apostazia. Uneori mureau înainte de a fi executați, motivul fiind condițiile inumane în care erau ținuți (fără lumină, aer, hrană, apă, în lanțuri sau în butuci). Torturile erau grele: flagelare, bătaia cu vergi, lapidarea, sfâșierea corpului cu unghii de fier sau cu cioburi de sticlă, arderea cu fierul înroșit, întinderea corpului, târârea de cai fugăriți, tăierea limbii sau a unor membre ale corpului, răstignirea, scoaterea ochilor, smulgerea unghiilor, turnarea de plumb topit sau de smoală încinsă pe corpul gol etc. Astăzi aceste pedepse par atât de îngrozitoare, încât cineva ar putea spune că autorii antici care le descriu exagerează, în acele vremuri astfel de torturi erau însă în măsura lucrurilor, de aceea nu sunt nici pe departe exagerări. Ele erau folosite pentru a tortura pe criminali, iar creștinii, pentru convingerile lor religioase, au ajuns pe lista criminalilor.

Firese ar fi fost ca în această perioadă de început a Bisericii creștine, ca urmare a politicii anticreștine promovate de statul roman, Biserica să ia o atitudine negativă față de stat și să elaboreze, de asemenea, și o teologie anti-statală. Acest lucru însă nu s-a întâmplat.

Primii propovăduitori creștini adoptaseră față de imperiu o atitudine de respect; își puseseră în Stat chiar speranțe, recunoscându-i, în lumea aceasta, un rol de educator, în măsura în care împărăția lui Dumnezeu nu era încă înfăptuită pe Pământ: *„Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu (...) Căci dregătorii nu sunt frică pentru fapta bună, ci pentru cea rea. Voiești deci să nu-ți fie frică de stăpânire? Fă binele și vei avea laudă de la ea. Căci ea este slujitoare a lui Dumnezeu spre binele tău”*, spune Sf. Ap. Pavel (Rom. 13, 3-4). Iar Sf. Ap. Petru adresa un apel Asiei Micie, teritoriu clasic al îndumnezeirii Statului: *„Dați tuturor cinste, iubiri frăția, temeți-vă de Dumnezeu, cinstiți pe împărat”* (I Petru 2, 17). Era o poziție deliberat optimistă, fondată pe postulatul că Statul, care posedă propria sa legitimitate, lucrează în sensul justiției și păcii sociale. Cu toate acestea, amândoi au fost aduși în fața regilor și a judecătorilor sub acuzația capitală de a fi dușmani ai puterii.

Creștinismul primelor veacuri a rămas credincios concepției pauline cu privire la realitățile politice, chiar și atunci când Statul (care întruchipează întreaga putere) devine persecutor. Creștinii nu au pus niciodată în discuție ordinea politică ca atare, nici regimul imperial care o reprezenta în acel moment.

Statul nu este de esență divină, dar întrucât corespunde ordinii voite de Dumnezeu, el are o demnitate eminentă care impune supunere din partea tuturor. Sfinții Părinți ne învață că funcțiile naturale ale Statului sunt cele care privesc asigurarea ordinii, unirii și păcii. Creștinul este convins că autoritatea politică va voi și va ști să dea satisfacție aspirațiilor legitime de libertate religioasă ale supușilor loiali și de un civism ireproșabil. Exigențele Statului, dacă rămân în limitele stabilite, nu pot deci părea câtuși de puțin excesive creștinului. Statul există în planul unei pedagogii divine, în scopul de a educa oamenii în spiritul respectării legii și al dreptății.

Într-un context general de violență și de suspiciune, Părinții Bisericii paleocreștine au știut să pună în lumină principiile generale ale unei etici creștine a realităților politice și să fixeze principalele coordonate ale unei doctrine bine echilibrate a raporturilor dintre Biserică și Stat, doctrină tot atât de străină de opoziția lipsită de discernămint, cât și de capitularea plină de lașitate. Scriitorul bisericesc Origen afirmă despre creștini că sunt conștienți de originea divină a oricărei autorități, de aceea trăiesc în respectul ordinii definite de legea cetății.

Originalitatea primului contact al Bisericii creștine, care tocmai luase naștere, cu societatea politică reprezentată de Imperiul Roman ni se dezvăluie prin faptul că persecuțiile nu au trezit nicio reacție violentă, nicio revoltă, nicio rezistență organizată din partea creștinilor. Modul lor de a rezista nu era deci decât refugierea în catacombe sau mărturisirea de credință publică și martiriul. Creștinii, deși erau umiliți, marginalizați, considerați criminali, nu au pornit pe calea revoltei nici prin acțiuni (nu au devenit teroriști) și nici prin idei antistatale.

Biserica nu a opus niciodată Statului un refuz categoric, izvorât dintr-o orientare mistică spre lumea de dincolo. Ba dimpotrivă, Biserica martirilor, dând dovadă de un instinct politic foarte sigur și călăuzită de lumina dumnezeiască, a știut să găsească *da-ul* și *nu-ul* potrivite, astfel a putut să spună „*nu*” Statului absolutist al cezarilor despotici care persecutau crunt Biserica creștină.

Intensitatea persecuțiilor a variat de la un împărat la altul și de la o regiune la alta a imperiului. Până la împăratul Deciu, prigonirile erau susținute de populația păgână și de unii guvernatori, iar începând cu Deciu (249-251) ele erau dictate de împărat și aveau caracter general, cuprinzând întregul Imperiu Roman. Cele mai crunte persecuții au avut loc în timpul împăra-

tului Dioclețian (284-305), au intrând în istorie sub denumirea de „Marea persecuție”.

Sfârșitul persecuțiilor a venit odată cu urcarea pe tronul Imperiului Roman a Sfântului împărat Constantin cel Mare. El era feciorul generalului Constanțiu Clor, care în 293 a fost ridicat la rangul de cezar în Tetrarhia lui Dioclețian și a fost rânduit să domnească peste un sfert din Imperiu, în Britannia, Gallia și Hispania. Când tatăl său a fost ridicat la rangul de cezar, Constantin avea 20 de ani și a rămas să facă carieră militară în anturajul lui Dioclețian, în partea răsăriteană a Imperiului. În anii 303-305, viitorul împărat Constantin a fost martor ocular al celor mai crunte persecuții la care au fost supuși creștinii în perioada primară. În anul 305, el vine la tatăl său în Galia.

În vara anului 306, Constanțiu Clor moare, iar armata îl proclamă împărat pe fiul său Constantin, care era în floarea vârstei (32 de ani). La acest moment, Constantin nu era creștin, dar el a urmat sfatul pe care i l-a dat tatăl său înainte de moarte: „Luptă cu forță împotriva dușmanilor și tratează-ți supușii cu blândețe”.

Politica religioasă a lui Constanțiu Clor s-a deosebit mult de cea a colegilor săi care persecutau creștinii. Constanțiu a îndeplinit doar formal dispozițiile lui Dioclețian privind prigoana acestora, în realitate el a fost tolerant, căci nu vedea nimic rău în religia creștină, ci din contra, îi aprecia pe creștini pentru calitățile lor morale înalte. Constantin a remarcat acest fapt și a mers pe aceleași cale. El a înțeles că tolerarea credinței creștinilor însemna o politică mai bună decât prigonirea Bisericii creștine. Prima soluție părea să câștige simpatia creștinilor pentru statul roman, pe când cealaltă nu părea să aducă decât haos și vărsare de sânge în societatea romană. Clerul creștin putea să vină la curtea lui Constantin cel Mare, iar laicii creștini puteau să devină funcționari ai administrației lui, fără să se teamă pentru viețile lor. Scriitorul bisericesc Lactanțiu și-a dedicat marea operă „Divinae Institutiones”, pe care o scria în acel timp în apărarea credinței și practicilor creștine, împăratului Constantin. El a prezis că Dumnezeu îl va răsplăti pe împărat pentru măsurile lui juste și îi va pedepsi pe ceilalți împărați pentru acțiunile lor. Este puțin probabil că împăratul Constantin ar fi cunoscut mai multe despre creștinism în această perioadă a vieții și carierei lui. Dar circumstanțele istorice ulterioare au adus schimbări nu doar în sfera politică, ci și în cea religioasă.

În anul 312, împăratul Constantin era antrenat într-un război cu împăratul uzurpator Maxențiu. La un moment de cotitură, înaintea bătăliei decisive de la Podul Mulvius, Constantin se convertește la creștinism. Acest moment a constituit o schimbare radicală atât în viața personală a împăratului, cât și o schimbare cu repercusiuni majore pentru societatea romană, pentru întreaga Europă și chiar pentru întreaga lume.

Învingător în lupta cu Maxențiu, împăratul Constantin ajunge stăpân peste partea occidentală a Imperiului Roman (jumătate din întreg teritoriul). Imediat ce a obținut controlul asupra personalului administrativ din diecezele italiene și africane, păstrând în funcții câțiva oameni ai lui Maxențiu în care avea încredere și numind câteva persoane noi care susțineau politica lui religioasă, împăratul Constantin a emis mai multe scrisori imperiale prin care ordona instituirea *principiului toleranței religioase* în teritoriul condus de el.

În calitatea lui de împărat principal printre ceilalți împărați, Constantin avea dreptul să stabilească politica religioasă pentru întreaga lume romană. Prin restituirile de proprietăți, subvențiile în bani, scutirile acordate clerului și construcția de biserici pe care le-a ordonat în primele luni ce au urmat convertirii, Constantin a ridicat creștinismul la un statut egal cu credințele păgâne și a început să-l impună ca religie favorită în regiunile vestice ale imperiului. Augustul Liciniu îi tolera în mare măsură pe creștini în Estul european, dar cezarul Maximin îi persecuta fâțiș în provinciile vestice ale Asiei romane. Ca urmare, după iarna 312-313, Constantin și-a îndreptat atenția spre colegii lui necreștini și a căutat să le obțină acordul pentru politica lui religioasă. A căutat să-și întărească alianțele politice cu Liciniu și să oprească reprimările religioase ale lui Maximin.

Constantin a părăsit Roma la mijlocul lui ianuarie și a ajuns la Milan la începutul lui februarie. Liciniu a venit de la Carnuntum și s-a alăturat colegului său aproape în același timp. Primul rezultat al întâlnirii celor doi a fost realizarea alianței politice dintre ei prin căsătoria lui Liciniu cu Constanția, sora vitregă a lui Constantin. După festivitățile nupțiale, cei doi împărați și-au ațintit atenția spre problemele imperiului. Cea mai mare parte a discuției lor se pare că s-a centrat pe politica imperială religioasă și pe statutul creștinilor. Liciniu tolerase creștinismul încă de la Edictul lui Galerius din 311; Constantin voia însă mai mult – o politică a restituirii proprietăților și protecție legală pentru creștini. Liciniu era deschis la propunerile noului împărat principal. Ostilitatea recentă din partea lui Maximin în Răsărit și alianța strânsă cu Constantin în Apus l-au convins să urmeze linia cumnatului cu privire la politica religioasă a imperiului. Sub influența dominantă a lui Constantin, cei doi împărați au încheiat un acord formal, cunoscut de obicei ca „Edictul de la Milan”.

Actul a fost redat de scriitorul bisericesc Lactanțiu în lucrarea sa „Despre moartea persecutorilor” (48, 2-12) și menționat de episcopul Eusebiu de Cezareea în „Istoria Bisericească” (X, 5, 2-14): „*Eu, Constantin Augustul, și eu, Liciniu Augustul, ne-am întâlnit în chip fericit la Milan și am căutat să hotărâm tot ce interesa binele și folosul poporului, între alte lucruri pe care le cre-*

deam utile tuturor în multe privințe, am hotărât în primul rând și să asigurăm respectul și cinstea cuvenite divinității înainte de de toate, adică ne-am hotărât să acordăm creștinilor și tuturor celorlalți libera alegere la cinstirea religiei pe care o vor, cu gândul la orice divinitate sau putere cerească ar fi aceasta să ne poată fi de folos și nouă, și tuturor celor ce trăiesc sub ascultarea noastră.

Drept aceea, cumpănind lucrurile în chip salutar și drept, am hotărât că voința noastră este că nu trebuie să oprim pe nimeni de a urma și a alege respectarea sau ținerea religiei creștine și că fiecare să i se lase libertatea de a-și da consimțământul și a alege acea formă de religie pe care o crede cea mai potrivită pentru el, pentru ca și divinitatea să ne arate în toate ocaziile providență și bunăvoință sa.

De aceea ne exprimăm dorința noastră în acest edict ca respectivele condiții conținute în scrisorile noastre anterioare trimise Domniei Tale în legătură cu creștinii să fie complet suprimate și înlăturate, pentru că păreau cu totul nedrepte și străine de blândețea noastră și ca de acum înainte fiecare din cei la care se referă această alegere să poată să aleagă liber și fără piedică de a-și practica religia lor.

Iar întrucât Domnia Ta vede că noi le acordăm această libertate fără nici o restricție, prin aceasta tot așa înțelege Domnia Ta că și altora s-a dat îngăduința să urmeze cum doresc să urmeze credința lor proprie, lucru cerut și de liniștea vremurilor actuale, că fiecare e liber să-și aleagă și să practice religia care-i place. Am hotărât acest lucru pentru ca să nu lăsăm impresia că am nesocotit cultul sau religia cuiva.

Mai hotărâm totodată, în legătură cu creștinii, că locașurile în care obișnuiseră se aduna până acum și despre care stabilisem într-o epistolă anterioară pe care ți-am trimis-o că lor li s-a dat altă destinație, de acum înainte dacă apar oameni care par că ar fi cumpărat aceste locașuri de la fiscul nostru, fie de la altcineva, să le înmâneze fără amânare și fără echivoc zișilor creștini fără plată.

Iar dacă cineva a primit acele locașuri sub formă de daruri și cer ceva în schimb de la bunăvoința noastră, aceia să se prezinte la tribunalul magistratului local, pentru ca prin mărinimia noastră să se plătească o compensație. Prin grija Domniei Tale toate aceste bunuri vor trebui restituite neîntârziat și în întregime creștinilor.

Și deoarece aceiași creștini nu posedau numai locașuri de cult, unde aveau obiceiul să-și țină întrunirile, ci întrucât se știe că avuseseră și alte bunuri care nu aparținuseră persoanelor singuraticice și comunității întregi, vei da porunci ca, potrivit legii anunțate mai înainte, toate aceste bunuri să fie restituite absolut fără nicio împotrivire creștinilor, adică totalității sau comunității lor.

*Dispozițiile amintite trebuie să fie clar respectate, pentru ca cei care vor în-
apoia sau vor primi în schimb prețul lor să aibă. cum am spus, nădejdea că vor
fi răscumpărați potrivit mărinimiei noastre.*

*Oricum, trebuie să acorzi toată atenția față de comuniunea creștinilor, în
sensul că porunca noastră să fie adusă la îndeplinire cât mai repede, pentru
ca, după blândețea noastră, să avem convingerea că liniștea publică e în felul
acesta asigurată.*

*Fie ca, după cum s-a spus mai sus, prin această rânduială, bunăvoința dum-
nezeiască pe care am simțit-o de atâtea ori, să rămână dezmințită față de noi!*

*Iar pentru ca textul prezentei legi și a bunătatii noastre să poată fi adus la
cunoștința tuturor, e bine ca ceea ce am scris să fie afișat prin dispoziția ta, să
fie publicată pretutindeni și să ajungă la cunoștința tuturor, pentru ca legea
pornită din bunătatea noastră să nu rămână ascunsă nimănui”.*

Edictul de la Milan a stabilit cultul creștin ca „religio licita” în întregul
Imperiu Roman, Bisericele creștine ca entități colective având autoritatea de a
deține proprietăți comune sub protecția legii romane, iar creștinii fiind văzuți
ca un grup religios protejat și având dreptul nestânjenit de a venera pe Dum-
nezeul lor în interiorul societății romane.

Constantin acționase deja și chiar depășise prevederile Edictului de la
Milan în Apus și astfel, probabil, nu a fost necesar să-l publice în interio-
rul teritoriului guvernat de el, cu toate că a păstrat desigur o copie în arhiva
lui oficială. Aștepta ca Liciniu să ia aceleași măsuri în Răsărit, unde creștinii
suferiseră cel mai mult din cauza persecuțiilor. Liciniu va face acest lucru.
Când actul a devenit oficial în vara lui 313, a pus capăt „Marii Persecuții” și a
servit formal drept politică religioasă oficială în lumea romană pentru viitoa-
rea decadă. Dar înainte ca să poată aplica noua politică religioasă în Răsărit,
a trebuit să se confrunte cu Maximin, care-i invadase teritoriul, dar pe care
Liciniu l-a învins la 30 aprilie 313, rămânând singurul împărat al Imperiului
Roman de Răsărit.

Cu părere de rău, peste câțiva ani Liciniu și-a schimbat atitudinea sa față
de Biserica creștină și a revenit la politica de persecuții. Sfinții patruzeci de
mucenici din Sevastia au pățit în timpul represiunilor lui Liciniu. Împăra-
tul Constantin îl biruie pe Liciniu în cel de-al doilea război civil (324) și devi-
ne singurul împărat al Imperiului Roman. Înfrângerea persecutorului Liciniu
a însemnat pentru creștini biruința definitivă a libertății și toleranței și a pus
capăt epocii persecuțiilor.

Concluzie. Edictul de la Milan din 313, prin care s-a acordat libertate re-
ligioasă creștinilor, este opera măreței personalități a împăratului Constantin
cel Mare. Anume lui îi revine meritul instituirii principiului toleranței re-

ligioase și al libertății, care în Imperiul Roman era manifestat față de toate religiile, cu excepția religiei creștine.

Din momentul convertirii și până la sfârșitul vieții, împăratul Constantin s-a arătat a fi un promotor al libertății religioase și susținător al Bisericii creștine. El a luat mai multe măsuri prin care creștinismul a avut posibilitate să influențeze pozitiv societatea și Statul roman. Acest lucru s-a făcut simțit în legislație, care a fost influențată de morala creștină, în relațiile sociale, în cultură și artă etc. Creștinismul a fost liantul care a unit pentru multe secole înainte popoarele din componența Imperiului Roman, apoi a celui bizantin.

Edictul de la Milan trebuie privit ca un act simbolic al biruinței principiului toleranței și al libertății religioase care a separat două mari epoci – cea a Romei păgâne și cea a Europei creștine.

Literatură selectivă

1. Chifăr, Nicolae. *Istoria creștinismului*. Iași, 2001.
2. Gabor, Adrian. *Biserica și Statul în primele patru secole*. București, 2003.
3. Odahl, Charles Matson. *Constantin și imperiul creștin*. București, 2006.
4. Meyendorff, Jean. *Biserica Ortodoxă ieri și azi*. București, 1996.
5. Шмеман, Александр. *Исторический путь Православия*. Москва, 1993.

Educația religioasă în învățământul din Republica Moldova. Așteptările familiei, școlii și societății

*Prot. dr. Alexei BOENCIUC,
șef al Direcției metodice a Departamentului mitropolitan Studii*

Mult stimată doamnă viceministru, preacucernici părinți, distinși dascăli, onorată asistență, „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri”.

Referindu-mă la subiectul propus spre discuție, voi face o retrospectivă și unele constatări în ceea ce privește învățământul religios în general. Orice disciplină de învățământ își are istoria sa. Predarea religiei are o istorie mult mai veche și mai bogată, comparativ cu alte discipline.

În procesul de formare a poporului nostru, de la primirea Evangheliei predicate de Sf. Apostol Andrei, rolul Bisericii a fost decisiv în cristalizarea conștiinței de neam, în susținerea identității naționale, în formarea și dezvoltarea limbii române literare, așa cum subliniază în una dintre scrierile sale Mitropolitul Antonie Plămădeală, pământeanul nostru: „Pentru vremea când încă nu existau școli ca atare, când învățătura se preda oral, de la om la om, și când singurele cărți erau cele de literatură religioasă, acestea au îndeplinit, fără nicio îndoială, rolul de manuale de învățământ. În primul rând, au fost cărți de citire, instrumente ale științei de carte, primele arme, primele mijloace de lucru împotriva analfabetismului, primele semne ale culturii. Că a fost așa și că există net conștiința acestei funcții, și ca își dădeau seama de importanța științei de carte o vedem limpede în multe din prefețele cărților religioase”.

În decursul istoriei, fiecare mare domnitor este secundat de o mare personalitate duhovnicească: Mircea cel Bătrân de Sfântul Nicodim de la Tismana; Sfântul Neagoie Basarab de Sfântul Nifon, Patriarhul Constantinopolului; Sfântul Constantin Brâncoveanu de Sfântul Antim Ivireanul; Sfântul Ștefan cel Mare de Sfântul Daniil Sihastrul; Vasile Lupu de Sfântul Varlaam.

Prin aceste personalități duhovnicești, care s-au îngrijit de învățătura și cultura creștină, mănăstirile sunt adevărate școli ale poporului nostru, înainte ca școala să devină o instituție finanțată de Stat. Marii Ierarhi au fost, în același timp, mari creatori de școală și primii profesori ai învățământului. Perspectiva generală privind rolul educației religioase în societatea din țările europene este legată mai ales de rolul pe care această dimensiune a educației poate să-l aibă în asigurarea unei conviețuiri care să încurajeze în noua construcție europeană, dialogul și respectul pentru diferență, pe bazele oferite de morala religioasă. În aproape toate țările, cu excepția Franței, Statul consideră

că nu pierde nimic din laicitatea sa și apreciază că acest tip de educație, *”nu este un program de economie, ci o investiție în viitor și o dimensiune esențială a umanității”*.

Părinții doresc o educație religioasă care să asigure accesul la valorile autentice ale umanității, iar copiii sunt în căutarea unor elemente pentru înțelegerea mesajului religios, inclusiv în creațiile literar-artistice și a unor modele care te conduc spre o mai bună înțelegere a persoanei umane și a lumii în ansamblul ei. Preocupările ecleziastice menite să valorifice în plan educativ viața religioasă și culturală creștină au o tradiție îndelungată și constituie fundamentul educației europene. Existența școlilor mănăstirești a contribuit în Europa de Răsărit și în Europa de Apus, deopotrivă, la extinderea trăirii monastice – de la rugăciune și muncă spre anumite preocupări intelectuale și artistice. Transcrierea manuscriselor, înființarea de biblioteci în care erau păstrate și valorificate creațiile religioase și laice ale Antichității au contribuit la formarea noilor structuri culturale în Europa. Învățământul elementar și cel mediu din Bizanț era accesibil tuturor băieților. În școliile medii organizate de către Biserică erau pregătiți viitorii funcționari din administrația imperială.

Cea dintâi universitate cunoscută în creștinism este școala de filosofie și de știință fondată la Constantinopol de către împăratul Teodosie II în anul 425. Prima universitate din Apus a fost cea din Salerno, înființată de către călugării benedictini în secolele VIII-IX. Acestora le-a urmat Universitatea de la Sorbona, după numele întemeitorului ei – călugarul Sorbon, vestită pentru dezvoltarea studiilor din domeniile filosofic și teologic. Din punct de vedere al dezvoltării științelor educației, conceptele care stau la baza pedagogiei moderne, formulate de către o serie de teoreticieni precum Comenius, Rousseau, Pestalozzi, Herbart, Frobel etc., au inclus diferite modele de integrare a educației religioase în cadrul sistemelor de învățământ, pornind de la convingerea că o educație integrală nu poate să excludă dimensiunea spirituală a existenței umane. Perspectiva oferită de către marii teoreticieni ai pedagogiei moderne este cu atât mai importantă în perioada contemporană, cu cât aceștia au aparținut unor culturi și chiar confesiuni diferite.

Prezența disciplinei *Religie* în sistemele de învățământ contemporane reprezintă expresia unei contunuități la nivel pedagogic și instituțional, precum și o recunoaștere și forma de valorificare a potențialului formativ-educativ al valorilor creștine propuse de această disciplină de învățământ în formarea personalității umane la nivelurile cognitiv, afectiv, volitiv și atitudinal. Pedagogia actuală insistă asupra faptului că realizarea unei culturi și a unei conduite religioase în școală este necesară nu doar pentru formarea integrală a personalității elevului, ci reprezintă o șansă și pentru sistemul de învățământ de a-și valorifica

un sprijin esențial în atingerea scopurilor sale generale, urmărindu-se complementaritatea și continuitatea în plan informativ și formativ-educativ. Condiția principală este ca aceste laturi ale educației să fie vizate nu în chip autarhic, concurențial, ci ca un demers educațional global, integrator, realizat cu profesionalism și responsabilitate de către întreg personalul didactic.

Referindu-mă la istoricul predării religiei în Țara Moldovei, învățământul religios s-a desfășurat inițial în tinda bisericii; în perioada țaristă (1812-1917), școlile primare reprezentau prima treaptă a învățământului bisericesc. Pe lângă școlile parohiale existau și școli propriu-zise, care se deschideau, de regulă, într-o chilie alăturată sau înșiși clericii își puneau casele la dispoziția celor care doreau să studieze Cuvântul lui Dumnezeu. La început acolo mergeau copiii de preoți, iar ulterior erau admiși și copiii enoriașilor. Cadre didactice în școlile respective erau preoții și dascălii din teritoriu. Principalele obiecte de studiu erau: cititul și scrierea, aritmetica, catehismul. Drept manuale serveau: Bucoavna, Psaltirea, Ceaslovul și Bazele învățăturii creștinești.

În perioada când Basarabia era în cadrul României, în anul 1921 Ministerul Învățământului a introdus aici învățământul obligatoriu pentru toți copiii cu vârsta de 7-17 ani. Și în această perioadă preoții locali își continuau activitatea în aceste școli. În anii 1940-1941, când mulți învățători au fost nevoiți să emigreze în vechiul regat în contextul celui de-al Doilea Război Mondial, preoții au fost cei care i-au înlocuit. În perioada sovietică, din cauza politicii ateiste promovate în societate, multe biserici au fost închise, iar preoții s-au văzut nevoiți să părăsească locașurile sfinte. Biserica Ortodoxă a cunoscut un regres considerabil, iar în aceste condiții nu putea fi vorba despre predarea religiei în școli. După destrămarea URSS, a luat naștere mișcarea națională, ai cărei adepți pledau pentru renașterea spiritulă a poporului. Urmarea firească a redobândirii libertății religioase a fost reintroducerea religiei ca disciplină de învățământ. În anii '90 ai sec. XX, educația religioasă se realiza în cadrul activității extrașcolare. În perioada 1991-2010, Biserica Ortodoxă din Moldova înaintează mai multe demersuri pentru introducerea predării religiei în școli, dar a întâmpinat unele impedimente și neînțelegeri din partea autorităților. Aceasta nu a dus totuși la ruperea dialogului și la stoparea inițiativelor în acest sens.

Hotărârea Guvernului nr. 596 din 02.06.2010 cu privire la predarea religiei în instituțiile de învățământ reprezintă un act normativ de mare importanță. Scopul actului este de a reglementa statutul disciplinei *Religia*, modalitatea de completare a claselor, precum și specificarea acțiunilor delegate Ministerului Educației pentru asigurarea implementării în clasele 1-9 a disciplinei opționale *Religie*, contribuind astfel la satisfacerea cererii cetățenilor.

Activitatea cabinetului metodic este determinată de introducerea în învăță-

mântul primar și cel gimnazial a disciplinei opționale *Religia*. La 1 iulie 2011, este reorganizat Departamentul Mitropolitan Studii, care monitorizează procesul de predare a religiei în școală. Se încearcă stabilirea unei colaborări mai eficiente între Biserică și instituțiile Statului. În anul de studii 2012-2013, s-a constatat o conlucrare mai activă între metodiștii din protopopiate și direcțiile de învățământ. S-au desfășurat numeroase ore publice și seminare de formare a profesorului de religie, atât din cadrul Eparhiei de Chișinău, cât și din întreaga țară. În perioada de 21-23 mai 2013, profesorii de religie din municipiul Chișinău, din raioanele Ialoveni și Călărași au participat la un seminar de formare și schimb de experiență în județul Alba Iulia, România. În cadrul seminarelor și asistării la ore, profesorii s-au regăsit în metodele și formele de predare folosite la lecție. Aceasta înseamnă o creștere a responsabilității și experienței profesorului de religie.

La seminarele desfășurate în tot cuprinsul țării au participat președinți de raioane, șefi ai direcției raionale de învățământ, protopopi, metodiști, primari, profesori de religie, care și-au exprimat sprijinul și dorința privind continuitatea predării religiei în cadrul instituțiilor de învățământ. În acest context, aș dori să aduc sincere mulțumiri tuturor celor implicați în această activitate. Asistând la orele de religie, am constatat că valorile oferite de educația religioasă sunt extrem de necesare, mai ales în această perioadă de secularizare a societății noastre, întrucât ele reprezintă pentru tineri un reper spiritual esențial și un liant existențial între toate cunoștințele dobândite prin studiul celorlalte discipline. Religia îl învață pe copil și pe tânăr iubirea față de Dumnezeu și de oameni, credința, speranța și solidaritatea, dreptatea și recunoștința față de părinți și de binefăcători, dărnicia și hărnicia, sfințenia vieții – valoare eternă a ființei umane, adevărul prim și ultim al existenței, binele comun și frumusețea sufletului profund uman, cultivat și îmbogățit prin virtuți.

Predarea religiei în școală are valențe educaționale deosebite prin rolul ei formativ în viața tinerilor, reducând efectele negative ale crizei contemporane de identitate și de orientare, propunând modele viabile de bunătate și sfințenie și oferind tinerilor repere în viața de familie și în societate.

Părinții așteaptă din partea școlii o ofertă educațională care să includă educația religioasă ca factor de apropiere față de adevăratele valori și tradiții religioase și culturale, de echilibru față de asaltul nonvalorilor morale din societatea noastră și față de promovarea tot mai insistentă a violenței și imoralității prin mass-media. Educația religioasă poate să ofere tinerilor o înțelegere superioară a vieții și a valorii acesteia, precum și un suport puternic în rezolvarea propriilor probleme. Transmiterea prin limbajul credinței a învățăturii revelate atrage după sine și valorizarea elevului. Orice acțiune didactică religioasă are sens în

măsura în care-l ajută pe elev să-ți valorifice propriile capacități, înțelese în lumina învățaturii creștine. Mediul educativ în care se dezvoltă elevii, chiar de aceeași vârstă biologică, poate determina esențiale schimbări în ceea ce privește vârsta spirituală a acestora, iar un mediu marcat de religiozitate va favoriza dezvoltarea spirituală a acestora. Este de o mare importanță conlucrarea reală și susținută dintre cei trei factori educativi principali – Familia, Școala, Biserica, entități educative aflate uneori, cu regret, în contradicție. Fiecare dintre aceste structuri tinde adesea să delege alteia responsabilitatea pentru educarea copiilor. Familia consideră că școala este specializată în educarea copiilor și principala sau chiar singura responsabilă în acest sens; școala tinde să reducă rolul său la unul strict informativ; parohia întâmpină dificultăți în dialogul cu tinerii, nereușind să propună trasee educaționale atractive și convingătoare, pentru ca aceștia să fie convinși de faptul că au în față o alternativă în concordanță cu propriile așteptări. Profesorul de religie poate constitui un liant între cele trei instituții educative, iar cercetările pedagogice dovedesc că prin intermediul școlii tânărul poate intra mai ușor în centrul vieții parohiale și comunitare prin implicarea în unele activități religioase alături de părinți.

Repere psihopedagogice pastorale ale educației pentru formarea personalității elevului prin prisma parteneriatului educațional

Pr. dr. **Grigore COSTIN**,
metodist în protopopiatul Chișinău, sectorul III

Motto: „Numai în colaborare cu părinții, cu eforturi comune, învățătorii pot oferi o enormă fericire omenească”. (V.A. Suhomlinski)

Termenul de „parteneriat” este bazat pe premisa ca partenerii să aibă un fundament comun de acțiune și un spirit de reciprocitate, care le permit să se unească. Parteneriatele Școală – Biserică nu „produc” elevi de succes, ci ghidează, îndrumă, energizează și motivează elevii, așa încât ei obțin singuri succesul. Conceptul de parteneriat educațional constituie o atitudine în câmpul educațional și presupune colaborare, cooperare, acces egal, comunicare eficientă, acceptarea diferențelor și interacțiuni îndreptate în scopul optimizării rezultatelor educației¹.

În contextul unei societăți ce se schimbă într-un ritm tot mai alert, operând modificări de formă și de fond la nivelul tuturor subsistemelor sale, învățământul din Republica Moldova trebuie să-și asume o nouă perspectivă asupra funcționării și evoluției sale. Din această perspectivă, o prioritate a strategiilor orientate către dezvoltarea educației o reprezintă parteneriatul educațional.

Pentru a realiza în mod practic un parteneriat durabil, trebuie să se efectueze o schimbare de valori, atitudini, comportamente la nivelul tuturor factorilor sociali implicați: cadre didactice, familie, elevi, reprezentanți ai instituțiilor guvernamentale și nonguvernamentale. Numai școala poate transforma coordonatele sale specifice în atuuri care să-i permită inițierea și / sau dezvoltarea parteneriatelor educaționale, pentru că este construită pe un sistem deschis, se află în relație directă cu mediul său exterior și inerent, cu comunitatea în cadrul căreia funcționează. Mai exact, parteneriatul educațional se realizează între instituțiile educației – familie, școală și comunitate – cu participarea agenților educaționali: cadre didactice, părinți, bibliotecari, psihologi, a membrilor comunității cu influență asupra creșterii, educării și dezvoltării copilului: medici, factori de decizie, reprezentanți ai Bisericii și ai poliției etc². Dintre acestea Biserica reprezintă “extensiunea comunitară a lui Hristos, sau organismul celor adunați în Hristos, ei constituind trupul tainic al Lui, iar Hristos este Capul pu-

¹ Ionescu Magda, *Colaborarea dintre familie, școală și comunitate – succes școlar*, rev. *Învățătorul*, an. III, nr. 3 (19) Iunie, 2012, p. 25.

² Maria Braghiș, *Aspectul polifuncțional al parteneriatului școală-familie-comunitate*, în rev. *Didactica Pro* 2011, Nr. 1 (65), p. 39.

rurea viu și activ al acestui Trup, niciodată despărțit de trup”³. De aceea, Biserica trebuie să se implice în viața comunității prin forța tradiției. Parteneriatul se vrea a fi o relație de colaborare bazată pe flexibilitate în luarea de decizii și în acțiune. Familia, școala și comunitatea se influențează reciproc. Mediul în care trăiesc copiii determină multe dintre valorile pe care le împărtășesc. De aceea, construirea unui parteneriat eficient între aceste structuri este atât în beneficiul copilului, cât și în al societății.

O școală eficientă este o școală în parteneriat: cu elevul, prin valorizarea și respectarea identității sale; cu profesorii pe care îi încurajează, oferindu-le autonomie pedagogică, încredere, sprijin, oportunități și stimul pentru perfecționare continuă etc; cu familia prin recunoașterea importanței ei și atragerea în procesul didactic; cu toate resursele educative ale societății, pe care le identifică și le implică activ⁴. Conceptul care stă la baza acestei orientări este deci parteneriatul educațional.

Formarea personalității elevului poate fi influențată de următoarele instituții: centre de consultanță psihopedagogică, asociațiile formale și informale, societatea civilă în sine, mass-media etc. Însă, de regulă, influențele comunității sunt direcționate spre doi factori educaționali: părinți (familie) și copii (elevi).

Școala are misiunea (dezideratul) de a contribui la unificarea forțelor educative ale acestor instituții, pentru a crea condiții de optimizare a parteneriatului educațional școală-familie-comunitate, în scopul realizării unei educații de calitate pentru toți elevii.

Adina Băran-Pescaru ne atenționează cum putem să întărim relațiile dintre familie și școală. Complexitatea creșterii și educării copilului în zilele noastre cere, de asemenea, sprijin și din partea comunității. Programele sponsorizate de grupurile comunității și de oamenii de afaceri, de instituțiile religioase, de organizațiile de caritate și diverse fundații sunt importante în întărirea relației dintre familie și școală⁵. Familiile și copiii ar trebui să se situeze în inima fiecărei comunități. În asemenea spații, locuitorii săi se află la intersecția a trei „cercuri de sprijin”:

a) Cel mai apropiat familiei este cel al relațiilor de îngrijire – familie extinsă, prieteni vecini și colegii de slujbă ai părinților, toți aceștia reprezintă prima lor sursă de suport.

b) Al doilea „cerc” e constituit din grupuri de susținere ale instituțiilor de

³ Pr. Prof. Dr. Sidor Todoran, Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Dogmatică*, ed. IBMBOR, Buc., 1991, pag. 299.

⁴ Maria Braghîș, *Aspectul polifuncțional al parteneriatului școală-familie-comunitate*, în rev. *Didactica Pro* 2011, Nr. 1 (65), p. 39.

⁵ Adina Băran-Pescaru, *Parteneriat în educație: familie-școală-comunitate*, Ed. Aramis, București, 2004, p. 30-31.

mare utilitate: școli, biserici, organizații ale comunității, biblioteci, centre de recreere, colegii, centre de sănătate, spitale și agenții de voluntari. Instituțiile respective permit satisfacerea nevoilor familiei.

c) Un al treilea „cerc”, mai îngust, conține servicii specializate de intervenție și tratament în situații de criză⁶.

Ideea parteneriatului școală-familie-Biserică rămâne a fi una nouă în țările SEE⁷, afirmarea acesteia fiind dependentă de schimbarea mentalității populației care, de multe ori, preferă să nu intervină în procesul educațional, ci să-și asume rolul unui actor pasiv⁸. Totodată, nici școala nu este suficient de pregătită pentru un parteneriat mai strâns cu comunitatea. Această situație se datorează faptului că procesul descentralizării în domeniul educației evoluează foarte lent.

Educația copilului depinde puternic de: capacitatea familiei de a susține educația acestuia și doar în mică măsură de efortul individual al elevului. Conținutul educației morale îl reprezintă sistemul de valori, principii, trăsături și semnificații, convingeri, sentimente, deprinderi și obișnuințe etice de natură umanistă, patriotică, de muncă, disciplină etc., care se constituie ca factor ce formează conștiința și conduita etică, profilul moral al personalității⁹.

Copilul are nevoie de disciplina religiei ortodoxe?

Calitatea predării, supraîncărcarea programei, deficiențele unor manuale de religie, toate aceste probleme necesită consultarea unor experți-psihopedagogi în dimensionarea programelor analitice și a manualelor de religie. Crearea posibilității abordării interdisciplinare a conținuturilor învățării, astfel încât elevii să conștientizeze caracterul integral al religiei¹⁰. Inițierea de programe catehetice este un demers extrem de complex pe care îl presupune realizarea educației religioase în școală și în Biserică. De exemplu, „Hristos împărtășit copiilor”. Se cer proiectarea și realizarea de activități educative, care să valorifice reperele axiologice ale educației religioase în școală și în afara acesteia.

În tendința integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană, conceptul

⁶ Ibidem, p. 59-60.

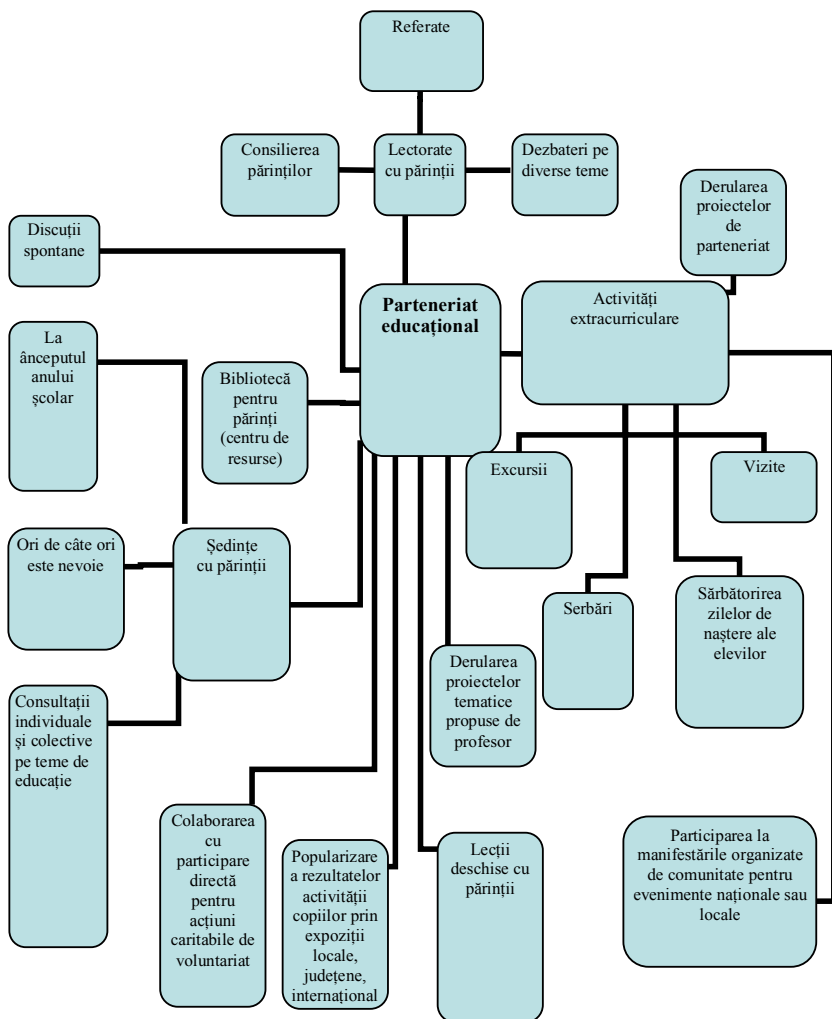
⁷ Țările SEE – 8 țări- Albania, Muntenegru, Serbia, Croația, Bosnia-Herțegovina, Republica Moldova și România.

⁸ Ivan Claudiu, Aliona Cristei, *Implicarea părinților în mediul școlar-factor determinant în asigurarea oportunităților egale în educație*, în rev. *Didactica Pro*, 2011, nr. 4 (68), p. 50.

⁹ Ioan Bontaș, *Pedagogie*, Ed. All Educational, București, 1996, p. 297.

¹⁰ Pr. Gheorghe Holbeu, Pr. Lect. Dr. Dorin Opriș, Lect. Dr. Monica Opriș, Lect. Dr. Diac. George Jambore, *Apostolat educațional: Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 73.

de educație capătă o valoare deosebită, fiind pătruns de ideea de libertate, de cerințele individului în concordanță cu necesitățile și cerințele societății, asigurându-se un sistem educațional performant, în măsură să formeze competență, valori și abilități. Astfel, se impune nevoia deschiderii școlii către comunitate, în scopul sensibilizării părinților la problemele școlii, probleme cărora școala nu le poate face față, în totalitate, de una singură, din motive obiective.

Vă prezentăm sintetic informații privitoare la tipurile de parteneriat, conținutul protocolului încheiat între părțile partenere, etapele și structura proiectelor, precum și activitățile care au dus la dezvoltarea optimă a personalității elevului.

Parteneriatul școală-familie urmărește obiectivul comun pe care îl au cei doi factori educaționali: asigurarea unui sistem unitar de cerințe de instruire și educare a elevului. Realizarea de cercetări pedagogice constatative privind problematica violenței în școală a devenit o constantă în preocupările mai multor instituții interesate de modalitățile de diminuare a acestui fenomen, care tinde să ia amploare. Pentru a realiza un parteneriat școală-Biserică cu scopul de a reduce actele de violență la elevi, mai întâi de toate analizăm răspunsurile la chestionarele administrate unui eșantion de 80 de profesori de religie, precum și unui eșantion de 500 de elevi de clasa a V-a, prin care ne propunem:

- identificarea unor aspecte privind fenomenul violenței în școală;
- identificarea rolului religiei și al profesorului de religie în diminuarea violenței;
- identificarea activităților ce pot fi realizate de școală în parteneriat cu Biserică și familia în vederea diminuării fenomenului violenței din școală.

După această cercetare-acțiune pe care am prezentat-o mai sus, putem formula o ipoteză a cercetării: *Implicarea elevilor de clasa a V-a în activități educative de diminuare a fenomenului violenței, sub conducerea profesorului de religie și a preotului, duce la modelarea de comportamente religios-morale, concretizate în creșterea capacității de autoevaluare a comportamentului și la modificări comportamentale dezirabile.*

Din eșantionul de elevi chestionați, vom selecta un subeșantion reprezentativ care va fi implicat într-o cercetare-acțiune prin realizarea de activități desfășurate în parteneriat școală-Biserică, iar datele vor fi analizate comparativ pe diferite componente.

Clasa a V-a este potrivită pentru realizarea unor activități religioase menite să diminueze violența în școală, ne spune doamna Olivia Andrei în lucrarea "Religie și școală"¹¹, însă numai prin îmbinarea acestora cu cele realizate prin activități extracurriculare, prin efortul comun al principalilor factori educaționali. Datele obținute pe baza răspunsurilor la chestionarele administrate profesorilor de religie și elevilor din școli ne dau un suport pentru formularea unor concluzii – suport absolut necesar cercetării-acțiunii interpretate pe un număr mai mic de subiecți, respectiv 60 de elevi de la două școli din același

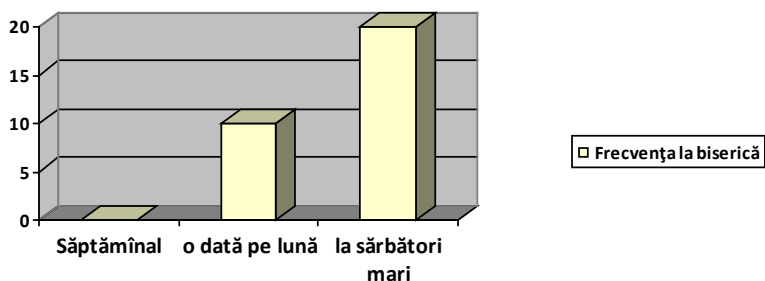
¹¹ Olivia Andrei, *Rezultate în plan comportamental ale activităților realizate în parteneriat școală-biserică, pentru reducerea actelor violente la elevii de clasa a V-a*, în Pr. Prof. Dr. Dorin Opriș, Monica Opriș, *Religia și Școala*, Ed. Didactică și Pedagogică R. A., București, 2011, pp. 339-341.

oraș. Aceste clase trebuie să provină din două școli diferite atât din punct de vedere al efectivului de elevi, cât și al zonei în care se află:

- clasa V-a A de la școala generală cu clasele I-VIII, situată într-o zonă centrală, cu un efectiv de aproximativ 700 de elevi;
- clasa V-a D de la școala generală aflată la periferia orașului, cu un efectiv de 550 de elevi.

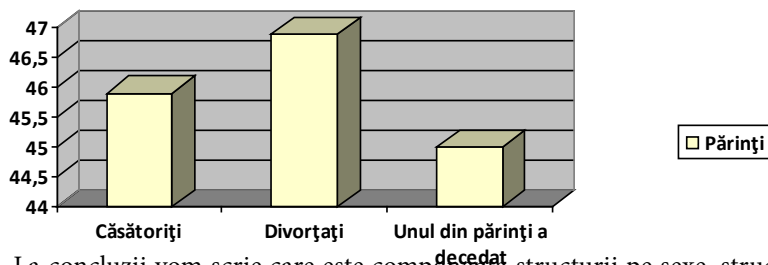
Chestionar – câți băieți și câte fete. Din punctul de vedere al frecvenței cu care merg la biserică, avem următoarea situație: câți merg săptămânal, o dată pe lună sau doar la sărbătorile mari de peste an. După acest chestionar alcătuim o diagramă de comparație privind structura pe sexe a elevilor implicați în cercetare-acțiune.

Diagrama I

Marea majoritate provin din familii normale, cu părinți căsătoriți – câți au părinți divorțați și câți stau cu un sigur părinte, celălalt decedat. Alcătuim și aici o diagramă de comparație privind structura pe tipul de familie a elevilor implicați în cercetare.

Diagrama II

La concluzii vom scrie care este componența structurii pe sexe, structura privind mediul familial și structura în funcție de frecvența participării la slujbă la biserică.

Intervenții educaționale, parteneriat școală–Biserică

În cele 2 clase alese, pe lângă activitățile didactice de diminuare a fenomenului violenței, proiectate pe baza curriculumului de religie, realizăm un număr de activități suplimentare, desfășurate în parteneriat cu biserica. Exerciții de identificare a tipurilor de violență și a efectelor acestora în plan personal și în planul relațiilor cu cei din jur, în exerciții de autoevaluare a comportamentului (listele de autocontrol la începutul perioadei și la sfârșitul acesteia, precum și prin jurnalele personale în care și-au scris gândurile de-a lungul întregii perioade în care s-a lucrat), în elaborarea de lucrări (eseuri) care să fie analizate în funcție de anumite componente.

Planificarea activităților realizate de școală în parteneriat cu Biserica este următoarea:

- a. Excursii cu conținut religios.
- b. Ora practică de religie – *Taina Sfântului Maslu*: participarea elevilor la slujba Sfântul Maslu.
- c. Ora practică de religie – *Pilda samariteanului milostiv*: participarea preotului din parohie la ora de religie.
- d. Teatrul școlar religios – *Hristos se naște, măriți-L!*.
- e. Ora practică de religie – *Pregătire spirituală pentru Sfintele Paști*: participarea elevilor la slujba din Joia Mare; spovedania și împărtășirea lor.
- f. *Creștinul la școală și în societate*. Vizionarea unor filme documentare privind urmările violenței.
- g. *Natura ca dar al lui Dumnezeu* – drumeție la pădure sau în codri.

Tabelul 1

<i>Aspectul urmărit</i>	<i>Statutul persoanei chestionate</i>	<i>Nr. subiecți</i>	<i>Momentul administrării</i>
- Investigarea unor aspecte privind fenomenul violenței în școală și capacitatea de autoevaluare a comportamentului. - Opinia referitoare la rolul religiei și al profesorului de religie în diminuarea violenței etc.			La momentul inițial
-modificările comportamentale -opinia referitoare la modalitatea de lucru, la rolul religiei în diminuarea violenței etc.	Elevii din clasele cu care s-a lucrat suplimentar.		La sfârșitul perioadei de lucru

La sfârșitul cercetării-acțiunii, elevilor din clasele implicate li s-a mai administrat un chestionar care păstrează o parte din întrebările primului, la care s-au mai adăugat câteva, pentru a afla opinia acestora referitoare la activitățile desfășurate.

Vom desprinde următoarea concluzie:

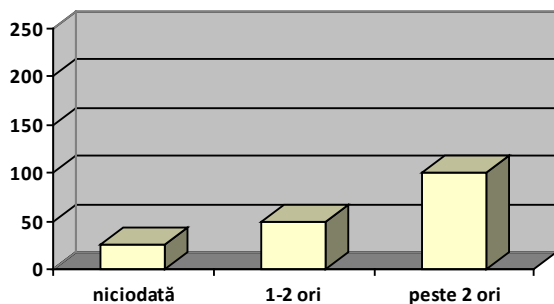
- modificările în plan comportamental analizate în raport cu eseurile elaborate de ei
- și cu listele de control ale profesorilor.

Tabelul 2

Nr. crt.	Întrebări chestionar	Inițial			Final		
		niciodată	1-2 ori	peste 2 ori	niciodată	1-2 ori	peste 2 ori
1.	Un elev te-a îmbrâncit sau te-a împins în mod intenționat						
2.	Ai fost lovit de un elev care dorea să-ți facă rău						
3.	Elevii ți-au umblat prin lucruri și ți-au furat obiecte personale						
4.	Ai fost amenințat de alți elevi.						
5.	Ai fost înjurat de vreun elev						
	Total						

Curba de distribuție a frecvenței procentelor cumulate pentru actele violente la momentul inițial și la cel final.

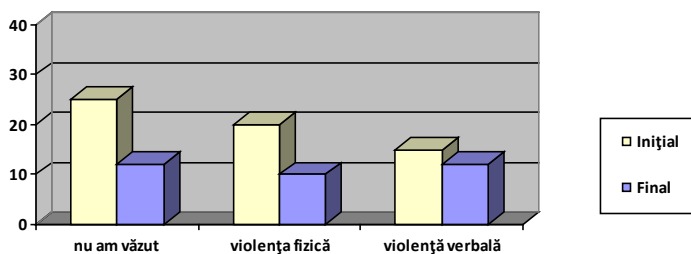
Diagrama III

Întrebarea 1. Alte forme de violență văzute în clasa lor.

Diagrama de comparație a procentelor formelor de violență observate în cele două momente ale cercetării.

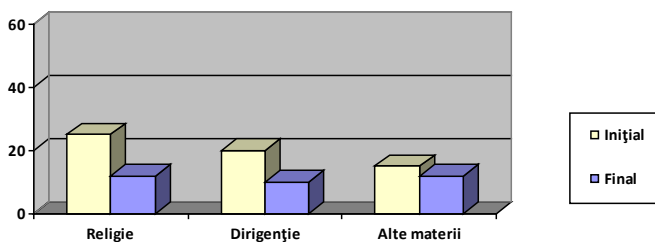
Diagrama IV

Întrebarea 2. Materia/obiectul care poate să contribuie cel mai mult la scăderea violenței.

Diagrama de comparație privind procentul disciplinelor care pot contribui la diminuarea violenței înșcoală la momentul inițial și la cel final.

Diagrama V

Întrebarea 3. Care dintre activitățile realizate împreună cu profesorul de religie le-a plăcut cel mai mult (teatrul religios, excursia la mănăstire sau drumeția în pădure).

Întrebarea 4. Exprimă-ți părerea despre efectele activităților pe care le-au realizat asupra relațiilor cu colegii din clasă.

Întrebarea 5. Prezintă o analiză comparativă pe aspecte privind necesitatea colaborării dintre școală și Biserică.

Întrebarea 6. Prezintă trei exemple de activități care pot fi realizate pentru diminuarea violenței.

Eseuri: “Toți colegii din clasă îmi sunt prieteni?”, “Cum (să) mă comport față de colegii mei?”.

Aspecte:

1. La o analiză a curriculumului oficial la nivel de finalități și conținuturi, disciplinele de învățământ au un puternic caracter informativ, fiind unanim recunoscută și criticată la diferite niveluri.

2. Religia promovează iubirea, blândețea, bunătatea, respectul pentru aproapele.

3. Finalitățile religiei – formarea de atitudini și comportamente. Competențe generale la clasa a V-a.

4. Curriculumul de religie oferă multiple posibilități în vederea diminuării violenței: violența fizică, violența emoțională, violența socială, violența sexuală, violența economică.

Tabelul 3

<i>Conținutul învățaturii</i>	
Dragostea față de aproapele – pilda samarineanului milostiv	- Dialog privind formele de violență la care poate fi supus un om: de la violență fizică la indiferență - Relatarea unor întâmplări prezentate de mass-media privind consecințele intoleranței etnice, religioase

5. Rugăciunea, meditația la cele sfinte, lectura biblică.

Organizarea de acțiuni religioase de către factorii direct responsabili de educația religioasă a elevilor – profesorul de religie, preotul, familia – poate duce la modificări comportamentale în sensul reducerii violenței. Parteneriatul școală–familie–Biserică poate contribui la modificarea conduitei elevilor, cu efecte pe termen lung¹².

¹² Olivia Andrei, *Religia și preocupările pentru reducerea violenței în școală, în vol. Monica Opreș, Demersuri investigative în educația religioasă*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010, p. 109-122.

Mijloacele media sunt principalele surse de prezentare a cazurilor surprinse. Este cunoscut faptul că între fenomenul violenței în familie și în școală există o relație de determinare, pornind tocmai de la definiția violenței ca formă a agresivității, care are la bază o serie de emoții negative și care poate fi învățată și perpetuată prin anumite modele sociale.

Una dintre principalele cauze ale fenomenului violenței în școală este degradarea și discreditaarea pe zi ce trece a meseriei didactice și a rolului școlii în formarea personalității.

CONCLUZII

Activitatea educativă trebuie să existe într-o acțiune permanentă unitară asupra formării personalității elevului, care este beneficiarul direct al acestui demers.

Eforturile de promovare a reușitei adaptării elevului în școală au dus la atragerea familiei în interiorul școlii, pentru cunoașterea elevilor, a activității, a nevoilor și dificultăților cu care se confruntă aceștia.

Bibliografie

1. Andrei, Olivia, *Rezultate în plan comportamental ale activităților realizate în parteneriat școală-Biserică, pentru reducerea actelor violente la elevii din clasa a V-a*. În: Pr. Prof. Dr. Dorin Opriș, Monica Opriș, vol. *Religia și școala*, Ed. Didactică și Pedagogică R. A., București, 2011, pp. 339-341.
2. Andrei, Olivia, *Religia și preocupările pentru reducerea violenței în școală*, în: Monica Opriș, *Demersuri investigative în educația religioasă*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010, pp. 109-122.
3. Băran-Pescaru, Adina, *Parteneriat în educație: familie-școală-comunitate*, Ed. Aramis, București, 2004.
4. Bontaș, Ioan, *Pedagogie*, Ed. All Educațional, București, 1996.
5. Braghiș, Maria, *Aspectul polifuncțional al parteneriatului școală-familie-comunitate*. În: *Didactica Pro*, nr. 1 (65), 2011, p. 39.
6. Claudiu Ivan, Aliona Cristei, *Implicarea părinților în mediul școlar – factor determinant în asigurarea oportunităților egale în educație*. În: *Didactica Pro*, nr. 4 (68), 2011, p. 50.
7. Holbeu, Pr. Gheorghe, Pr. Lect. Dr. Dorin Opriș, Lect. Dr. Monica Opriș, Lect. Dr. Diac. George Jambore, *Apostolatul educațional: Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica, București, 2010.
8. Ionescu, Magda, *Colaborarea dintre familie, școală și comunitate – succes școlar*. În: *Învățătorul*, an. III, nr. 3 (19) linie, 2012, p. 25.
9. Schaub, H., Zenke, K., G. (2001), *Dicționar de pedagogie*, Iași.

Izvoarele cunoașterii lui Dumnezeu

Dr. Nicolae FUȘTEI,
cercetător științific coordonator la Institutul de Istorie al AȘM

Creștinismul este religie revelată, adică toate câte le știm despre Dumnezeu au fost descoperite de El Însuși.

Creat după «chipul» lui Dumnezeu, omul avea menirea să ajungă «asemenea» Lui prin virtute și har. În acest drum al perfecțiunii, Dumnezeu care l-a creat pe om din iubire, El fiind iubirea însăși (In. 4, 8), l-a călăuzit îndeaproape, descoperindu-i voia Sa și tot ceea ce omului îi era necesar să cunoască despre El.

Descoperirea s-a făcut treptat, pe două căi: naturală și supranaturală.

Revelația naturală

Cale naturală se mai numește și *Descoperirea pe calea firii*, sau *Revelația naturală*.

Contemplând frumusețea și ordinea din univers, omul a dedus existența unui Creator Atotputernic și Înțelept, purtătorul de grijă a tot ceea ce există. «*Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria*» (Ps.18, 1). «*Cele nevăzute ale lui Dumnezeu de la zidirea lumii, din făpturi socotindu-se se văd și veșnică puterea Lui și Dumnezeirea, ca să fie ei fără de răspuns*» (Rom. 1, 20).

Natura, universul ne vorbesc despre existența lui Dumnezeu și despre unele însușiri ale Lui. Rațiunea omenească ne spune că lumea trebuie să aibă un Ziditor, pentru că nu poate fi pricină fără Pricinuitor.

Fiind înzestrat cu rațiune, omul din cele mai vechi timpuri încearcă să-și explice realitățile cotidiene, dar setea lui de cunoaștere l-a adus la căutarea explicațiilor atât a fenomenelor întâlnite în viața de zi cu zi, cât și a lumii în întregime ei. În această încercare, omul ajunge la descoperirea unor argumente raționale care vorbesc despre existența lui Dumnezeu. Aceste argumente sunt raționale, deoarece ele reprezintă un rezultat al rațiunii umane, ele demonstrează că Dumnezeu nu este o ficțiune, ci există real. Deși omenirea a cunoscut câteva mii de astfel de argumente, în epoca modernă numărul lor a fost redus. Astăzi sunt, de regulă, împărțite în câteva categorii și primul argument dintre acestea este:

I. Argumentul cosmologic. Denumirea argumentului provine de la grecescul *cosmos*, cuvânt despre univers. Încă în Antichitate, Aristotel (322 î.Hr.), spunea: «*Dumnezeu care nu poate fi văzut de nimeni se vedește în lucrurile Sale*». Astfel, filosoful grec, fără să cunoască Sfânta Scriptură, datorită Revelației natu-

rale, constată ceea ce afirmă și Ps.18,1: «*Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mâinilor lui o vestește tăria*» sau «*Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din făptură*» (Rom. 1, 20).

Argumentul cosmologic se manifestă sub patru forme:

- 1) argumentul cauzalității;
- 2) argumentul mișcării;
- 3) argumentul entropologic;
- 4) argumentul contingenței.

1. *Argumentul cauzalității*. Cercetând lumea înconjurătoare, omul observă că toate lucrurile sunt condiționate de anumite cauze: casa există pentru că a fost un arhitect care a elaborat proiectul, constructorii au ridicat-o din cărămida extrasă din carieră ș.a. Așadar, «argumentul cosmologic» este bazat pe raționamentul logic că orice lucrare presupune un lucrător și orice creație dovedește existența unui creator. Cu alte cuvinte, lumea cu toate viețuitoarele ei nu a apărut de la sine; trebuia să existe undeva Cineva care s-o producă. Și pe acest Cineva, care este Cauza tuturor cauzelor și efectelor, noi, oamenii credincioși, Îl numim Dumnezeu.

2. *Argumentul mișcării*. Principiul mișcării a fost propagat și de Toma de Aquino. Acest argument se bazează pe următoarele raționamente: se știe că materia în sine este inertă. Din fizică cunoaștem că un corp material nu se poate mișca de la sine, dacă este în stare de repaus, și nici nu se poate opri de sine stătător din mișcare¹.

Odată ce universul se mișcă, înseamnă că există un Mișcător care l-a pus în mișcare și care, la rândul său, nu este mișcat de altcineva. Acel care a pus în mișcare universul este numit de oamenii religioși Dumnezeu.

3. *Argumentul entropologic*. Știința afirmă cu valoare de certitudine că alături de legea conservării materiei (energiei), în univers mai acționează o lege care se numește *legea entropiei*, legea degradării energiei. Legea entropiei, fără să contrazică legea conservării energiei, arată că la orice transformare de energie se produce un coeficient de energie calorică care nu se transformă în noua energie și nici nu se poate retransforma în vechea energie. Astfel, în univers se degajă treptat un singur fel de energie – aceea a căldurii, care cu timpul va ajunge singura formă de energie în univers, caz în care nu va mai fi posibilă transmiterea de căldură de la un corp la altul, astfel universul va ajunge la un echilibru termic, la o «pace eternă». Odată cu încetarea transformărilor de energie, va înceta viața organică, iar corpurile cerești se vor afla într-o completă imobilitate, sau se va produce ceea ce numesc savanții «moartea termică» a universului.

Și dacă procesul de transformare a energiei are sfârșit, înseamnă că a exis-

¹ Prima lege a lui Newton, sau legea inerției.

tat un moment când energia transformabilă a atins apogeul, dar aceasta mai înseamnă și un moment de început al acestor transformări. Este firesc să ne punem întrebarea: *Cine generează această energie?*

Dacă natura nici nu pierde, nici nu câștigă energia, înseamnă că izvorul ei trebuie căutat în afara universului. Acest izvor este numit de oamenii religioși Dumnezeu.

4. *Argumentul contingenței.* Experiența cotidiană ne arată că toate lucrurile din lume, deci și lumea în întregime, sunt ne-necesare sau contingente. Dacă toate lucrurile din lume, inclusiv universul, sunt contingente, trebuie să existe o ființă situată deasupra lumii, pentru care lumea este necesară și are un rost, și Această ființă absolută, care este în același timp și rațiunea suficientă a lumii, dar și o rațiune autosuficientă, este numită de noi Dumnezeu.

II. Argumentul teleologic. Denumirea acestui argument provine de la grecescul *τελος*, care înseamnă *scop*, *țintă*, *țel*, și *logos* – *cuvânt*, adică *cuvânt despre scopuri*. Observând lumea înconjurătoare, omul observă peste tot structuri raționale, astfel că universul întreg pare că face parte dintr-un plan universal. Dacă există un plan unificator al lumii, atunci trebuie să existe și o minte atotcuprinzătoare, care l-a născut și care-l orientează spre împlinirea unor scopuri ale sale. Cu alte cuvinte, am putea spune că acest argument pleacă în dovedirea existenței lui Dumnezeu de la ordinea, armonia și finalitatea ce există în lume. Argumentul teleologic este numit și *argument biblic*, deoarece Sfânta Scriptură deseori ne vorbește despre finalitatea, frumusețea universului: «*Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria*» (Ps. 18, 1), sau în alt loc: «*Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut*» (Ps. 103, 25).

III. Argumentul psihologic. În această categorie sunt incluse următoarele argumente:

- 1) argumentul istoric;
- 2) argumentul moral.

1. *Argumentul istoric* deduce existența lui Dumnezeu din universalitatea ideii de Dumnezeu, idee prezentă la toate popoarele și în toate timpurile. Dacă ideea de Dumnezeu există pretutindeni și a existat totdeauna, este imposibil să nu-i corespundă o ființă existentă în realitate. Deoarece ideea de existență a lui Dumnezeu este atestată la toate popoarele, acest argument s-a numit *consensus gentium*, adică consensul tuturor popoarelor.

2. *Argumentul moral.* Este incontestabil faptul că alături de viața biologică a oamenilor – indiferent de timpul, locul și societatea în care ei trăiesc – se constată și o viață morală a lor, în sensul că în orice timp, loc și societate oamenii

în general își trăiesc viața respectând și conformându-se anumitor principii, norme sau legi morale, obiceiuri, datini s.a., care se reflectă în propria lor conștiință, astfel încât ei întotdeauna fac deosebire dintre bine și rău, drept și nedrept, permis și interzis, având permanent convingerea că binele trebuie făcut, iar răul trebuie evitat.

Dar se pune întrebarea: *Care este izvorul sau de unde vine această lege în inima sau conștiința omului, cine este legiuitorul?* Sunt câteva puncte de vedere care încearcă să explice existența legii morale: teoria provenienței biologice; cea autonomă; cea socială și cea religioasă.

a) *Teoria biologică* spune că legea morală este rezultatul tendinței omului spre autoconservare și spre plăcere. Dacă această părere ar fi corectă, atunci ea ar putea explica și comportamentul animalelor, care fac numai ceea ce este necesar și plăcut, pentru a continua specia și a-și păstra viața. Dar demnitatea omului, perfecțiunea și superioritatea lui constau tocmai în aceea că el poate să-și stăpânească instinctele animalice, să-și înfrângă sentimentul egoismului. Adesea omul, în numele datoriei, în numele responsabilității pe care și-o asumă, se lasă de plăceri, își pune în pericol viața sau și-o jertfește.

b) *Teoria autonomă* aparține lui Kant. El presupune ca omul, fiind o ființă cu rațiune și libertate, își declară singur legea morală. Dacă îl înțelegem corect pe Kant, atunci afirmația lui e pur și simplu naivă. Nu este secret că deseori conștiința începe să vorbească în noi atunci când am dori ca ea să tacă. Glasul conștiinței îl aud până și cei mai înrăiți răufăcători. În afară de aceasta, legea morală deseori este cu mult mai cuprinzătoare decât regulile de care omul ar dori să se conducă în viața cotidiană.

c) *Teoria provenienței sociale a legii morale* decurge din presupunerea că conștiința este rodul vieții sociale a oamenilor, evoluția este dictată de interesele grupurilor și păturilor sociale și se modifică odată cu schimbările produse în societate. Izvorul legii morale este societatea însăși, care stabilește normele morale pentru binele întregii societăți. Această teorie nu aduce nimic nou, căci reprezintă doar o sinteză a celor două despre care am vorbit mai devreme. Și acest moment determina slăbiciunea ei.

Din punctul de vedere al credinciosului, izvorul legii morale este Dumnezeu, Cel care L-a făcut pe om după chipul Său și L-a înzestrat cu capacitatea de a cunoaște binele, adevărul, sfințenia. Proveniența supranaturală a legii morale în om, la fel ca și a rațiunii, voinței, posibilității de a-L cunoaște pe Dumnezeu, deci a existenței sufletului omenesc este demonstrată prin experiența vieții religioase.

Am examinat până acum unele argumente raționale, care vin întru susținerea ideii de existență a lui Dumnezeu. După cum am văzut, prin revelația naturală ajungem la concluzia că lumea are un Constructor înzestrat cu rațiune,

cu simțul frumosului și al dragostei, cu gust ș.a. Dar cunoștințe mai profunde vom obține doar atunci când Creatorul ni se va descoperi singur, cu atât mai mult cu cât există lucruri la care nu am fi ajuns niciodată doar cu mintea noastră. Dumnezeu ne vine în ajutor și ni se descoperă într-un mod suprafiresc, supranatural. Astfel vine alt izvor pentru cunoașterea lui Dumnezeu, și anume **Revelația supranaturală**.

Pe cale supranaturală, prin aleșii Săi, Dumnezeu S-a descoperit în Vechiul Testament prin profeți, apoi în Noul Testament prin Însuși Fiul Său, Domnul nostru Iisus Hristos. Pentru că *“după ce, odinioară, în multe feluri și multe chipuri a vorbit Dumnezeu părinților noștri prin proroci, în zilele de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe care L-a pus moștenitor a toate, Cel prin care a făcut cerurile”* (Evr. 1, 1-2).

Așadar, Revelația supranaturală cuprinde cunoștințele despre Dumnezeu imposibil de aflat în revelația naturală. Spre exemplu, despre Sf. Treime nu putem ști, dacă nu o spune Dumnezeu Însuși, sau despre Iisus Hristos că este Om și Dumnezeu, precum și despre alte fenomene suprareale care nu au analogie în lumea înconjurătoare. Revelația supranaturală este foarte veche și a fost oferită primilor oameni încă în rai, continuând până la venirea pe Pământ a Mântuitorului.

Istoria Revelației supranaturale poate fi împărțită în trei etape:

1. De la facerea lumii până la darea Legii Vechiului Testament. De la facerea primilor oameni până la căderea în păcat, în rai descoperirea decurgea potrivit stării omului. Aici omul se bucura de o Revelație directă a lui Dumnezeu, Care-i vorbea personal. Dumnezeu îl povățuia și orienta nemijlocit, îl învăța despre Sine, despre legătura Sa cu omul și rostul acestuia în lume, despre grija Lui față de om.

2. Etapa a doua a Revelației începe odată cu darea Legii Vechiului Testament, cuprinde aproape 14 veacuri, călăuzite de Legea lui Moise și de proroci, și se încheie cu venirea Mântuitorului. Această parte a Revelației nu este împlinită, ci pregătitoare pentru Descoperirea cea deplină, de aceea Sf. Apostol Pavel o numește *“călăuză către Hristos”* (Gal. 3, 24).

Vechiul Testament nu-L descoperă în întregime pe Dumnezeu, ci în parte, pe măsura priceperii celor către care a fost dat. El însă are un loc aparte în iconomia mântuirii, deoarece conduce către Descoperirea cea deplină. Vechiul Testament este un *“pedagog către Hristos”* (Gal. 3, 24), iar Hristos este *“plinirea Legii și a profețiilor”* (Mt. 5, 17).

3. Etapa a treia a Revelației începe odată cu venirea Mântuitorului și se încheie cu ultima scriere a Noului Testament. Anume această parte călăuzește omenirea pe parcursul a aproape 20 de veacuri.

Revelația Supranaturală se păstrează în Sfânta Tradiție, parte integrantă a

cărei este Sfânta Scriptură. Prin cuvântul „tradiție” înțelegem „*ansamblul de valori, concepții, credințe, obiceiuri istoricește constituite în cadrul unor grupări sociale (popoare, națiuni, clase ș. a.) și transmise din generație în generație*”. Nu există familie, colectivitate, instituție sau așezământ care să nu aibă nevoie de tradiție și care să nu și-o creeze. Același lucru se produce cu orice comunitate religioasă, mai ales dacă se statornicește pe parcursul unor perioade.

Aparținând vieții religioase, tradiția s-a născut odată cu creștinismul și dăinuie ca „*viață a Duhului în Biserică*” sau ca „*memorie vie a Bisericii*”. La baza acestei realități stă faptul că Revelația divină s-a transmis mai întâi prin viu grai. Mântuitorul nu a scris, ci a propovăduit Evanghelia Împărăției. Nici Sfinților Apostoli nu le-a poruncit Domnul să scrie, ci să propovăduiască Evanghelia și în această formă să atragă la noua credință pe cei ce doreau să o primească (Matei 28, 19-20).

Faptul că Revelația Supranaturală o primim toți egal și unitar prin cuvânt rostit sau prin cuvânt scris este arătat de înșiși Apostolii care au scris Biblia. Astfel, Sfântul Apostol Pavel scria uneia din Biserici: „*Deci, fraților, stați bine și țineți tradițiile pe care le-ați învățat fie prin cuvânt, fie prin scrisoarea noastră*” (II Tesalon. 2, 15).

Am putea da și o definiție a Sfintei Tradiții: *ceea ce Biserica pretutindeni și întotdeauna a considerat a fi adevăr de credință*. Sfânta Tradiție Apostolică, provenind de la martorii Cuvântului întrupat, având plinătatea puterii și lucrării Duhului în Biserică, s-a bucurat de o autoritate desăvârșită, Apostolii înșiși străduindu-se să aibă garanția transmiterii și păstrării ei autentice și nepătate.

Au apărut însă de-a lungul veacurilor greșeli, abateri de la adevărata Tradiție Apostolică. Au apărut suprapuneri de „tradiții omenești”, ambiții deșarte, orgoliu, vanitate, schisme și erezii dintre cele mai periculoase în alterarea adevărului despre credință. Ca păstrătoare a Sfintei Tradiții Apostolice, Biserica s-a văzut nevoită să intervină și să fixeze definiții dogmatice în sinoade ecumenice, care apoi ele însele să devină documente scrise ale Sfintei Tradiții.

Conținutul scris și limitat al Sfintei Tradiții cuprinde: (1) Simbolul de credință, (2) hotărârile sinoadelor ecumenice și locale recunoscute de Biserică, (3) canoanele unor Sfinți Părinți, cuprinse împreună cu hotărârile sinoadelor în colecții de genul Pidalionului, care e codul canonic al Bisericii Ortodoxe, (4) scrierile Sfinților Părinți în consens cu Biserica, (5) Sfânta Liturghie, (6) Sfintele Taine și ierurgiile săvârșite după rânduiala Bisericii, precum și (7) regulile monahale observate de Biserică. Desigur, cel mai important document scris al Sfintei Tradiții este Sfânta Scriptură. În același timp, dat fiind faptul că Sfânta Scriptură reprezintă cuvântul lui Dumnezeu inspirat de Duhul Sfânt,

ea verifică atât documentele Sfintei Tradiții, cât și însăși transmiterea Sfintei Tradiții pe cale orală.

Evoluția Sfintei Tradiții cunoaște o amplificare armonioasă prin diversele forme de tradiții de cult sau organizatorice, duhovnicești, potrivit evlaviei credincioșilor în timp și spațiu diferit. Aceasta este tradiția bisericească, care nu contrazice Sf. Tradiție, ci o dezvoltă prin ea însăși. Pe lângă aceasta, s-a format și o mulțime de obiceiuri devenite tradiții locale, legate mai ales de cultul și slujba morților, de nuntă sau botez, precum și o mulțime de sărbători netipiconale. Dacă unele dintre aceste obiceiuri devenite tradiții pot fi acceptate sau cel puțin tolerate, sunt însă altele care constituie o adevărată sminteală, fiind impregnate cu tot felul de exagerări și superstiții exprimate prin diverse forme bigote. Acestea sunt recunoscute ca fiind nocive și trebuie îndepărtate.

Sfânta Scriptură ca parte integrantă a Sfintei Tradiții

Este uimitor să aflăm că, într-o vreme când atât de mulți oameni par a se fi lepădat de credința în Unul Dumnezeu, o carte precum Sfânta Scriptură a fost tradusă în câteva mii de limbi și tipărită în milioane de exemplare; evreii și creștinii, oameni de felurite credințe o căută, o cunosc, o păstrează.

Astăzi vedem bine că Sfânta Scriptură este documentul scris aflat la baza creștinismului, care contribuie în mod esențial la schimbarea lumii, de doua milenii încoace.

În toate formele și variantele ei, Biblia a exercitat o influență hotărâtoare asupra tuturor celor ce au trăit în lumina ei, dar mai cu seama asupra oamenilor credincioși de pretutindeni, care s-au apropiat de ea cu luare aminte și cu evlavie. În rândurile ce urmează ne vom opri asupra unui univers cu o istorie pe cât de fascinantă, pe atât de bogată în tâlcuri duhovnicești. Este vorba despre istoria drumului parcurs de textul Sfintei Scripturi, de când a fost scris și până în zilele noastre. Dar înainte de aceasta, este cu siguranță util să știm la ce anume ne referim atunci când vorbim despre Biblie sau despre Sfânta Scriptură.

Ce este Sfânta Scriptură sau Biblia? Sfânta Scriptură sau Biblia (de la grecescul *βιβλιον* – carte) este o colecție de cărți insuflată de Duhul Sfânt și scrisă într-un răstimp de aproape 1500 de ani, începând cu Moise (cca 1400 î.Hr.) până la Apocalipsă (cca 100 d.Hr.).

Sfânta Scriptură, la rândul său, este împărțită în două părți:

1. Vechiul Testament
2. Noul Testament.

De unde vine denumirea de “Testament”? Legea lui Moise reprezintă legământul dintre Dumnezeu și poporul iudeu (Exod 24, 7), de aceea a și fost

denumită “*berit*”, cuvânt care în ebraică înseamnă *alianță, legătură, învoială, pact*. Cu timpul, această denumire i s-a dat întregii colecții de Cărți Sfinte care se adăugaseră Legii lui Moise.

Colecția fiind tradusă în limba greacă (în 270 î.Hr.), termenul “*berit*” a fost redat prin *διαθηκη* [*diatiki*], care înseamnă *dispoziție de pe urmă, legământ, testament*. Cu denumirea de *διαθηκη* era cunoscut, pe vremea Mântuitorului, Vechiul Testament. Apărând cea de-a doua colecție de cărți sfinte, pentru a se deosebi de prima, a fost denumită *Βιβλία νεας* (Cărțile Noului Testament) sau *Καινή διαθηκη* (Noul Testament). Traducându-se Sfânta Scriptură în limba latină, termenul grecesc *διαθηκη* a fost redat prin cel de *testamentum*.

După ce am luat cunoștință de originea cuvântului testament, să continuăm examinarea Bibliei din punct de vedere compozițional.

Prima parte a Bibliei se numește **Vechiul Testament**. Cărțile Vechiului Testament au fost scrise în răstimp de peste o mie de ani (1400-400 î.Hr.).

Vechiul Testament conține 39 de cărți numite *canonice*:

1. Facerea.
2. Ieșirea
3. Leviticul
4. Numerii
5. Deuteronomul
6. Cartea lui Iosua Navi
7. Cartea Judecătorilor
8. Cartea Rut
9. Cartea întâia a Regilor
10. Cartea a doua a Regilor
11. Cartea a treia a Regilor
12. Cartea a patra a Regilor
13. Cartea întâia Paralipomena (întâia a Cronicilor)
14. Cartea a doua a Paralipomena (a doua a Cronicilor)
15. Cartea întâia a lui Ezdra
16. Cartea lui Neimias (a doua Ezdra)
17. Cartea Esterei
18. Cartea lui Iov
19. Psalmii
20. Pildele lui Solomon
21. Ecclesiastul
22. Cântarea Cântărilor
23. Isaia
24. Ieremia

25. Plângerile lui Ieremia
26. Iezechiel
27. Daniel
28. Osea
29. Amos
30. Miheia
31. Ioil
32. Avdie
33. Iona
34. Naum
35. Avacum
36. Sofonie
37. Agheu
38. Zaharia
39. Maleahi.

În afară de cele 39 de cărți canonice ale Vechiului Testament, mai sunt și alte cărți pe care Biserica, socotindu-le folositoare, le-a recomandat spre citire catehumenilor. De aceea ele au fost păstrate în Sf. Scriptură, după cărțile canonice. Acestea sunt:

1. Cartea lui Tobit
2. Cartea Iuditei
3. Cartea Baruh
4. Epistola lui Eremia
5. Cântarea celor trei tineri
6. Cartea a treia a lui Ezdra
7. Cartea înțelepciunii lui Solomon
8. Cartea Înțelepciunii lui Isus fiul lui Sirah (Eclesiastul)
9. Istoria Susanei
10. Istoria omorării balaurului și a sfărâmării lui Bel
11. Cartea întâia a Macabeilor
12. Cartea a doua a Macabeilor
13. Cartea a treia a Macabeilor
14. Rugăciunea regelui Manase.

A doua parte a Sfintei Scripturi poartă denumirea de **Noul Testament**. Noul Testament cuprinde un număr de 27 de cărți, și anume:

1. Evanghelia după Matei;
2. Evanghelia după Marcu;
3. Evanghelia după Luca;
4. Evanghelia după Ioan;

5. Faptele Apostolilor;
6. Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel;
7. Epistola întâia către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel;
8. Epistola a doua către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel;
9. Epistola către Galateni a Sfântului Apostol Pavel;
10. Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel;
11. Epistola către Filipeni a Sfântului Apostol Pavel;
12. Epistola către Coloseni a Sfântului Apostol Pavel;
13. Epistola întâia către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel;
14. Epistola a doua către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel;
15. Epistola întâia către Timotei a Sfântului Apostol Pavel;
16. Epistola a doua către Timotei a Sfântului Apostol Pavel;
17. Epistola către Tit a Sfântului Apostol Pavel;
18. Epistola către Filimon a Sfântului Apostol Pavel;
19. Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel;
20. Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iacob;
21. Întâia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru;
22. A doua Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru;
23. Întâia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Ioan;
24. A doua Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Ioan;
25. A treia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Ioan;
26. Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iuda;
27. Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul.

Canonicitatea și Canonul Sfintei Scripturi. Adjectivul *canonic* derivă de la substantivul grecesc *kavov* care însemna la început trestia sau bățul cu care se măsura o lungime, însă cu timpul a desemnat toate unitățile de măsură. Cuvântul *canon* a fost folosit de greci pentru a desemna o regulă investită cu autoritate. Apostolul Pavel folosește cuvântul cu acest sens în *Galateni* 6, 16. Începând cu sec. al II-lea, s-a făcut mereu apel la dreptarul învățăturilor creștine, folosind expresii precum *canonul Bisericii*, *canonul adevărului* sau *canonul credinței* (vezi Brooke Foss Westcott, *History of the Canon*, 7th ed., p. 514.).

Prin canonicitatea cărților cuprinse în Biblie trebuie să înțelegem obligativitatea lor călăuzitoare pentru credință și viața morală. Adevărurile de credință cuprinse în ele sunt norme, porunci de viață pentru fiecare creștin.

Prin Canonul Sfintei Scripturi mai înțelegem și lista cărților acceptată de Biserică, ca fiind scrise sub inspirația Sfântului Duh și cuprinzând revelația dumnezeiască. Introducerea și menținerea acestor cărți în canon, precum și numărul lor au fost stabilite de Tradiție.

Cuvântul *canon* a fost folosit pentru prima dată de către Origen (185-254 d.Hr.), pentru a desemna colecția de cărți ale Bibliei ca regulă a credinței și practicii. El spunea că *“nimeni nu ar trebui să folosească argumente doctrinare din cărțile care nu au fost incluse în Scripturile canonizate”* (*Commentary on Matt.*, sec. 28). Apoi și Sf. Atanasie (293-373 d.Hr.) a numit întreaga colecție de cărți aprobate de Biserică drept canon și acesta este sensul cu care cuvântul și-a găsit intrare în limbajul bisericesc.

Canonul Vechiului Testament s-a format definitiv la sfârșitul sec. I d.Hr. în cadrul sinagogii iudaice, de unde a fost preluat de Biserica Creștină. Biserica primară a ales canonul alexandrin sau Septuaginta, iar Canonul Noului Testament s-a format și el în primele secole ale creștinismului. Încă pe la anul 150, Biserica fixase un canon al scrierilor Sfinte, însă abia în sec. al IV-lea se limpezește definitiv problema extensiunii Canonului Noului Testament. Câteva sinoade particulare din Răsărit și din Apus, care întrunesc cele mai reprezentative figuri ale Bisericii creștine, stabilesc atitudinea oficială a Bisericii.

Pentru rezolvarea problemei Canonului Noului Testament, în anul 364 s-a ținut Sinodul local de la Laodicea. În canonul 39 se stabilește ca la serviciul divin să se citească doar din cărțile canonice, iar în canonul 60 se dădea o listă cu 27 de cărți, identică cu lista canonului de astăzi.

De mare importanță pentru stabilirea Canonului Noului Testament sunt hotărârile Sinodului de la Roma, din anul 382, de pe vremea episcopului Damasus. La îndemnul Fericitului Augustin și sub influența lui, în Sinoadele africane de la Hippo (393), toate cele 27 de cărți ale Noului Testament sunt declarate canonice. Aceste hotărâri, alături de cele de la Laodicea, sunt consfințite pentru întreaga Biserică de Sinodul Trulan (692) și Sinodul al 7-lea ecumenic (787).

Din sec. al V-lea încoace problema Canonului Noului Testament nu s-a mai pus nici în Răsărit, nici în Apus, deși unii au mai încercat să repună în discuție autenticitatea unei sau altei cărți.

Inspirația divină a Scripturii. Prin inspirație sau insuflarea Duhului Sfânt se înțelege înrăurirea specială a lui Dumnezeu asupra unui autor sfânt, prin care îi luminează mintea pentru a cunoaște și a înțelege cele descoperite, îl îndeamnă să scrie și îl ferește de greșeli în decursul scrisului.

Autorul primordial al Sfintei Scripturi este Duhul Sfânt, iar agiograful este colaboratorul Său. Prin actul inspirației nu se anihilează personalitatea scriitorului; ci cugetul acestuia este ridicat la o stare superioară și colaborează conștient și liber cu Duhul lui Dumnezeu. Agiografii nu aveau nimic comun cu oraculii antici, care pronunțau prorociile lor inconștient, neînțelegând uneori ce vorbesc. Scriitorii Bibliei au fost oameni, fiecare avea caracterul său, talentul

și pregătirea personală, ceea ce-i distinge unul de altul. Cărțile Sfintei Scripturi se disting deci și prin originalitatea agiografilor.

Încrederea noastră în inspirația divină a Sfintei Scripturi se bazează pe însăși Sfânta Scriptură, inspirată de Duhul Sfânt, prin cuvintele Mântuitorului. Trimițându-și Apostolii la propovăduire, El îi previne că vor întâmpina dificultăți, îi îndeamnă să-și ducă până la capăt misiunea, asigurându-i că vor fi asistați de Duhul Sfânt în lucrarea lor. *“Când vă vor da pe voi în mâinile (împăraților și ale dregătorilor), să nu vă îngrijiți cum și ce veți grăi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți. Pentru că nu voi sunteți cei care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru, care grăiește prin voi”* (Mt. 10, 19-20; Mc. 13, 11; Lc. 12, 11 etc.). *“Puneți, deci, în inimile voastre să nu gândiți de mai înainte ce veți răspunde, căci Eu vă voi da gură și înțelepciune căreia nu-i vor putea sta împotrivă nici să-i răspundă toți potrivnicii voștri”* (Lc. 21, 14-15).

Deosebit de sugestive sunt cuvintele rostite de Mântuitor înainte de urcarea la ceruri: *“Iar când va veni Mângâitorul, pe care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul adevărului, care de la Tatăl purcede, Acela vă va mărturisi despre Mine”* (In. 15, 26).

Despre inspirație dau mărturie Sfinții Apostoli. Astfel, Sf. Apostol Petru afirmă că profeții au fost inspirați de Dumnezeu. În virtutea acestui fapt, ei au prezis atât suferințele, cât și mărirea lui Mesia. Același Duh i-a insuflat apoi pe Apostoli în predica Evangheliei (I Pt. 1, 10-13). Sfânta Scriptură este greu de interpretat, tocmai pentru că este opera Duhului Sfânt. *“Mai înainte de toate, spune Sfântul Apostol Petru, trebuie să știți că nicio proorocie din Scriptură nu se tălmăcește după cum îl taie pe fiecare capul, pentru că niciodată prorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit purtați fiind de Duhul Sfânt”* (2 Pt. 1, 20-21).

Despre inspirația Sfintei Scripturi ne mărturisesc și Sfinții Părinți, și scriitorii ai Bisericii. Clement Romanul spune: *“Scripturile sunt adevărate oracole ale Duhului”* (I Corinteni, 45). Sfântul Irineu menționează: *“Scripturile sunt adevărate pentru că cuprind graiul Cuvântului lui Dumnezeu și al Duhului Sfânt”*. Clement Alexandrinul numește Sfintele Scripturi cărți *“inspirate de Dumnezeu”*; Origen zice: *“Aceasta este credința Bisericii, că Scriptura a fost scrisă de Duhul lui Dumnezeu”*; Sfântul Vasile cel Mare spune: *“Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos”*. La fel, Sfântul Ioan Gură de Aur susține: *“Sunt unii oameni nebuni, care după ce au luat în mână Cărțile Sfinte zic că în unele sunt numai numere de ani și nume (de oameni și cetăți) și trec peste ele zicând: Sunt numai nume și n-aduc nici un folos. Ce zici? Dumnezeu vorbește și tu cutezi a zice: sunt vorbe fără de folos?”*

Necesitatea educației religioase

*Pr. Dumitru TOLICO,
metodist în protopopiatul Chișinău, sectorul II*

Nu vom putea înțelege bine rolul educației religioase în societatea contemporană, dacă nu vom face o mică incursiune în istoria poporului nostru în raport cu educația religioasă a strămoșilor noștri.

Istoria poporului nostru este o mărturie vie a relației strânse dintre om și Dumnezeu. Biserica și școala au contribuit simțitor la educația religioasă a poporului. Ele au făcut ca strămoșii noștri să fie credincioși, corecți, de o moralitate exemplară. Cu regret, în manualele de istorie sunt cuprinse mai mult doar date istorice, istorii ale războaielor, dar modul de trai și valorile spirituale sunt foarte puțin reflectate sau chiar deloc.

Încercarea de a face educație religioasă în școli nu este o inovație, ci este o revenire la ceva „normal”, după o perioadă în care am fost privați de posibilitatea de a împărtăși copiilor cel mai de preț lucru – *credința*.

Astăzi se pot auzi voci care zic că ”trebuie lasat copilul să crească mare și mai apoi el însuși să aleagă”. Este cea mai ipocrită afirmație. Aceasta ar însemna că noi admitem că în sine copilul ar fi atât de rău, încât ar putea să aleagă să nu fie cu Dumnezeu, or noi știm cine nu este cu Dumnezeu.

Noi, cei care știm că Dumnezeu există și așteaptă să facem ceva pentru semenii noștri ca să-L cunoască nu putem fi indiferenți. Iar dacă suntem și pedagogi și ne-au fost încredințate, în oarecare măsură, sufletele copiilor, responsabilitatea crește. Noi nu vom prezenta un raport unui om, ci vom da răspuns chiar în fața lui Dumnezeu. Și nu vom fi întrebați câtă matematică, istorie sau geografie au știut copiii, ci în ce măsură am reușit să facem tot ce stă în puterile noastre pentru a-L face pe Dumnezeu cunoscut și aproape de copii. Susțin aceasta pentru că unii părinți (deseori influențați de învățători) optează pentru o oră în plus la o altă materie, gândind că copilul lor astfel va reuși mai multe în viață, uitând de faptul că acesta poate pierde mult mai mult – sufletul. Un tânăr fără valori religioase nu va avea o orientere în viața aceasta, prin care să se regăsească pe el însuși.

E îmbucurător faptul că totuși mulți părinți optează pentru obiectul *Religie* atunci când li se oferă posibilitatea. Vreau să aduc unele argumente și considerațiuni desprinse din comentariile exprimate de semnatarii petiției din 2008 cu privire la statutul religiei în proiectul Legii Învățământului Preuniversitar din România (art. 10 alin. 1)¹.

¹ Dorin Opreș, Monica Opreș. *Religia și educația de mâine. Repere pedagogice*. Cluj-Napoca, 2013, p. 87-96.

Simona Laczko: "Dacă e libertate, să se dea posibilitatea ca elevii să cunoască credința și apoi să aleagă de bunăvoie (...), dacă nu e libertate, se va lua de la ei și dreptul de a cunoaște religia, tocmai pentru a nu o putea alege în viața lor. Și atunci democrația de azi nu se deosebește cu nimic de comunismul și manipularea din vremea aceea. Dacă cunoașterea lui Dumnezeu nu e necesară în școli, atunci filosofia lui Platon, Sofocle etc. la ce este bună?"

Mihael Mihis: "Sunt o persoană care nu a făcut religie în școală. Și am rătăcit în beznă, căutând răspunsuri, suferind dezamăgiri și depresii (...). Și mai dureros pentru mine a fost să constat la sora mea care făcea religia în liceu că venea cu diverse teme de religie să le discutăm și, spre rușinea mea, eu nu știam aproape nimic despre subiectele abordate (...)".

Ana Monica Cojocărescu: "Religia trebuie păstrată ca materie obligatorie în școală. Nici nu trebuie pusă în discuție scoaterea ei. Păcat că atâtea mii de persoane se jertfeau în primele secole de creștinism, iar noi astăzi încercăm să îndepartăm ultima fărâamă de morală care ne-ar putea fi transmisă prin prifesorii de religie. Și așa copiii noștri nu au pic de morală, nu știu ce sunt acelea bunul simț și bunele maniere, se dorește astfel îndobitocirea totală a unui neam care se vrea a fi creștin".

Ioan Opriș: "De ce trebuie scoasă religia de la liceu? Se vând prea puține droguri în școli?"

Carmen Gavrilă: "Doar cunoașterea lui Dumnezeu prin predarea religiei în școli mai poate scăpa această generație de copii și următoarele de dezastrul moral. Mulți nu mai pot fi recuperați, dar pentru ceilalți trebuie de făcut ceva. Nu-mi mai recunosc neamul, acest popor care s-a născut creștin și care s-a condus după Legea lui Dumnezeu. Cum vom putea sta în fața lui Brâncoveanu, care și-a jertfit copiii pentru noi?"

Costel Vascu: "Nu se poate... Doamne, ne desfințăm ca popor acaparând toate patimile și primind toate lucrurile noi care sunt nocive pentru starea de suflet a unui popor ortodox. Asta este, îl alungăm pe Dumnezeu de orișunde, nu le mai spunem tinerilor despre Dumnezeu, nu ne punem în slujba lui Dumnezeu deloc... Trăim vremuri grele... acceptăm numai păcatele care ni se impun de către Uniunea Europeană și multe altele (...)".

Și acestea sunt doar câteva opinii din cele expuse de cei 19985 de oameni care au semnat on-line petiția în timp de aproape o lună de zile.

Să nu creadă cineva că Biserica ar impune valorile religioase, nu. Biserica doar le propune, iar fiecare om, cunoscându-le, va lua o decizie pentru sine. Libertatea însă nu este simpla indiferență spirituală, ci capacitatea omului de a alege valori spirituale care îmbogățesc viața persoanei și a comunității umane. În acest sens, valorile oferite de educația religioasă sunt extrem de necesare,

mai ales în această perioadă de secularizare a societății, întrucât ele reprezintă pentru tineri un reper spiritual esențial și un liant existențial între toate cunoștințele teoretice, dobândite prin studiul celorlalte discipline. Valorile cultivate și virtuțile încurajate în cadrul orelor de Religie sunt necesare sănătății spirituale a persoanei și a comunității.

Așadar, predarea Religiei în școală are valențe educaționale deosebite, prin rolul ei formativ în viața tinerilor, reducând efectele negative ale crizei contemporane de identitate și de orientare, propunând modele viabile de bunătate și sfîntenie, oferind tinerilor repere în viața de familie și în societate. Educația religioasă reprezintă un factor de stabilitate și de comuniune în societate, un izvor sfânt și statornic de inspirație pentru a apăra și promova identitatea spirituală și demnitatea persoanei care trăiește azi într-o lume din ce în ce mai pluralistă și mai fragmentată din punct de vedere spiritual și social.

Atâta timp cât învățământul, în ansamblul său, va fi penetrat de o filosofie a educației ce privește doar experiența senzitivă, faptele și cifrele, se va cultiva o informație haotică în locul unei cunoașteri integrale și a unei unități spirituale. Educația este o acțiune care vizează întregul, armonia, ea nu dezvoltă numai forțele fizice ale unui om, ca să facă din el un atlet sau un sălbatic; ea nu dezvoltă numai forțele intelectuale, care ar face din om un computer sau, posibil, un monstru. Vizând un om complet, ea urmărește stabilirea unei armonii perfecte în dezvoltarea acestor forțe. Or, în acest sens, Biserica a proclamat încă de la început frăția dintre toți oamenii și a luptat pentru emanciparea femeilor și a copiilor, a creat cele dintâi condiții ale progresului social, a întemeiat și a susținut primele așezăminte sociale (spitale, aziluri și orfelinate).

La nivel mai mult sau mai puțin oficial, există cel puțin patru motive pentru care se consideră că este nevoie în Europa de întărirea cunoașterii religioase în învățământul public:

- 1) combaterea inculturii religioase;
- 2) căutarea de răspunsuri la provocările aduse de pluralismul democratic, de pluralismul religios în primul rând;
- 3) contracararea derivei relativismului provenit din prăbușirea marilor ideologii;
- 4) educarea pentru viața în comunitate și pentru respectul datorat celui-lalt.²

Rolul disciplinei *Religie* este mult mai important decât ar părea la prima vedere și aceasta deoarece, pe lângă însușirea principalelor învățături de credință, reguli, tradiții și evenimente religioase ale Bisericii Ortodoxe, elevii dobândesc

² Jean-Paul Willaime (coord.). *Des maîtres et des dieux. Écoles et religions en Europe*, Belin, 2005.

și deprinderi, obișnuințe spirituale, care îi înalță, îi fac mai buni, mai respectuoși, mai responsabili. Elevii vor înțelege treptat și în mod liber că toate acestea sunt un rezultat al dragostei lui Dumnezeu pentru oameni și răspunsul credinciosului la chemarea divinității.

În continuare voi prezenta un sondaj realizat în România: ***Dacă și când trebuie predată religia în școală.***

Majoritatea elevilor și părinților chestionați consideră că este bine ca religia să fie predată în școală pe toată perioada școlarității (77,0% dintre elevi, 70,2% dintre părinți). În proporții mai mici, sunt luate în calcul alte variante:

- studiul religiei în perioada școlarității obligatorii (clasele I–X: 12,4% dintre elevi, 17,3% dintre părinți)

- în învățământul primar (în clasele I–IV) – 6,4% dintre elevi, 5,8% dintre părinți;

- mai puțin de patru ani, numai în anumiți ani de studiu – 1,2% elevi, 1,9% dintre părinți;

- deloc – 1,7% elevi, 2,7% părinți;

- nu au răspuns: 1,4% elevi, 2,1% părinți.

Părinții care susțin predarea religiei în învățământul obligatoriu sau chiar pe durata învățământului preuniversitar sunt în special cei din mediul rural, în timp ce predarea religiei în învățământul primar este susținută mai mult de părinții din mediul urban. În funcție de nivelul de studii, cei care susțin predarea doar în învățământul primar au într-o proporție mai mare studii superioare (10,5%, față de 2,9% care au absolvit școala generală, 3,2% care au absolvit învățământ profesional, iar 4,9% – învățământ liceal).

În ce privește locul religiei în curriculum, opiniile înclină spre păstrarea statutului actual – materie din trunchiul comun. Statutul de disciplină opțională reprezintă alegerea a 27,1% dintre elevi, 27,4% dintre diriginți și numai 6,1% dintre profesorii de religie, în timp ce abordarea interdisciplinară este adusă în discuție în special de profesorii diriginți (15,1%).

<i>Opinii</i>	<i>elevi³</i>	<i>diriginți</i>	<i>profesori de religie</i>
ca disciplină obligatorie	58,7%	52,8%	88,5%
ca disciplină opțională	27,1%	27,4%	6,1%

³ Itemul din chestionarul elevilor a vizat opiniile privind **predarea religiei la liceu**, în timp ce itemul similar din chestionarele profesorilor-diriginți și de religie a vizat **predarea religiei în general**.

în cadrul altor discipline sub forma unor cunoștințe de cultură religioasă	6,7%	15,1%	3,8%
altfel	0,3%	1,6%	0,8%
religia nu trebuie predată în școală	1,2%	1,4%	0,0%
nu știu	4,4%	0,8%	0,0%
nu au răspuns	1,5%	1,0%	0,8%

Profesorii-diriginți din mediul rural înclină spre păstrarea actualului statut al religiei – disciplină de trunchi comun (61,9%), în timp ce profesorii din mediul urban acordă o mai mare atenție și statutului de opțional sau abordării interdisciplinare. De asemenea, diriginții mai tineri și cei cu studii la nivel de colegiu sunt în mai mare proporție pentru statutul de disciplină obligatorie (a se vedea tabelul de mai jos).

<i>Profesori-diriginți: religia ca disciplină...</i>		<i>obligatorie</i>	<i>opțională</i>	<i>interdisciplinar</i>	<i>altfel</i>	<i>nu trebuie predată</i>	<i>nu știu</i>	<i>non-răsp.</i>
Mediu:	Rural	61,9%	25,4%	11,2%	0,0%	1,5%	0,0%	0,0%
	Urban	49,6%	28,1%	16,5%	2,1%	1,3%	1,0%	1,3%
Vârsta	sub 30	65,7%	17,1%	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	2,9%
	30 - 39	54,5%	23,0%	19,1%	1,7%	0,6%	1,1%	0,0%
	40 - 49	49,1%	34,2%	11,4%	2,6%	0,9%	0,0%	1,8%
	50 - 59	46,7%	32,7%	14,0%	1,3%	3,3%	1,3%	0,7%
Nivel de educație	colegiu	67,9%	14,3%	14,3%	0,0%	3,6%	0,0%	0,0%
	universitate	53,0%	28,8%	14,2%	1,3%	1,3%	0,5%	0,8%
	postuniversitar	49,1%	25,0%	18,8%	2,7%	0,9%	1,8%	1,8%
	Total	52,8%	27,4%	15,1%	1,6%	1,4%	0,8%	1,0%

Profesorii de religie din mediul rural exclud posibilitatea ca religia să fie disciplină opțională. Cei din mediul rural cu vârsta de peste 40 de ani și cu vechime în învățământ mai mare de 10 ani sunt în proporție mai mare pentru statutul religiei de disciplină obligatorie. Abordarea interdisciplinară a religiei

este semnalată în special de profesorii din mediul rural, bărbați, care au absolvit seminarul teologic și au vechime mică în învățământ.

Astăzi, mai mult ca oricând, este nevoie de credință în Dumnezeu, de urmare a principiilor de viață ale moralei creștine, ca, de altfel, ale tuturor virtuților evanghelice, ce ne obligă să lucrăm la renașterea și zidirea moral-spirituală a societății, la redescoperirea adevăratelor ei virtuți, așa cum au fost ele păstrate de-a lungul istoriei.

Majoritatea experților recunosc că reperele oferite de morala creștină și-au dovedit superioritatea față de etica diferitelor filosofii sau ideologii politice.

Învățătura creștină nu împiedică procesul științific al cunoașterii, ci îl promovează. Mesajul școlii țintește latura cunoștințelor, îmbogățirea, cu fiecare an, a capacității tânărului de a stăpâni știința și de a cunoaște rolul acesteia în formarea personalității umane.

Iată cum educația religioasă în școală devine stâlp și temelie în formarea viitoare a personalității a elevului, un mijloc, prin accentuarea modelului educațional-formativ, pentru depășirea crizei spirituale în care se zbate omul modern, a crizei de sens a existenței sale.

PARTEA a II-a. Educația religioasă în școală și comunitate: realizări și propuneri

Predarea religiei în Eparhia de Bălți și Fălești în anul de studii 2012-2013

Prot. **Ioan PELIN**,
inspector școlar eparhial

„Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis.”
(Ioan17, 3)

Dacă am încerca să redăm printr-o singură frază sensul unei vieți creștinești și chiar al creștinismului în general, cred că acest verset evanghelic ar fi pe potrivă și vine să confirme, o dată în plus, că fără cunoașterea adevăratului Dumnezeu toată filosofia acestei lumi ar fi zădarnică.

Iată că din clepsidra timpului s-a mai scurs un an de studii și ne-am întrunit aici, pentru a face bilanțul acestui an, toți cei care suntem responsabili de a-L aduce și de a-L face cunoscut copiilor pe Dumnezeu. Spre marele nostru regret, dacă analizăm situația predării disciplinei *Religia* cu cea din anii precedenți, constatăm, cu tristețe în suflet, că în perioada 2012-2013, în raionul **Fălești**, această disciplină a fost studiată de către **3936** de elevi – **1312** din ciclul primar și **2624** din cel gimnazial, din totalul de **8740**, iar dacă ne referim la instituții, religia se studiază în 29 de instituții din totalul de 48. Nu se predă deloc în școlile ruse, problema fiind aceeași ca și în anii precedenți – lipsa de manuale și de cadre didactice, însă motivul major invocat de direcțiile raionale de învățământ este lipsa de ore opționale în instituțiile alolingve.

În general studiază religia aproximativ 50% din numărul total de elevi. Din totalul de 34 de profesori, 24 sunt laici și doar 10 sunt clerici. Studii teologice au, evident, clericii și numai 4 profesori. Nefiind stabilită o regulă, există o mare fluctuație în rândul profesorilor, în sensul că sunt schimbați de la un an la altul. În aceeași școală predau *Religia* diferiți profesori. Mulți diriginți ai claselor primare predau fiecare la clasa sa, iar în ciclul gimnazial, spre marele nostru regret, predau cei cărora nu le ajung ore.

Vreau să subliniez faptul că în câteva școli se predă comasat ora de religie cu cea de educație moral-spirituală. Din aceste considerente, a fost imposibilă nominalizarea profesorilor care predau disciplina dată. În pofda tuturor

greutăților, cu ajutorul și sprijinul nemijlocit al metodiștilor din secțiile raionale de învățământ, am făcut tot posibilul ca în anul de studii ce s-a scurs să avem și rezultate îmbucurătoare. Pe parcursul anului în toate instituțiile din raioanele Fălești, Glodeni și Sângerei s-au desfășurat un șir de seminare, lecții publice, activități extracurriculare cu caracter religios, toate urmărind un singur scop: formarea competențelor și a personalității elevilor în baza valorile moral-spirituale.

În raionul Fălești, au fost organizate în total 3 seminare metodice ale profesorilor de religie. Am organizat, la data de 1 noiembrie 2012, un seminar cu caracter consultativ, care a avut drept scop prezentarea noilor manuale de religie și modul de achiziționare a acestora. Printre participanți s-au numărat: Prea Sfințitul Marchel, Episcop de Bălți și Fălești, autoarea manualelor Liliana Crețu, dl Gheorghe Zbârciog, specialistul din DGÎTS, toți preoții și profesorii din raion. Al doilea seminar, din 27 decembrie 2012, s-a axat pe schimbul de experiență în domeniu. Al treilea seminar a fost organizat la 4 aprilie în incinta LT „Ion Creangă” din orașul Fălești, având un caracter demonstrativ, teoretic și practic și fiind axat pe prezentarea unei lecții publice de religie. Printe invitați s-au numărat părintele Alexei Boinciuc, dna Angela Levința, pr. lect. Dr. Dorin Opriș și lect. Dr. Ioan Scheau din România. Cinci lecții publice au fost prezentate în localitățile: Fălești, Scumpia, Izvoare, Albineț și Mărândeni. Lecțiile au fost filmate integral și postate pe site-ul Episcopiei de Bălți și Fălești, plasate pe pagina „Ora de Religie”. Activități extracurriculare au avut loc în localitățile: Pârlița, Scumpia, Fălești și Mărândeni. S-au desfășurat 3 festivaluri la care au participat preponderent elevi: Sărbătorile de iarnă la Fălești; Festivalul pascal al blagociniei Fălești 1 în s. Răuțel, Festivalul pascal al blagociniei Fălești 2 în s. Izvoare.

În cadrul raionului **Glodeni** sunt 26 de instituții de învățământ preuniversitar. Cursul opțional *Religie* a fost ținut în 25 de instituții, cu excepția LT „L. Tolstoi”, care este un liceu alolingv, motivul fiind lipsa orelor opționale. Numărul total al copiilor care au studiat cursul este de **3076**. Ciclu primar – **1354** de elevi, iar cel gimnazial și cel liceal – **1722** de elevi. Statul didactic este format din 4 clerici, ceilalți fiind învățători și profesori. Pentru consolidarea și sporirea calității învățământului, pe parcursul acestui an de studii în cadrul raionului s-au desfășurat 3 seminare raionale. Primul a avut loc pe data de 12 septembrie 2012, în incinta Casei de Creație din or. Glodeni, la care s-a discutat problema modificării curriculumului. Au fost abordate câteva subiecte privind metodologia predării religiei și necesitatea educației religioase. Tot atunci s-au oferit explicații în privința formării continui și atestării preoților, dar și a profesorilor.

Al doilea seminar raional al profesorilor de religie s-a desfășurat în satul

Iabloana la 19 noiembrie 2012. Prima parte a seminarului a constat în asistarea la o lecție de religie în clasa a V-a, cu tema „Crucea – semnul iubirii Mântuitorului pentru oameni”, ținută de profesoara Elena Cozlan. A doua parte a fost o activitate extracurriculară cu tema „Suntem o țară, o credință, un neam”, accentul punându-se pe cultivarea valorilor naționale, pe simbioza dintre credință și patriotism. De asemenea, a fost urmărită sensibilizarea copiilor de a se regăsi în noțiunea de neam, de a-și aminti de strămoși și de a-și cultiva respectul față de mamă.

Al treilea seminar raional a fost găzduit de satul Fundurii Vechi, pe data de 16 mai 2013. Am asistat la început la o lecție deschisă în clasa a VII-a, cu subiectul: „Învierea Domnului Iisus Hristos”, demonstrată de profesoara Eugenia Mărgineanu. Ora a avut drept scop dezvoltarea virtuților creștine și consolidarea deprinderilor de comportament moral-religios. Apoi a urmat activitatea extracurriculară cu tema: „Ce frumos răsună-n sat *Hristos a înviat!*”. Spre finele activității, corul de preoți al protopopiatului a susținut un mic concert cu cântece pascale.

În raionul Sângerei, disciplina *Religia* s-a studiat în 23 de instituții de învățământ, 126 de clase cu 1988 elevi. În acest anul de studii 2012–2013, s-a desfășurat un singur seminar și 4 ore publice, dedicate „Sf. Împărați Constantin și Elena”.

Atelierul de formare a profesorilor de religie din raionul Sângerei a avut loc la **29 noiembrie 2012**, în incinta Liceului Teoretic „Ion Creangă” din satul Rădoaia, r-nul Sângerei. Tema atelierului de formare a fost „Implementarea noilor tehnologii de predare–învățare–evaluare”, având următoarele obiective:

1. Instruirea profesorilor de religie și implementarea noilor tehnologii de predare–învățare–evaluare.
2. Prezentarea modelelor de tradiții și obiceiuri național-creștine în cadrul sărbătorilor de iarnă.
3. Efectuarea schimbului de experiență conform subiectului atelierului de formare a profesorilor de religie.

Au participat profesorii de religie din tot raionul Sângerei, colaboratori ai DGÎTS, echipa managerială, cadre didactice și elevi din LT „Ion Creangă”. Preotul Roman Pintilie, profesor de religie de la instituția dată, a prezentat o oră publică cu subiectul „Postul Crăciunului – pregătire pentru Nașterea Domnului”, după care a urmat evaluarea lecției, activitatea extracurriculară „Deschide ușa, creștine”.

Prima oră publică la obiectul *Religie* a avut loc la data de 28 februarie 2013, la Liceul Teoretic „Olimp” din orașul Sângerei. Lecția a fost susținută la clasa a VI-a de preotul Maxim Guzun, metodistul blagociniei Sângerei.

Subiectul orei a fost: „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, deoarece anul acesta este unul omagial, dedicat Edictului de la Milan din anul 313. La lecție au asistat protopopul circumscripției, protoiereul Pavel Petrov, protoiereul Gheorghe Lungu, profesor de religie la LT “N. Casso” din satul Chișcăreni, directorul liceului Liudmila Șișcanu și reprezentanți ai DGÎTS.

Alte ore publice cu aceleași subiecte s-au desfășurat la 10 aprilie în incinta gimnaziului din satul Țăplițești, la 25 aprilie la gimnaziul din satul Cozăști, iar la 24 mai – în LT “A. Agapi” din satul Pepeni.

Constatări. Dacă comparăm situația actuală cu cea din anii precedenți, observăm că ne aflăm într-o continuă scădere. La începutul anului 2010, în raionul Fălești studiau religia **6326** de elevi, în **2011** – **4821** de elevi, iar în **2012** studiază **3936** de elevi. În Glodeni, în **2011** au studiat obiectul **4160** de copii, iar în **2013** doar **3076**. Această scădere s-a simțit mai puțin în raionul Sângerei: în anul **2011** au studiat religia **2029** de elevi, iar în acest an de studii **1988** de elevi. Observăm că anual în fiecare raion numărul doritorilor de a studia religia scade în medie cu o mie de persoane.

Sugestii. După cum ne-au explicat unii metodiști care monitorizează disciplina *Religia* în cadrul DGÎTS, până în anul 2010 exista o singură oră opțională pentru fiecare clasă, iar a doua oră opțională s-a oferit în contextul în care ora de religie a devenit parte a orarului școlar. **Ca să nu profite de ea și să se predea altă disciplină, ar trebui ca această a doua oră opțională să fie distribuită pentru Religie, altfel să nu fie distribuită deloc.** Aceasta este propunerea metodistului pentru orele de religie din cadrul DGÎTS.

Țin să reamintesc că în anul care s-a scurs s-au realizat multe lucruri importante, unul din ele fiind editarea manualelor de religie pentru clasele I-VI. Nu mai puțin important este că ele au ajuns pe băncile școlii gratis, fapt pentru care aducem mulțumiri tuturor celor ce au contribuit la procurarea lor. La procurarea acestor manuale au contribuit atât preoții din parohii, cât și alți oameni de bună credință. Eparhia de Bălți și Fălești aduce mulțumiri în special domnului Farit Muhametșin, Ambasadorul Rusiei în R. Moldova; domnilor Iulia Vieru, Ion Păpușoi, Valentina Cuhut, interprinzători din orașul Fălești, pentru aportul adus la procurarea manualelor.

Mai avem de muncit la acest capitol și sperăm că prin sânguință și jertfire de sine vom atinge obiectivele care ni le-am propus. Doar că am avea o singură dorință: **Ministerul Educației să ne acorde mai multă susținere și atenție în realizarea acestor sarcini.** Este nevoie ca ME și Biserica să conlucreze nemijlocit la realizarea celui mai important ”produs” al societății – **OMUL** (azi **elevul** nostru), pregătit prin aportul la producerea bunurilor materiale și spirituale la prosperarea continuă a societății. Astfel, elevul de azi, format

prin valori, pregătit pentru activitate și creație independentă, în contextul noilor schimbări, va constitui omul de mâine care, pentru a ajunge la un nivel înalt de performanță, va trebui să-și formeze și să manifeste o gamă variată de valori ale personalității sale, care vor fi în stare să-l definească ca specialist în domeniu, ca **OM DE CULTURĂ, OM DE ȘTIINȚĂ, CETĂȚEAN** destoinic al acestui meleag.

Să nu uităm: omenirea nu poate exista în afara contextului moralității. Numai prin revenire la tradițiile morale creștine individul, societatea, umanitatea în general își pot redobândi și fortifica echilibrul lăuntric și calitatea de oameni cu adevărat religioși, deci cu adevărat edificatori și plini de îngăduință și răbdare. Fără valorile moral-spirituale libertatea, democrația, drepturile omului, demnitatea personalității își pierd sensul și sunt în stare să se schimbe în ceva contrar. Cu niciun fel de legi nu vom putea păstra viabilitatea societății, nu vom stopa corupția, abuzul de putere, destrămarea familiei, apariția oamenilor singuratici, scăderea natalității, distrugerea naturii, manifestările naționalismului agresiv, xenofobia și insultarea sentimentelor religioase, dacă în procesul de formare a copilului nu se va ține cont de **valorile moral-spirituale**, care dintotdeauna au fost parte componentă a educației.

Predarea religiei în Eparhia de Ungheni și Nisporeni în anul de studii 2012-2013

*Prot. Andrei URSOI,
inspector școlar eparhial*

Religia a avut și continuă să aibă un rol pozitiv pe tot parcursul vieții noastre ca popor. Ora de religie nu este umplere de timp, ci sfințire a timpului, este Apostolat Sfânt, este unul dintre factorii principali ai educației. Ea promovează sensul profund al realității vieții și lumii, pregătind astfel cetățeni ai patriei pă-mânțești și, în special, ai celei cerești.

Cei care suntem încreștinați formăm Biserica ca o comunitate, iar Biserica, fiind o instituție cu experiență de veacuri, se pronunță exclamativ: ”Nu există investiție mai mare decât transmiterea credinței ca valoare veșnică”.

Odată cu secularizarea care nu a bătut pasul pe loc, lipsa religiei în școală a dus la decăderea intelectuală și morală, la încălcarea legilor și regulilor sociale, la degradarea ființei umane. Iar ora de religie este o alternativă viabilă, spiritual-duhovnicească la tot ce se predă materialist după curricula de studiu.

În conformitate cu hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la disciplina în cauză, religia rămâne a fi un obiect până la urmă lăsat la latitudinea părinților, adică părinții sunt în drept prioritar de a alege modul educației copiilor lor.

Conform experienței din cei trei ani, un mare număr de părinți, diriginți și chiar administratori (directori) ai instituțiilor de învățământ consideră credința religioasă ca importantă în viața tinerilor. S-a constatat o îmbunătățire a conduitei copiilor și tinerilor, ca urmare a introducerii orei de religie în școli. De aceea, ar fi bine ca *Religia*, ca disciplină școlară, să fie declarată parte a trunchiului comun (disciplină obligatorie), cu obținerea statutului juridic, aceasta de fapt fiind doleanța în perspectivă a profesorilor. Putem lua drept exemplu țara învecinată, România, unde în școlile de stat învățământul religios este organizat și garantat prin lege.

Prin rolul ei formativ în viața copiilor – de a reduce efectele negative – predarea religiei în școală are valențe educaționale deosebite, propunând modele de bunătate și sfințenie, oferindu-le tinerilor repere în viața de familie și în societate, căci „Tota vita schola este”, adică toată viața este o școală (Ian Amos Komensky).

Educația religioasă reprezintă un izvor sfânt și statornic de inspirație, în apărarea și promovarea identității spirituale și demnității persoanei ce trăiește azi într-o lume din ce în ce mai pluralistă și mai fragmentată din punct de vede-

re social. În aceste clipe de criză morală a societății, ca niciodată, rolul pozitiv al educației religioase în procesul de formare a personalității tinerilor, și mai ales necesitatea studierii acestei discipline, îl văd diriginții (profesorii) care rezistă cu greu provocărilor parvenite de la elevi. Astfel, obiectivul nostru comun, folosindu-ne de toate pârghiile, este să întoarcem „sufletul în școală” educând cu și prin credință, contribuind la formarea personalității în concordanță cu valorile creștine. Având această misiune nobilă, profesorii devin „*aramă sunătoare și chinval răsunător*” (Corinteni 13, 1), cu alte cuvinte **lucrători împreună cu Dumnezeu în formarea sufletelor elevilor**. Acesta este, de fapt, și rezultatul mult dorit și așteptat al colaborării dintre familie, Biserică și școală. Avem datoria să transmitem adevărul care transcende rațiunea omenească, capabil să transforme orice suflet de copil într-o asemănarea Creatorului său.

În spațiul de Dumnezeu păzitei Episcopiei de Ungheni și Nisporeni, având în subordine canonică 4 centre raionale – Ungheni, Nisporeni, Călărași și Hâncești, în lucrare comună cu inspectorii responsabili pentru disciplina *Religia* ai Direcțiilor de Învățământ, disciplina s-a predat conform legislației care reglementează predarea acestui obiect ca disciplină opțională de studiu în școlile publice din țară, astfel neparvenind niciun incident discriminatoriu.

Profesorii și directorii instituțiilor în care s-a predat *Religia* s-au pronunțat deja ca în anul viitor să se păstreze orele de religie. La dorința administrațiilor școlare și la inițiativa chiriarhului în persoana Prea Sfințitului Petru, Episcop de Ungheni și Nisporeni, s-a planificat ca în unele școli să fie amenajate clase speciale (laboratoare) pentru prelucrarea informațiilor religioase la ora de religie, fapt observat în țara vecină, România, și în alte țări – Grecia, Serbia etc.

Ținem să aducem la cunoștință celor interesați că la disciplina *Religia* în anul curent profesorii și elevii au beneficiat de un sprijin didactic special în activitățile desfășurate la orele de clasă, prin ghidul și manualele de religie de la clasa I la a VI-a, disponibile gratuit, donații ale parohiilor sau ale preoților din comune sau orașe, cu binecuvântarea Prea Sfințitului Petru, Episcop de Ungheni și Nisporeni. Episcopia este interesată de calitatea procesului educațional la disciplina *Religia*, considerent din care a oferit câteva seturi de manuale școlilor ce le-au solicitat, iar comunitățile parohiale (satele) aflându-se în subordinea Mitropoliei Basarabiei.

Rezultate obținute:

1. În raionul Ungheni, cursul opțional de religie s-a predat în 20 de instituții de învățământ. În total au studiat-o 1265 de elevi, treapta primară 216 elevi, treapta gimnazială 1049 elevi în 70 de clase. Toți elevii au beneficiat de material didactic până la clasa a VI-a. În procesul educațional au fost implicați 6 preoți, 3 preotese și 13 profesori laici.

2. În raionul Nisporeni obiectul s-a predat în 16 instituții de învățământ. Total – 1093 elevi, treapta primară – 237, treapta gimnazială – 856 elevi.

3. În raionul Călărași datele operative privind studierea disciplinei *Religia* sunt: total – 1547 elevi din 11 instituții; treapta primară – 816 elevi, treapta gimnazială – 731 elevi. *Religia* s-a predat de către 4 cadre didactice și 7 slujitori de cult.

4. În raionul Hâncești avem un total de elevi care au beneficiat de predarea religiei în număr de 1290 în 69 de clase, treapta primară – 261, treapta gimnazială – 1029 elevi, majoritatea având la îndemână manuale.

În raionul Ungheni au avut loc 2 întruniri metodice, în primul semestru în satul Todirești, la 12 decembrie 2012, și în al doilea semestru – în satul Frăsănești, la 13 februarie 2013, unde s-a demonstrat calitatea profesională a unei ore de religie .

S-au desfășurat activități extrașcolare, cum ar fi festivități cu genericul ”Hristos se naște – slăviți-L!” (perioada de iarnă, semestrul I), și concerte pascale de Învierea Domnului, cu genericul „Hristos a Înviat – dragostea mea” (în semestrul II).

Au fost publicate articole ale elevilor în ziarul eparhial *Cuvântul Ortodox* (de exemplu, „Chipul unui bun creștin” etc.).

S-a desfășurat un simpozion în Liceul „Mihai Eminescu” din s. Sipoteni, r.Călărași, cu genericul „Lasăți copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu”.

La dorința elevilor, au fost planificate pelerinaje în perioada de vacanță la locurile sfinte din țară.

Ne-am propus, de comun acord cu elevii, înființarea unor fonduri în folosul copiilor cu dificultăți materiale din instituția unde este predată disciplina *Religia*.

Odată cu optimizarea școlilor și trecerea la autofinanțare, unii profesori sunt profund îngrijorați ca nu cumva, din lipsa de finanțe, disciplina *Religia*, ca oră opțională, să aibă de suferit.

Manualele care servesc acum drept instrumente de lucru atât pentru profesor, cât și pentru elev, după care ne-am orientat în ceea ce privește conținutul și care sunt ghiduri în formarea priceperilor și deprinderilor de muncă individuală, odată fiind aprobate spre editare prin Ordinul Ministerului Educației nr. 811 din 09.11.2012, se dorește a fi documente școlare *întărite* de instituția abilitată.

Mulțumim Ministerului Educației și venim cu rugămintea să ne asigure și pe viitor posibilitatea de a prelungi macăr opțional ora de religie.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Predarea religiei în Eparhia de Cahul și Comrat în anul de studii 2012-2013

*Prot. Nicolae GOREANU,
inspector școlar eparhial*

Predarea religiei în școală are valențe educaționale deosebite, prin rolul ei formativ în viața tinerilor. Cunoașterea adevărului de credință reduce efectele negative ale crizei contemporane de identitate și de orientare, propunând modele viabile de bunătate și sfințenie și oferind tinerilor repere în viața de familie și societate. Puține popoare au avut fericirea de a se forma în istorie așa cum s-a născut în credința creștină poporul nostru. Credința Sfinților Apostoli a stat la straja noastră din începuturi. Această credință lucrătoare este singura explicație pentru care poporul nostru trece nevătămat, mai bine de o mie de ani, prin toate încercările istoriei, rămânând un popor creștin, deoarece a pus în capul mesei pe Dumnezeu, Familia și Neamul.

Religia a avut dintotdeauna, în cadrul sistemului public de învățământ, un rol important în procesul de formare a competențelor și atitudinilor moral-sociale. Actualmente, anevoios, pas cu pas, educația religioasă revine în sistemul preuniversitar de învățământ.

Astfel, în anul școlar 2012-2013, și în cuprinsul Eparhiei de Cahul și Comrat în predarea orelor de religie au fost antrenați preoți și profesori cu studii teologice și de alte specialități socioumanistice. Astfel, în raionul Cahul religia s-a predat în 12 instituții, dintre care în 8 instituții au ținut ore preoți și în 4 instituții profesori laici. În raionul Cantemir de asemenea s-a predat în 12 instituții (în 7 de preoți și în 5 de profesori). În raionul Leova – în 22 de instituții (în 12 de preoți și în 10 de profesori). În raionul Cimișlia – în 27 instituții (în 13 de preoți și în 14 de profesori). În raionul Basarabeasca – în 3 instituții, predau 2 preoți și 2 profesori. În ATO Găgăuzia religia se predă în 13 instituții de 7 preoți și 6 profesori și în 8 parohii din Episcopie sunt organizate școli duminicale.

În raionul Cimișlia s-au desfășurat 2 seminare, axându-se pentru preoți pe metodică predării, iar pentru profesorii laici pe îmbunătățirea cunoștințelor teologice. Seminarele s-au desfășurat în octombrie 2012 la liceul "Mihai Eminescu" din orașul Cimișlia și în aprilie 2013 în gimnaziul Javgur. Lecțiile publice, la ambele seminare, au fost ținute de preoți și de profesorii laici. Aceștea au fost asistați de cadrele didactice antrenate în nobila misiune de a educa copiii în spiritul ortodoxiei. Asemenea seminare s-au desfășurat și în raioanele Leova și Cahul, constatându-se că sunt foarte binevenite.

În ceea ce ține de îmbunătățirea situației vizînd predarea religiei, Eparhia de Cahul și Comrat propune:

- neîntîrziat să fie organizată formarea continuă a cadrelor didactice prin seminare, traininguri etc.
- în cadrul instituțiilor abilitate, să fie create condiții pentru recalificarea cadrelor didactice
- asigurarea cu manuale de religie la toate clasele, folosind schema de închiriere
- îmbogățirea și diversificarea materialului didactic utilizat la orele de religie
- asigurarea consilierii și suportului oferit cadrelor didactice debutante/necalificate.
- monitorizarea activității profesorilor de religie de către directori, șefii-adjuncți din școli; creșterea exigenței din partea acestora
- desfășurarea unor activități didactice demonstrative în școli în cadrul ședințelor catedrelor
- crearea unui site al profesorului de religie.

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Florești

*Prot. Serghei BOLDIRESCU,
metodist în protopopiatul Florești*

Cu toate că ani de-a rândul s-a încercat a înăbuși Adevărul divin, orice cugetător este convins că religia reprezintă o putere enormă, ce nu poate fi nici înlăturată și nici ignorată. S-a încercat făurirea „omului nou” fără de Dumnezeu și tragedia umană a acestui secol este mărturie vie a erorii. Istoria a demonstrat că nimic nu poate înlocui religia ca factor fundamental în re-constituirea morală și spirituală a societății.

Suntem martori oculari ai unei neliniști care stăpânește psihicul contemporanilor noștri. Această neliniște se află la temelia mai multor probleme și vicii sociale: droguri, delincvență juvenilă, sporirea numărului persoanelor care au contactat boala secolului – SIDA. Actualmente, oamenii lipsiți de tăria credinței cad tot mai mult pradă deznădejdi.

Soluția acestor probleme ar fi reactualizarea valorilor moral-spirituale ale credinței noastre ortodoxe, precum spune M. Aftinca: „*Credința-n zilele de apoi / e singura tărie-n noi!*”.

Lipsit de acest punct de sprijin, poporul nostru timp de veacuri suferă pierderi tot mai grave. Copilul contemporan este nevoit să existe într-un mediu unde se cântă și se vorbește urât, se impune dorința de plăceri pătimașe, tendința spre lux excesiv, lăcomie și violență. Dar tocmai aceste plăceri sunt cele care nasc robia, tristețea, disperarea, ba chiar și suicidul care, de asemenea, este o problemă a secolului nostru. În aceste condiții, părintele Ilie Cleopa consideră că doar educația religioasă creștină va contribui la depășirea crizei spirituale prin promovarea valorilor morale ale credinței, istoriei și culturii acestui neam. E cunoscut faptul că poporul nostru s-a format în matricea credinței ortodoxe. Însăși simbolica statului, stema lui este creștin-ortodoxă. Iar în imnul Republicii Moldova, scris de preotul Alexei Mateevici, se vorbește de „*limba vechilor Cazanii*”.

Educația se bazează nu numai pe copii buni, ci și pe dascăli buni, care vor școli elevii astfel ca ei să devină și mai buni. Pornind de la această maximă, ne dăm bine seama că, începând cu anul de studii 2010-2011, pentru noi toți s-a deschis un traseu al instruirii care conține una dintre laturile principale ale ei – educația religioasă. Această cale s-a dovedit a fi una deloc ușoară. Ne-am bucurat de prezența religiei în școală, dar am întâmpinat o serie de probleme și confruntări. De exemplu, în clasa întâi numărul maxim de ore în planul-cadru este de 20; cum să fie o oră la religie, dacă un salariu al profe-

sorului, la care acesta are dreptul legal, corespunde cu cifra de 20 de ore? De asemenea, în clasa a doua numărul maxim de ore în planul-cadru este de 22 de ore, 2 ore sunt oferite pentru limba stăină și rămân 20; de unde mai găsim o oră pentru religie la care copilul are dreptul? Șirul problemelor este foarte lung, deoarece Statul, mai bine zis Ministerul Educației, le-a lăsat de izbeliște. Pregătirea cadrelor didactice, perfecționarea lor, evaluarea – toate acestea rămân din an în an nerezolvate. Există soluții și la acest capitol, dar nimeni nu vrea să le ia în calcul și să încerce rezolvarea acestor probleme.

În raionul Florești, situația este bună, dar nu pot să spun că nu avem unele probleme pe care Protopopiatul raionului, împreună cu Direcția Educație, încercăm să le soluționăm.

La începutul anului de studii 2012-2013, Protopopiatul raionului Florești și Direcția Educație au semnat un acord de colaborare, în care au stabilit scopul, obiectivele și acțiunile comune. Una dintre activitățile comune a fost organizarea Seminarului raional la religie la 24 septembrie 2012, la care au participat profesorii de religie și preoții din protopopiat. Pe parcursul anului au avut loc mai multe seminare, întruniri metodice, ore demonstrative etc.

Procesul educațional la religie în raionul Florești a fost ghidat de 58 de profesori, dintre care:

Cadre didactice	37	63,80%
Preoți	18	31,03%
Cadre bisericești	3	5,17%

Ora de religie a fost frecventată de:

<i>Numărul de elevi</i>		
Ciclul primar	Ciclul gimnazial	Ciclul liceal
2140	3181	207
Total – 5538		

Situația actuală față de anul trecut este puțin mai nefavorabilă nu din cauza că elevii nu doresc să studieze religia, ci din lipsa de ore, repartizarea orei

de religie spre altă disciplină care face parte chiar din altă arie curriculară. Dar atunci când încerci să rezolvi aceste probleme, te pomenești cu un lanț de alte neajunsuri care nu mai are capăt. Totuși, anul de studii 2012-2013 a fost un an bun, deoarece avem și roade frumoase în ceea ce ține de activitățile din cadrul educației religioase.

Reușite:

- a fost semnat un acord de colaborare între Protopopiatul r. Florești și Direcția Educație Florești;
- am oferit profesorilor diverse materiale didactice, curriculum, planificarea de lungă durată etc.;
- am organizat la sfârșitul primului semestru un seminar pentru profesorii de religie;
- am asigurat toate instituțiile de învățământ cu manuale de religie pentru clasele III-VI;
- am reușit să avem o colaborare strânsă între Protopopiat și Direcția Educație Florești;
- se promovează insistent un parteneriat între instituția de învățământ, profesorul de religie, preotul-paroh și administrația publică locală.

Rezerve nevalorificate: formarea cadrelor didactice și recalificarea.

Probleme:

- neînțelegerile care apar între profesorul de religie și directorul școlii;
- repartizarea orelor altor discipline, și nu religiei;
- împărțirea orelor la mai mulți profesori, de ex. 5-6 profesori de religie într-o școală;
- nerespectarea normelor legale la angajarea profesorilor de religie (contractul de muncă);
- influențarea părinților de către cadrele didactice, prin diferite metode, ca aceștia să nu accepte religia ca disciplină de studiu.

Perspective

Bineînțeles că dorim cu toții o colaborare între Biserică și școală. Dorim ca religia să fie tratată la fel ca și celelalte discipline școlare, să fie inclusă în schema orară. Optăm ca problemele care apar să fie rezolvate nu după placul cuiva, ci așa cum scrie buchia legii, să se ia în calcul mai întâi de toate dorința și cererea părinților, mai apoi studiile și competența profesorului, și nu doleanțele celor care cred că pot să decidă soarta copiilor. Trebuie să ne pună

pe gânduri volumul de informații pe care urmează să le rețină copilul, deoarece el nu este un calculator care poate fi încărcat la nesfârșit, ci este ”*chipul și asemănarea lui Dumnezeu*”, care trebuie învățat să iubească, să creadă în Dumnezeu și, după spusele marelui pedagog Ian Amos Comenius, să conștientizeze că în Sfânta Scriptură avem Cuvântul lui Dumnezeu, în lume – Operele sale și în noi – Inspirația Sa.

Stimați colegi, peste ani noi vom osteni, vom ajunge bătrâni și neputincioși. Ne punem toată nădejdea în cei care vin după noi, dar în calea noastră vom întâlni pe cine? Pe acel om care este astăzi elevul nostru și poate va fi medic, politician, învățător etc. și dea Domnul să fie așa, căci dacă vom avea nevoie, poate ne va ajuta, depinde în ce spirit l-am educat noi. Iar dacă vom întâlni un om beat, un tâlhar, un răufăcător – fostul nostru elev – și vom încerca să-i vorbim de Dumnezeu, de credință, de dragoste, oare nu va fi prea târziu? Atunci ne vom pune întrebarea: *Cine-i vinovat?* Părinții, învățătorii, Statul... Ce vom răspunde?

Educația religioasă nu se limitează doar la transmiterea unor informații, ea este orientată, în special, spre formarea moral-spirituală a copiilor și tinerilor, în duhul iubirii și întrajutorării aproapelui, al jertfirii pentru alții, al respectului față de părinți, de prieteni și de toți oamenii, indiferent de rasă, pătură socială sau orientare politică.

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Râșcani

*Prot. Constantin DASCĂL,
metodist în protopopiatul Rîșcani*

Protopopia Râșcani este, posibil, cea mai mică protopopie din Republica Moldova, incluzând doar 23 de parohii. Până în anul 2010, obiectul *Religie* a fost predat în 4 școli ca disciplină opțională, în unele clase, la inițiativa și cererea preoților. Începând cu anul de studiu 2010-2011, conform Hotărârii Guvernului nr. 596 din 2 iulie 2010, religia a început să fie predată în 10 școli din protopopie. Acest proces al readucerii religiei în școală, în anumite localități, a fost dificilă din cauza că raionul Râșcani a fost inclus într-un proiect-pilot de comasare a școlilor.

În anul de studii 2012-2013, religia a fost predată în 9 instituții de învățământ, iar în 3 parohii această disciplină este predată în școlile duminicale. Pe parcursul anului de învățământ, în cadrul adunărilor parohiale au avut loc 2 întruniri metodice, unde s-a discutat despre conținuturile și competențele disciplinei, despre metodele de predare și evaluare, formele de lucru și particularitățile de vârstă ale elevilor.

Totodată, s-a adus la cunoștința celor interesați care sunt sarcinile puse de Departamentul studii și de Cabinetul metodic din cadrul Mitropoliei Moldovei, precum și informații despre activitățile legate de anul omagial al Edictului de la Millano – 1700 de ani – și 325 de ani de la tipărirea primei Biblie în limba română.

Procesul de predare a religiei este anevoios, pentru că la nivelul Secției raionale de învățământ și la cel al conducerii instituțiilor de învățământ, teoretic, se dorește predarea acestei discipline, practic însă se întâmpină multe piedici, printre care autogestiunea financiară și comasarea școlilor.

Din anul 2010, în două parohii din raion gimnaziile au fost închise în cadrul primului val de comasare a școlilor. Pentru anul curent, după cum prevede o hotărâre a Ministerului Educației, alte 11 instituții de învățământ vor fi închise. În situația creată, s-a hotărât ca în aceste parohii să fie înființate școli duminicale. Totodată, s-a hotărât ca, la finele anului 2013, pe lângă fiecare biserică să fie înființată o bibliotecă parohială.

În cadrul întrunirilor metodice, preoții în parohiile cărora funcționează biblioteci parohiale au venit fiecare cu experiența sa, pentru a elabora o idee comună cu privire la înființarea, menținerea, mărirea lotului de carte și promovarea lecturii sacre. S-a menționat că nu este suficient să existe bibliotecă în

cadrul bisericii, ci aceasta trebuie să fie funcțională, iar în acest scop s-a propus ca, în cadrul școlilor duminicale sau la anumite activități, să se facă prezentări de carte. Prezentarea de carte poate fi făcută atât de preot, cât și de alți creștini, precum în parohia Recea, unde la întâlnirile duhovnicești sau la ședințele Ceneclului literar „Virtutea”, după prezentarea scenetelor creștine, tinerii sau copiii fac prezentare de carte.

Pentru buna funcționare a bibliotecilor și evitarea pierderii cărților, au fost elaborate reguli pentru cititori.

O altă modalitate de predare a religiei este experiența parohiei sus-numite, unde din anul 2010, în fiecare an, pe lângă biserică se organizează tabăra de vară, unde copiii îmbină distracțiile cu anumite activități educative, printre care și orele de religie.

În colaborare cu secția cultură Râșcani, s-a organizat Festivalul cântecului pascal „Învierea Domnului – 2013”, la care a participat și corul preoților din raion. În perioada pascală, s-a desfășurat concursul de desene „Paștile în viața mea”.

La capitolul propuneri, consider că obiectul *Religia* trebuie să ia locul obiectului *Educația civică*, ca obiect obligatoriu și notat, deoarece conținuturile acestei discipline se regăsesc în compartimentul moral al religiei.

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Rezina

*Prot. Igor COJOCARI,
protopop de Rezina*

Motto: „Dorim să creștem, împreună cu Statul, un cetățean integru, creativ, căruia să i se vorbească aceleași lucruri și Acasă, și în Biserică, și la Școală.” (Prea Sfințitul Dorimedont)

În anul de studii 2012-2013, în raionul Rezina religia s-a predat în 13 instituții: 13 ore în clasele I-IV și 23 de ore în clasele V-IX.

În total au frecventat ora de religie: în clasele I-IV – 262 de elevi; în clasele V-IX – 505 elevi.

Au fost organizate 2 întruniri metodice raionale cu profesorii de religie. S-au realizat 2 ore demonstrative, 2 ateliere cu profesorii de religie, 2 activități extrașcolare.

- La 11decembrie 2012, în incinta Liceului Teoretic „Alexandru cel Bun” din or. Rezina și-a desfășurat lucrările Seminarul instructiv-metodic raional cu profesorii de religie **Cabinetul de religie – spațiu de informare și meditație religioasă.**

Activități:

- Oră demonstrativă în clasa a VII-a **Icoana – fereastră spre Absolut** (Carolina Cojocari, profesoară de religie).

- Atelier cu profesorii de religie **Activități la ora de religie prin promovarea sfinților care s-au proslăvit pe pământul Moldovei.**

- Activitatea extrașcolară **Sfântul Andrei – Apostolul neamului** (moderator – Carolina Cojocari, profesoară de religie, formator local).

- La 21 februarie 2013, în incinta Gimnaziului din satul Mateuți și-a desfășurat lucrările seminarul instructiv-metodic raional cu profesorii de religie **Conlucrarea dintre profesor și preot pentru reușita orei de religie.**

Activități:

- Oră demonstrativă în clasa a VIII-a **Fericirile – trepte spre desăvârșire** (Veronica Mîrzenco, profesoară de religie);

- Atelier cu profesorii de religie **Principii de parteneriat în predarea pa-**

rabolelor biblice (moderator – Carolina Cojocari, profesoară de religie, formator local).

- Activitatea extrașcolară ***Fiul risipitor – model de întoarcere spre pocăință.***

Propuneri pentru îmbunătățirea procesului de predare a religiei:

- Promovarea cursurilor de formare continuă la *Religie*
- Conferirea gradelor didactice la *Religie*
- Ateliere de lucru pentru manageri, profesori, elevi, părinți
- Organizarea olimpiadelor școlare și raionale la *Religie*
- Organizarea pe lângă mănăstiri a taberelor de vară pentru elevii care frecventează ora de religie.

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Șoldănești

Nadejda ROTARI,
metodist în protopopiatul Șoldănești

Religia ca disciplină de învățământ are, pe lângă aspectul informativ, un aspect formativ, adică aplicarea în viața cotidiană a cunoștințelor dobândite. Orele de religie încep cu rugăciuni și se termină cu mulțumire adusă lui Dumnezeu, care educă și însuflă elevilor valori general umane: Adevărul, Sfințenia, Binele, Frumosul, Iubirea, Răbdarea, Chibzuința, Iertarea, Milostenia, toate orientate spre formarea unui comportament civilizat și a unei atitudini tolerante.

În anul de studii 2012–2013, în raionul Șoldănești cursul opțional *Religia* a fost studiată în 9 instituții de învățământ, în cadrul a 25 de clase cu un număr total de 504 elevi. Toți profesorii de religie și-au elaborat în proiectele de lungă durată teme adecvate pentru atingerea obiectivelor urmărite. Orele de religie s-au desfășurat după orar și profesorii s-au străduit ca acestea să fie atractive pentru elevi prin felul de a povesti și de a explica istorioare interesante cu scop educativ. Au utilizat diverse procedee de mobilizare a elevilor, menținându-le atenția pe tot parcursul lecției.

În luna octombrie 2012, s-a desfășurat un seminar de formare a cadrelor didactice, obiectivul major fiind instruirea profesorului de religie, unde s-a discutat despre fiecare etapă a lecției. În cadrul seminarelor s-a pus accentul pe colaborarea strânsă dintre managerul instituției, profesorul de religie și preoții parohi din localități. În luna martie a avut loc o conferință la Liceul din Vadul-Rașcov, iar în aprilie 2013, în incinta Liceului Teoretic „A. Mateevici” din or. Șoldănești s-a desfășurat conferința cu genericul: „Poetul căruia îi ducem dorul”, dedicată aniversării lui A. Mateevici. La conferință au fost invitați preoți și studenți ai Seminarului Teologic. Conferința a debutat cu binecuvântarea protopopului Vasile Rotari. Elevii din diferite instituții din raion au recitat poezii mateeviciene, dar au și expus în fața juriului propriile creații consacrate marelui poet, preot basarabean. Pauza muzicală a fost oferită de către corul Seminarului Teologic din Chisinău. Atât tinerii seminariști, cât și preoții au venit cu sfaturi duhovnicești pentru cei prezenți.

S-au organizat diferite activități extrașcolare începând chiar cu luna decembrie: s-a desfășurat Festivalul „Să trăiți, să înfloriți”, unde ansamblurile folclorice au interpretat diferite colinzi. Anul acesta Festivalul Cântecului Pascal s-a derulat în două etape. La prima etapă cei peste 200 de elevi din gimnazii

și licee, în costume naționale, cu crenguțe înmugurite de salcie și dispoziție de sărbătoare au participat la Festival, care a avut loc în duminica Floriilor. A doua etapă a festivalului s-a desfășurat în Săptămâna Luminată și a fost găzduită de Mănăstirea Cușelăuca. Cântecul pascale a fost interpretat de 19 din cele peste 20 de ansambluri vocale. Concurenții au interpretat cântece vestind Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Atmosfera pascală s-a resimțit și prin lansarea unei expoziții de pască, cozonac și ouă încondeiate.

Propuneri pentru îmbunătățirea predării religiei în școală:

- Optimizarea școlilor este un proces care împiedică frecventarea de către elevi a orelor de religie.
- Acreditarea cu statut juridic a profesorului de religie și calificarea lui prin cursuri de formare și recalificare în cadrul instituțiilor abilitate.
- Ar fi bine-venit ca profesorul de religie să dispună de aparataj (un proiector, de exemplu), pentru a putea aplica diferite metode didactice.

În încheiere aș dori ca fiecare zi de muncă s-o începem cu un motto:

”Să avem curajul de a schimba ceea ce poate fi schimbat.

Să avem seninătate să acceptăm ceea ce nu poate fi schimbat.

Să avem înțelepciune de a face diferența dintre aceste două lucruri”.

Să nu uităm niciodată că Dumnezeu nu va întârzia cu răsplata pentru cei care se nevoiesc pe acest tărâm numit **educație**.

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Telenești

*Prot. Valeriu PETRARI,
metodist în protopopiatul Telenești*

Fiecare om, fie parte bărbătească sau femeiască, e bine să lumineze cât mai mult, pentru a se putea ridica deasupra tuturor veșuitoarelor apelor, văzduhului și ale pământului, peste care este pus de Atotcreatorul și Atotțiitorul Dumnezeu.

Orice om trebuie să înțeleagă necesitatea predării religiei în instituțiile de învățământ, din cauza vremurilor în care am ajuns, credința fiind baza tuturor lucrurilor bune și frumoase. Religia ca disciplină de învățământ are, pe lângă aspectul informativ, și un puternic aspect formativ, adică aplicarea în viața cotidiană a cunoștințelor dobândite. Orele de religie încep cu rugăciuni și se termină cu mulțumire către Dumnezeu, ceea ce educă și însuflă elevilor valori general-umane.

În raionul Telenești, în anul de studii 2012-2013 obiectul opțional *Religia* a fost studiat în 15 instituții de învățământ. Proiectele de lungă durată au fost elaborate de către toți profesorii de religie, cu teme potrivite pentru atingerea obiectivelor urmărite. Aceste proiecte au fost făcute conform manualelor pentru profesori, oferite de Metropolia Moldovei, și după diverse cărți pentru copii din literatura Bisericii Ortodoxe. Fiecare profesor și-a structurat lecțiile de religie în așa mod ca elevii să fie dornici de a participa la aceste ore, motivându-i să participe la diverse activități ca: jocuri de rol, dramatizarea poeziilor și istorioarelor din „Mica Biblie”. La fiecare oră de religie profesorii vin în fața copiilor cu diverse programe noi, iar ei, la rândul lor, sunt setoși de a se prezenta la aceste lecții, unde se dezvoltă moral-spiritual și cultural.

În luna decembrie 2012, în satul Sărăteni s-a desfășurat un seminar de formare a cadrelor didactice, obiectivul major fiind instruirea profesorului de religie, unde s-a discutat despre fiecare etapă a lecției. La acest seminar s-a pus accentul pe colaborarea strânsă dintre managerul instituției, profesorul de religie și preoții-parohi din localități. S-au organizat diferite activități extrașcolare începând cu luna decembrie, când s-a desfășurat Festivalul de colinzi de Crăciun „Florile dalbe”. Au participat la festival 20 de ansambluri folclorice, printre care majoritatea au fost copii, sub conducerea preoților-parohi. La începutul și la sfârșitul festivalului toți participanții su cântat troparul Nașterii Domnului. Cele mai reușite numere artistice au fost premiate de către conducerea raionului Telenești.

Al doilea festival a fost organizat cu ocazia Sfintei Învieri – „Festivalul cântecului pascal”. Festivalul s-a desfășurat între două-trei parohii, fiind organizat de preoții-parohi și profesorii de educație muzicală. Concurenții au interpretat cântece pascale fiind îmbrăcați în costume naționale. După festival a fost organizată o expoziție cu diferite desene create de copii în care au fost redată elemente tradiționale de Paști: ouă roșii și încondeiate, pască, cozonac, toate creând o atmosferă pascălă.

În majoritatea bibliotecilor sătești sau școlare preoții s-au străduit să pună la dispoziția copiilor lucrări cu caracter ortodox. În unele parohii se găsesc mici biblioteci pe lângă biserică.

Cred că prin aceste eforturi depuse de profesorii de religie pentru copiii noștri putem să privim cu multă nădejde în viitor, deoarece punem nădejde că munca noastră va fi răsplătită de către Dumnezeu doar prin copii bine crescuți, culți, cu dragoste față de aproapele și cu frică de păcat, contribuind la formarea unei societăți sănătoase, cu tradiții și obiceiuri demne de toată lauda celor din jur și de binecuvântarea lui Dumnezeu.

Sprîjiniți de mult milostivul Dumnezeu, acum, după un îndelung timp de luptă cu diferite greutăți, obstacole și lipsuri, am pornit acest proiect pentru folosul iubiților noștri copii creștin-ortodocși.

Propuneri pentru îmbunătățirea predării religiei în școală:

- Ar fi bine ca profesorul de religie să dispună de calculator și proiector, pentru a putea aplica diferite metode didactice.
- Acreditarea cu statut juridic a profesorului de religie și calificarea lui prin cursuri de formare și recalificare în cadrul instituțiilor abilitate.
- Să fie obligatorie predarea religiei în instituții de către specialist.

Să ne îndemnăm unii pe alții la luminare, la veghere și la rugăciuni în Duh și în adevăr, la apropiere și strânsă legătură cu Dumnezeu.

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Soroca

*Prot. Vadim PATRINICA,
metodist în protopopiatul Soroca*

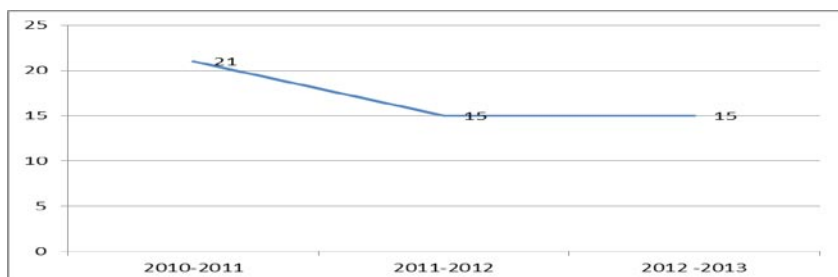
Disciplina *Religia* (cultul ortodox) se predă în școlile din raionul Soroca în baza cererilor depuse de părinți la adresa administrației instituției.

Date despre predarea religiei în anul de studii 2012-2013

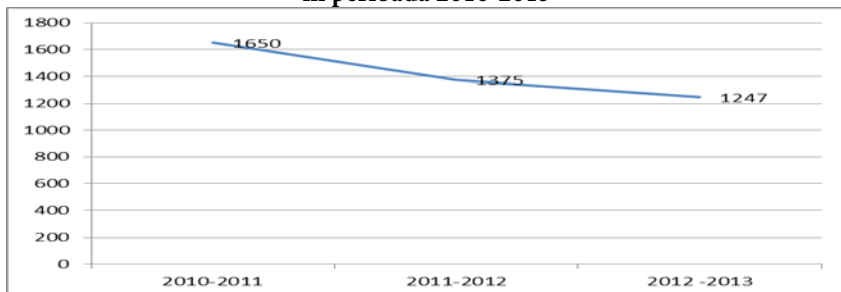
Nr.	Instituția de învățământ	Număr de ore	Clasa	Profesor	Studii
1	LT C. Stere	3	III	Preot Andrei Seredenco	Academia Teologică, Chișinău
2	LT C. Stere	3	IV	Preot Radu Russu	Academia Teologică, Chișinău
3	LT P. Rareș	6	V-VI	Preot Vadim Patrinica	Universitatea Babeș-Bolyai Cluj Napoca, Facultatea Teologie
4	LT I. Creangă	9	V-IX	Profesor Aurel Lozan	USM, Facultatea Jurnalism
5	LT Racovăț	5	I, III, IV, V	Preot Marcel Borozan	Seminarul Teologic , Chițcani
6	LT Vasilcău	7	V-IX	Profesor Suzana Craveț	UPS I. Creangă
7	Gimn. Bulboci	1	II	Profesor Valentina Burdujan	UPS Bălți, Facultatea Filologie
8	Gimn. Volovița	7	II-VIII	Preot Sorin Hluță	Universitatea Oradea, Facultatea Teologie

9	Gimn. Tătărauca Veche	2	V-VI	Preot Mihail Sîrbu	UPS I. Creangă, Seminarul Căpriană
10	Gimn. Vădeni	7	V-IX	Preot Ștefan Bulgaru	Seminarul Teologic, Chișinău
11	Gimn. Slobozia Cremene	5	V-IX	Preot Victor Ungureanu	Seminarul Teologic Noul Neamț
12	Gimn. Șolcani	2	V-VII	Preot Andrei Nedelea	Seminarul Teologic, Noul Neamț
13	Gimn. Rădi-Cereșnovăț	4	V-VI	Preot Anatol Benzari	Seminarul Teologic, Noul Neamț
14	Gimnaziul Schineni	5	V-IX	Preot Iurie Tomac	Seminarul Teologic, Noul Neamț
15	Gimnaziul Iarova	1	VI	Profesor Maria Jitniuc	UPS Bălți, Facultatea Filologie

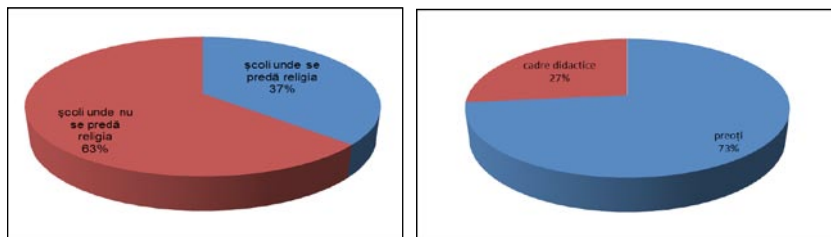
Dinamica numărului de școli în care se predă religia ortodoxă în perioada 2010-2013

Dinamica numărului de elevi cărora li s-a predat cursul de religie ortodoxă în perioada 2010-2013

Predarea religiei în anul școlar 2012-2013

Numărul și tipul inspecțiilor efectuate în anul școlar 2012 -2013

Tipul de inspecție	Numărul de inspecții efectuate	Numărul de școli inspectate	Numărul de cadre didactice inspectate
Inspecție tematică	5	5	5
Inspecție frontală	3	3	3
TOTAL	8	8	8

Consfătuiri, seminare, ateliere de lucru

Data	Activitatea	Locul desfășurării	Tema
Septembrie 2012	Consfătuire	LT P. Rareș	”Planificarea activităților pentru anul de studii 2012-2013”

Octombrie 2012	Atelier de lucru	LT <i>P. Rareș</i>	„Proiectarea curriculară a activității didactice la obiectul <i>Religie</i> ”
Noiembrie 2012	Seminar	LT Vasilcău	„Aplicarea virtuților creștine și consolidarea deprinderilor de comportament moral în cadrul orelor de Religie” (profesor Suzana Craveț)
Aprilie 2013	Seminar	LT <i>C. Stere</i>	„Rolul manualului școlar în predarea religiei” (profesor, preot Andrei Seredenco)

CONCLUZII PRIVIND CALITATEA ACTULUI EDUCAȚIONAL

I. Proiectarea didactică

Dat fiind faptul că marea majoritate a profesorilor de religie nu dețin studii pedagogice și întâmpină dificultăți la realizarea proiectării anuale, Direcția Învățământ Soroca a organizat în luna octombrie 2012 un atelier de lucru, în cadrul căruia au fost realizate activități practice de elaborare a unui proiect de lungă durată.

Puncte forte:

1. Toți profesorii de religie dețin planificări de lungă durată, care respectă cerințele curriculare.
2. Profesorii care au studiat modulul psihopedagogic reușesc să elaboreze proiecte la zi, corelând corect competențele / obiectivele / strategiile didactice / mijloacele de învățare.

Puncte slabe:

1. Planificările de lungă durată sunt, în cea mai mare parte, nepersonalizate, fiind preluate de pe site-urile didactice.
2. O parte din profesorii debutanți întâmpină dificultăți la formularea obiectivelor operaționale, la selectarea metodelor și a strategiilor didactice.
3. O bună parte din profesori nu dețin portofolii la disciplina *Religie*.

II. Calitatea actului didactic

Puncte forte:

1. Majoritatea profesorilor de religie valorifică eficient conținuturile, în vederea dezvoltării virtuților morale la elevi.
2. În unele școli, prin eforturile profesorului și ale administrației școlii au fost amenajate cabinete de religie.

3. Unii profesori reușesc să realizeze în cadrul lecțiilor inter- și transdisciplinaritatea.

4. Profesorii-preoți reușesc să creeze în sala de clasă un climat educațional favorabil.

Puncte slabe:

1. S-a constatat că profesorii debutanți folosesc în mod excesiv metoda expunerii.

2. Lipsa manualelor și a materialelor didactice are repercusiuni asupra calității actului predare-învățare-evaluare.

3. Profesorii de religie care nu au studii teologice întâmpină dificultăți în selectarea, expunerea, adaptarea conținuturilor la specificul clasei de elevi.

4. O bună parte din profesori refuză să predea religia la ciclul primar, motivând că este mult mai dificil decât la celelalte trepte.

III. Nivelul atingerii standardelor educaționale de către elevi

Puncte forte:

1. O bună parte din elevi manifestă interes pentru obiect, având o atitudine responsabilă în timpul orelor.

2. În cadrul lecțiilor poate fi urmărit progresul pe care îl înregistrează elevii, ei reușind să exprime idei și păreri personale.

3. Majoritatea elevilor consideră importantă ora de religie, pentru că pot să dezbată probleme de viață

Propuneri în vederea îmbunătățirii activității didactice

- ✓ Asigurarea cu manuale de religie la toate clasele prin schema de închiriere.
- ✓ Îmbogățirea și diversificarea materialului didactic utilizat la orele de religie.
- ✓ Formarea continuă a cadrelor didactice prin seminare, traininguri etc.
- ✓ Utilizarea metodelor moderne de predare-învățare centrate pe elev.
- ✓ Consiliere și suport oferit cadrelor didactice debutante/necalificate.
- ✓ Monitorizarea activității profesorilor de religie de către directori, șefii-adjuncți din școli; creșterea exigenței din partea acestora.
- ✓ Desfășurarea unor activități didactice demonstrative în școli în cadrul ședințelor catedrelor.
- ✓ Organizarea activităților religioase cu caracter extracurricular.
- ✓ Proiectarea și realizarea unor concursuri raionale, republicane la religie.
- ✓ Crearea unui site al profesorului de religie.
- ✓ Diseminarea și promovarea bunelor practici.

Din activitatea protopopiatului Criuleni și Dubăsari

*Prot. Nicolae CIOBANU,
metodist în protopopiatul Criuleni și Dubăsari*

Protopopiatul Criuleni și Dubăsari este condus de protopopul Teodor Pelin, paroh al bisericii "Sf. Arh. Mihail" din s. Dubăsarii Vechi r. Criuleni și este format din 39 de parohii; 29 parohii în r. Criuleni și 10 parohii în r. Dubăsari. În fiecare dintre aceste parohii preotul face activitate spirituală, educațională, dar și culturală. Scopul primordial al preotului este mântuirea sufletelor enoriașilor, încredințați spre păstorie.

Se pune un accent deosebit pe predarea religiei în școală. Ne bucurăm de deschidere din partea Direcției Educație din raion, dar și din partea directorilor de licee i gimnazii. În fiecare an crește numărul instituțiilor de învățământ în care se țin ore de religie. În protopopiat activează preoți școliți care pot face față solicitărilor.

O deschidere deosebită față de Biserică manifestă și Direcția Cultură raională. Astfel, pe parcursul anului se organizează trei festivaluri raionale.

1. Festivalul "Hristos se naște, Slăviți-L" din anul 2000
2. Festivalul "Hristos a înviat" din anul 2000
3. Festivalul "Un trandafir, o luminare, pentru Ștefan cel Mare", în anul 2000 comemorat prima dată în raionul Criuleni cu un sobor de preoți în centrul or. Criuleni, citindu-se acatistul Sfintului Voievod Ștefan cel Mare, iar din anul 2006 ia naștere Festivalul.

În cadrul protopopiatului a fost înființat un cor ce este condus de preotul Teodor Vrabie, cleric al bisericii "Minunea Sf. Arh. Mihail" din or. Criuleni, iar coriștii sunt preoții și preotesele din protopopiat.

De atenție din partea conducerii raionului Criuleni se bucură mai mulți preoți fiind menționați cu diploma de mulțumire pentru diferite activități, iar doi dintre preoții raionului Criuleni au fost numiți "Omul anului". Preotul Nicolae Ciobanu, paroh al bisericii "Minunea Sf. Arh. Mihail" din s. Cruglic a fost numit "Omul anului 2006", iar preotul Vasile Pistrul, parohul bisericii "Minunea Sf. Arh. Mihail" din or. Criuleni a fost numit "Omul anului 2008".

Preoții protopopiatului au participat la diferite traininguri cu tema: Hiv – Sida; Violența în familie; Trafic de ființe umane; Predarea religiei în școală; ș.a.

Protopopiatul s-a implicat în colectarea ajutoarelor umanitare pentru ajutorarea persoanelor care au suferit în urma inundațiilor din apele Prutului și Nistrului.

Se pune accent pe ajutorarea persoanelor nevoieșă din localitățile proto-

popiatului. Cîțiva preoți au putut organiza aducerea de ajutoare umanitare în localitate, care au fost distribuite enoriașilor. Bisericile din unele localitati, hrănesc zilnic bătrînii și nevoiașii. Ca model pot servi satele Cruglic și Izbiște.

În cadrul bisericilor au fost înființate Cercuri de pictură, unde în fiecare duminică, sub îndrumarea unui profesor de arta, copiii fac ore gratuite de pictură. Primele centre de pictură pe lînga biserică au fost înființate în satele Cruglic și Dubăsarii Vechi.

Pe lîngă biserici au fost înființate biblioteci parohiale de carte ortodoxa, din care enoriașii au posibilitate să se îmbogațească spiritual și prin carte. Bibliotecile parohiale de la bisericile din s. Cruglic și s. Hirtopil Mare, numără peste 1000 de titluri. Unele parohii au contribuit la dotare de carte ortodoxă a bibliotecilor publice. În localitățile Criuleni, Dubăsarii Vechi și Izbiste preoții au amenajat un ungheraș de carte ortodoxa în bibliotecile publice.

Parcul de transport din orașul Criuleni oferă la un preț simbolic autocare pentru organizarea pelerinajelor la mănăstirile din țară. Pe această cale au fost organizate pelerinaje pentru enoriași, dar mai cu seama pentru tînăra generație.

O realizare deosebită a protopopiatului este apariția publicației trimestriale – ziarul “NIKA”, care se împarte gratuit enoriașilor, dar și lansarea paginii electronice www.protopopiat-criuleni-dubasari.md.

PARTEA a III-a. Școala și Biserica: parteneriat pentru educație. Interferențe conceptuale

**O cultură a mijloacelor sau o cultură
a scopurilor în educație?**
(meditație pentru cei ce se preocupă de educație)

Tatiana DOIBANI,
*profesor de istorie, grad didactic superior,
Chișinău, Liceul Teoretic „Gaudeamus”*

Opera de educație a personalității necesită în permanență un efort spiritual de cercetare a factorilor care influențează persoana elevului. Este foarte important ca acești factori să nu fie abordați răzlețit, ci integral, priviți ca o cale pe care civilizația o parcurge spre desăvârșire, or desăvârșirea nu încetează să fie scopul activității educaționale.

O mulțime de probleme sunt puse în permanență în fața celor ce se preocupă de educație. Aș vrea să atenționez cadrul educațional: părinți, educatori, învățători, profesori, duhovnici spirituali, lucrători ai instituțiilor de învățământ și cultură – pe toți cei care pretind, direct sau indirect, să participe la zidirea personalității copilului – asupra necesității soluționării a două probleme conceptuale, de care depinde în mod cardinal rezultatul educației.

Subiectul despre care vreau să vă relatez și pe care aș dori chiar să-l plasez într-o discuție nu este nou în pedagogie. La sfârșitul anilor '90 ai sec XX, un coleg, văzând probabil interesul meu pentru educație, moralitate, spiritualitate, mi-a propus să cercetez un manual de etică din școala românească de la sfârșitul perioadei interbelice (autori Alexandru și Emilia Bogdan). Analizând manualul, am fost surprinsă de profunzimea, simplitatea, claritatea studiului etic, care se realiza în școala românească de la 1939 (timpul editării cărții). Manualul era predestinat elevilor clasei a VIII-a secundară și chiar dacă într-o formă indirectă, promova totuși valorile neamului și ale creștinătății în sistemul de educație al timpului. Unul dintre compartimentele manualului relata elevului informația cu referire la criza morală a viitorului, o criză cu parametri endemici, o pierdere masivă a valorilor tradiționale. În acest context, autorii Alexandru și Emilia Bogdan avertizau societatea despre importanța conștientizării a două probleme pe plan educațional, probleme

care existau și la mijlocul sec. al XX-lea, dar urmau să se amplifice pe viitor (viitorul suntem noi) și să devină un factor de risc enorm pentru sănătatea morală a societății.

Prima problemă vizează **poziția economică a omului în societate**, pe care acesta tot mai greu o poate depăși. Transformările economice, progresul tehnic au creat situația când valorile economice ne hotărăsc viața din ce în ce mai mult. Dar aceste valori nu pot deveni scopuri în sine, ci trebuie să servească valorilor ideale. În caz contrar riscăm a ne transforma în societatea omului blazat, pe care o prognoza filosofia religioasă la începutul sec. al XX-lea, adică a omului ieșit la suprafața existenței sale materiale (ca trup fizic), rob de necesități economice, grăbit, obosit, indiferent, superficial, rupt de esența sa spirituală (duhovnicească), incapabil de o viață profundă, de creativitate. Omul contemporan trebuie să readucă valorile economice la justul lor rol – mijloace pentru realizarea valorilor ideale (dragostea, credința, nădejdea, frumosul, binele etc.), care, plasate în contextul strategic al educației, mișcă umanitatea pe urcușul desăvârșirii și zidesc o personalitate sănătoasă, puternică, un om de înaltă frecvență duhovnicească – „chip și asemănare a Lui Dumnezeu”. Dacă dăm însă prioritate valorilor economice și le transformăm în scopuri vitale, riscăm încadrarea ființei umane în cercul vicios al necesităților materiale nesățioase, care răpesc omului posibilitatea urcușului, îl materializează și-l coboară în existența sa doar la un corp fizic, ce nu are viitor în eternitate.

A doua problemă, care este indisolubil legată de prima și reprezintă o condiție pentru depășirea stării economice, e problema **regăsirii poziției eterne a omului**, substanței și sensului său metafizic. Numai o personalitate înrădăcinată în eternitate, aflată în legătură permanentă și vie cu Dumnezeu poate fi cu adevărat creatoare și fericită. Altfel ne sprijinim pe un vid total, fără sens pentru viitor. În acest context, avem nevoie de o adâncă reînnoire morală și spirituală a omului, ca să dăm vieții un conținut adecvat stării lui firești – de personalitate duhovnicească.

Aici închei, lăsând de fapt tema deschisă pentru toți, dar aș vrea totuși, definitivând cele spuse, să aduc un pasaj de pe coperta lucrării „În căutarea aproapelui pierdut” a ieromonahului Savatie Baștovoii, un pasaj pentru cei care se preocupă de educație: „*Orice om tânjește să fie înțeles, dar se simte cu adevărat înțeles numai de cel care îi remarcă și îi vorbește de calitățile sale ascunse, pe care alții nu i le observă. A vedea calitățile ascunse este o însușire a celor care au un exercițiu spiritual permanent, la care nu se poate ajunge fără darul lui Dumnezeu*”.

Datoria persoanei de a avea demnitate (fișă de lucru pentru elevi la temă)

Tatiana DOIBANI

I. Valoarea omului

1. Ce este valoarea omului și care sunt componentele ei?
2. Ce include în sine noțiunea de *noblețe*?
3. Ce relație există între valoarea omului și demnitatea acestuia?

Componentele valorii:

- **dreptul** (firesc) **de apartenență** la o rădăcină (de a avea o rădăcină): familie, națiune, eternitate;
- **gradul de rudenie** (firesc) cu spiritualitatea (legătura) familială, națională, divină – noblețea;
- **virtuțile** în persoana umană (lucrate de om cu ajutorul familiei, societății, Bisericii) – **exemple!**

Meditează:

Elementul de noblețe, gradul de rudenie cu spiritualitatea (divină, socială, familială) atestă prezența valorii în om?

- Cât de nobili putem fi?
- Ce ne împiedică să fim nobili?
- Cât de nobili suntem?
- Care noblețe este mai sigură, mai garantată?

Concluzii pe marginea...

- Există oameni fără valoare? – **Toți oamenii au valoare!**
- Ce înțelegem prin oameni valoroși și mai puțin valoroși? – **Cu virtuți multe sau puține.**
 - Care sunt obiectivele vieții noastre în legătură cu valoarea? – **Să ne cunoaștem valoarea, să conștientizăm cine suntem, să lucrăm virtuțile! Să ne facem demni de calitatea de a fi om – „chip și asemănare a Lui Dumnezeu”; să sporim valoarea noastră.**
 - Cum ne putem spori valoarea? – **Prin conștientizarea a ceea ce suntem și ce putem fi, prin respectul față de ceea ce suntem și ceea ce putem fi, prin muncă asupra virtuților!**
 - Care este importanța valorii în om? – **Valoarea este izvorul și temelia demnității personale!**

II. Demnitatea personală

1. Ce este demnitatea personală și care sunt componentele ei?
2. Ce relație există între valoarea omului și demnitatea acestuia?
3. Există necesitatea de a avea demnitate personală? (beneficii)

Demnitatea este puterea interioară a omului, care confirmă, menține și sporește valoarea adevărată a omului.

Componentele demnității:

- **conștiința de sine** – conceptul spiritual care generează starea de conștientizare (înțelegere la nivel de cuget) a propriei valori (omul înțelege cine este, își dă seama de calitatea sa de om, de noblețea sa);
- **dragostea de sine**, respectul față de umanitatea din persoana sa, față de calitatea sa de om;
- **sentiment valoric** profund sufleteșc (la nivel de inimă), dorința de a nu pierde simțul valorii;
- **obligția** de a-și păstra și înmulți starea sa de noblețe (concept + sentiment).

Meditează:

Beneficiile demnității personale:

- conștiința personală de sine;
- respect și dragoste pentru sine și pentru alte persoane;
- conștiința etică, familială, națională, credință;
- opinie proprie;
- curaj în activitate; capacitatea de a vrea și a ține răspunderea;
- răbdare în situații de critică nedreaptă, când nu are rost să te revolți;
- spirit restaurator și creativ;
- sentimente și virtuți morale;
- dragoste adevărată.

Probleme în legătură cu demnitatea personală

1. Care sunt situațiile când poate fi lezată demnitatea personală?
2. Ce probleme pot apărea în lipsa sentimentului demnității personale?

Situații în care poate fi lezată demnitatea persoanei:

- comportament brutal verbal sau fizic;
- presiuni psihologice;
- încercare de a domina persoana;

- manipularea cu persoana;
- refuz de a acorda persoanei răspunderea;
- învinuire pe nedrept în lipsa de responsabilitate a persoanei;
- în condițiile impunerii unor sarcini peste puterile ei;
- lipsa de tact, lipsa respectului față de persoană;
- nerespectarea normelor morale;
- sfidarea normelor morale.

Probleme în cazul în care lipsește sau există o demnitate scăzută a persoanei:

- lipsa conștiinței de sine;
- lipsa respectului pentru sine și pentru cei din jur;
- predispunere spre orgoliu;
- probleme la nivel de conștiință etică, familială, națională;
- nestatornicia opiniei sau chiar lipsa opiniei;
- frica de activitate, lipsa dorinței de a ține răspunderea;
- nerăbdare la critică;
- spirit revoltător;
- repulsie la moralitate.

Concluzii pe marginea...

- **Poate exista o valoare înaltă și o demnitate scăzută?** – Da, este cazul sub-aprecierii, este o problemă de conștientizare incorectă a valorii, care poate duce la deznădejde, fapt ce minimizează considerabil valoarea persoanei.

- **Poate fi valoare scăzută și demnitate sporită?** – Real nu, formal, aparent poate fi, în cazul orgoliului (stări neavansate de orgoliu), problema supraaprecierii valorii, stare periculoasă, care cu timpul poate duce la diminuarea valorii. Este vorba despre o stare de demnitate cu deviații orgolioase, care poate într-un sfârșit devia total spre orgoliu, o stare când omul nu mai este capabil să-și aprecieze corect valoarea și treptat își pierde parametrii valorici (în cazul stărilor avansate ale orgoliului).

- **Ce forme de demnitate există?** – Demnitatea personală, familială, națională, religioasă, profesională etc.

- **Ce importanță are prezența demnității în om?** – Demnitatea confirmă, garantează și sporește valoarea omului, este garanția responsabilității lui (puterii morale exterioare).

Persoana umană fără demnitate riscă să-și diminueze valoarea. Avem datoria morală de a avea demnitate personală.

III. Responsabilitatea personală

1. Ce este responsabilitatea personală?
2. Ce raport există între demnitatea personală și simțul responsabilității în om?
3. De ce unii oameni nu sunt responsabili?
 - **Responsabilitatea este puterea morală a omului, indicatorul extern al demnității, sentimentul și capacitatea de a ține răspunderea pentru sine (uneori și pentru alții, depinde de puterea morală a omului).**
 - **Responsabilitatea este măsura exterioară a demnității în om.**
 - **Responsabilitatea este direct proporțională cu demnitatea.**

Concluzii pe marginea...

- **Poate fi persoana responsabilă, dar puțin valoroasă?** – Da! Atunci când persoana și-a conștientizat valoarea pe care o are (măsura valorii este demnitatea), și-a format sentimentul demnității personale și este gata să își ia răspunderea pentru ceea ce face sau dorește să facă ea sau chiar și alte persoane.
- **Poate fi omul cu valoare, dar fără responsabilitate?** – Da! Atunci când nu și-a conștientizat valoarea sa, când nu are demnitate personală și n-o manifestă prin responsabilitate, pentru că responsabilitatea derivă din demnitatea omului, adică este direct proporțională cu ea – fără demnitate nu este nici responsabilitate. O demnitate diminuată produce, corespunzător, o responsabilitate scăzută.
- **Putem avea valoare, demnitate, fără a manifesta responsabilitate?** – Valoare doar diminuată, demnitate scăzută. Responsabilitatea garantează păstrarea demnității și adevărește prezența valorii în om, fără antrenament moral (manifestare a responsabilității) scade demnitatea personală și se diminuează valoarea omului.

VALOARE – DEMNITATE – RESPONSABILITATE!

Demnitatea personală

Puncte de reper pentru conținutul activității (suport teoretic)

Deoarece în cadrul activității urmează să operăm cu anumite noțiuni, este necesar să dezvăluim conținutul unor categorii morale (etice)

Valoarea omului. Omul este ființa creată de Dumnezeu și este recunoscut drept fiul Lui, fiind o ființă înzestrată cu calități divine: rațiune și creativitate, care îi determină rudenția spirituală cu eternitatea, este conștientă în plină măsură de proveniența sa nobilă, divină. Este vorba despre **dreptul de apartenență la dumnezeire**. Cunoașterea acestui fapt determină **prețuirea de sine**. Fiecare dintre noi dă dovadă de responsabilitate în măsura în care se prețuiește pe sine. Dreptul de

a avea apartenență la dumnezeire invocă responsabilitatea de a fi demn de acest drept. Cine conștientizează acest lucru nu poate să-și permită să se comporte mai prejos de demnitatea unui moștenitor al Împărăției Lui Dumnezeu.

Demnitatea personală este conștientizarea de către om a valorii sale ca persoană morală, înzestrată, în primul rând, cu datoria de a menține în sine acest înalt nivel, această valoare, această noblete. Acest lucru înseamnă a duce o viață morală demnă de **starea de om**. Orice nepotrivire între prețuirea de sine și viața sa morală îl face pe om nedemn de sine.

Sentimentul demnității personale nu depinde de poziția socială, el poate fi cultivat în orice om, cu orice statut social. Cu alte cuvinte, sentimentul demnității personale este atitudinea față de sine ca om.

Conștiința demnității personale evidențiază poziția morală față de sine însuși. Ea înseamnă mândrie interioară fără orgoliu, dar nici micșorare de sine. Ea este insensibilă la critica batjocoritoare, la laudă, ipocrizie și orice opinie distructivă a celor din jur.

Sentimentul responsabilității personale nu este ceva abstract, ci este ceva aplicat constant sie însuși. Grație acestui sentiment, ne putem lua asupra noastră răspunderea pentru faptele noastre, pentru tot ceea ce facem punem garanție valoarea noastră proprie. Omul cu sentimentul responsabilității personale dezvoltat nu-și va permite să nu-și onoreze o promisiune, să treacă indiferent pe lângă o persoană rănită etc. Cu cât mai mare este capacitatea de a vrea răspunderea, cu atât mai mare este potențialul moral al persoanei. A-i refuza unui om dotat cu această putere morală responsabilitatea pentru faptele lui înseamnă a-i jigni demnitatea, a-l nega ca ființă morală. În capacitatea de a purta răspunderea stă libertatea conștiinței morale individuale.

Responsabilitatea personală, generată de demnitatea persoanei, este garantul păstrării demnității în om.

Asistență etică prin comunicare (proiectul activității practice)

Tatiana DOIBANI

Tema: *Orgoliul sau amorul propriu – problemă de sensibilitate și datoriile legate de ea*

Elevii vor fi capabili:

- Să explice principalele trăsături ale orgoliului;
- Să analizeze consecințele unei aprecieri incorecte a propriei demnități;
- Să-și expună opinia referitor la un comportament orgolios.

I. Prima activitate

1. *Captarea atenției/Focalizarea*

Puteți începe cu întrebarea: *Avem nevoie de iubire față de noi înșine? De ce?*

Se poate realiza lucrul în grupuri, elevii discută și propun ca răspuns opinia la care a ajuns grupul. De asemenea, grupul al putea exprima răspunsul într-un poster.

2. *Realizarea sensului/Etapa interactivă*

Coeficientul de orgoliu în persoana mea – elemente de autoapreciere

▪ Distribuți fiecărui elev câte o fișă cu lista „Fețele orgoliului”. Cereți ca timp de 2-3 minute fiecare elev să determine care dintre acestea îi corespund. Discutați despre cele menționate de elevi.

Fețele orgoliului:

1. Lauda prin vorbă, vestimentație, comportament (cochetarea).
2. Fățărnicia (ipocrizia).
3. Supărarea, jignirea (sensibilitate excesivă față de propria persoană), nervozitate și uneori chiar mânie.
4. Încăpăținarea, neascultarea.
5. Respingerea învățăturii, obrăznicia (de regulă, replici de tipul: „Lasă-mă, că știu”, „Dă-mi pace, că știu și singur ce să fac!”).
6. Înfumurarea, îngâmfarea.
7. Cinismul (subaprecierea celor din jur).
8. Trufia, deșertăciunea („deșertarea vasului”, devalorizarea omului).
9. Nebunia.

Apoi cereți-le să facă același lucru referitor la 2-3 colegi de clasă, adică să menționeze care din fețele orgoliului le corespunde fiecăruia dintre colegii respectivi. Discutați.

NB! De câte ori am desfășurat această activitate, am avut situația când cineva nu s-a văzut nici lăudăros, nici încăpățânat, pe când colegii tocmai aceste însușiri i le-au atribuit. Discuțiile care au însoțit asemenea situații au fost foarte aprinse. De exemplu, Constantin, din toate fețele orgoliului, a spus despre sine că ar avea *supărarea*, colegii însă i-au atribuit și lauda, și îngâmfarea, și respingerea învățaturii. Discuții interminabile se încep atunci când în clasă sunt 10-15 (sau chiar toți 20-30) de alde Constantin.

3. Testul *Sunt eu orgolios?*

Dați-le ca temă pentru acasă un exercițiu similar cu cel din clasă. Elevii vor completa următorul tabel:

Fețele orgoliului în:

1. Aprecierea proprie
2.mamei
3.tatălui
4.fratelui/surorii
5.prietenului.

Se pune semnul „+” dacă însușirea respectivă este atestată la persoana dată, fie de persoana însăși, fie de cei din jur. Se adună plusurile din colonițele 2-4 (depinde câți oameni vor fi antrenați în apreciere) și se împart la 4 (numărul de persoane antrenate). De exemplu, $3+2+5+7=17$; $17:4=4,1$. Se compară numărul plusurilor din colonița 1 cu media respectivă. Dacă, de exemplu, în rubric 1 ar fi 2, atunci raportul respectiv va fi de 4,1 la 2.

Respectiv, raportul indică gradul de supraapreciere sau poate fi și subapreciere. Cu cât mai mare este acest raport, cu atât mai mare este doza de orgoliu, și invers, cu cât mai aproape este de zero, cu atât mai aproape este persoana de echilibrul cântarului valorii și aprecierii. Dacă însă raportul este mai mic de zero, atunci apare problema subaprecierii, care poate fi la fel de periculoasă ca și orgoliul. De exemplu, din activitatea trecută ar fi de amintit faptul că subaprecierea este una dintre principalele cauze ale incapacității persoanei de a fi responsabilă.

4. Tema pentru acasă: realizarea testului *Sunt eu orgolios?* și cercetarea reperului teoretic plasat în poșta electronică: *Amorul propriu, probleme de sensibilitate – orgoliul*

II. A doua activitate

După ce elevii au cercetat reperul teoretic (plasat în poșta electronică) și au realizat testul de autocunoaștere, ei vor lucra în grup, având sarcina să descopere neutralizatorii orgoliului. Este o activitate în care elevii elaborează soluții (utilizând posterul), pentru a neutraliza fiecare din *fețele orgoliului*. Elevii vor

lucra în grupuri. Fiecărui grup i se distribuie lista cu fețele orgoliului și timp de 10-15 minute ei elaborează o listă a *neutralizatorilor orgoliului*. Adică, în dreptul fiecărui punct din listă se va fixa un remediu împotriva însușirii de la punctul dat. La momentul prezentării rezultatelor, se vor iniția discuții pe marginea soluțiilor propuse. La sfârșitul activității, după ce au fost expuse toate opiniile, puteți afișa o listă pregătită de dumneavoastră, cum ar fi cea pe care o propun eu. Se vor compara rezultatele și, dacă e cazul, se vor face completări la o listă sau la alta: fie la cea elaborată de profesor, fie la cea elaborată de elevi.

Neutralizatori ai orgoliului:

1. *Lauda*: modestie, respect față de alții, dragoste.
2. *Fățarnicia*: veracitate, onestitate, respect, simplitate.
3. *Supărarea*: simplitate, înțelepciune, atitudine critică, blândețe, dragoste, smerenie.
4. *Încăpăținarea, neascultarea*: reținere, învățătură, răbdare, ascultare, smerenie.

5. *Respingerea învățăturii, obrăznicia*: modestie, ascultare, reținere, răbdare, respectul, toleranța.

NB! 6-9: înfumurarea, cinismul, trufia și nebunia sunt trepte superioare ale orgoliului, este nevoie de:

- multă reținere, înfrânare de sine, voință (uneori chiar umilință), multă dragoste și chiar ajutor din exterior;
- „cămașa de forță”, care poate fi îmbrăcată benevol sau forțat, din moment ce faptele încep să dăuneze persoanei însăși și mai ales celor din jur;
- în cele mai grave situații, apel la preot, la medicul-psihiatru, așa cum orgoliul este boala sufletului.

Concluzii. Faceți o debriefare a celor obținute de elevi în cadrul acestor activități. Propuneți elevilor o scriere liberă „Până și după”

Sarcină pentru extindere: realizarea unui proiect de profilaxie a orgoliului.

Amorul propriu (orgoliul) – probleme de sensibilitate

Puncte de reper

Tatiana DOIBANI

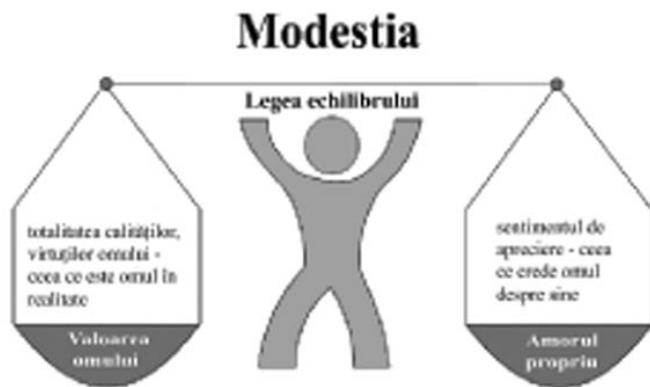
Amorul propriu este o calitate prețioasă care contribuie la progresul moral; cine are amor propriu are grija demnității sale, de care în mod direct depinde și responsabilitatea lui:

- *el evită vorbe și fapte care l-ar diminua în ochii săi și ai celor din jurul său;*
- *el este capabil de a se lupta pentru a se egala și chiar a-i depăși pe alții, pentru a deveni mai înțelept, mai inteligent, mai vrednic, mai generos.*

Amorului propriu îi datorăm dorința de perfecționare și eforturile de asanare morală a personalității.

O doză nu prea mare de mândrie (amor propriu depășit) uneori poate fi utilizată, orientată chiar în folosul social. De câte ori suntem martorii unei situații când, pentru a atrage atenția, acceptul celor din jur, unii oameni care posedă anumite capacități depun eforturi mari și realizează lucruri utile nu doar pentru ei înșiși, ci și pentru societate. Dar – atenție! – această mândrie de sine trebuie să coexiste cu **modestia**, pentru a evita deviații negative ale amorului propriu, cum ar fi **orgoliul**.

Desenul 1: Echilibrul dintre Apreciere și Valoarea omului

Modestia (desenul 1) este calitatea care ține sentimentul iubirii de sine în limite. În stare normală, când amorul propriu este controlat de modestie, cântarul lăuntric se echilibrează, pe un taler fiind **valoarea omului**, pe celălalt

amorul propriu. În asemenea caz persoana este stăpână pe sine, știe ce prezintă: ce poate oferi și ce poate cere, este vorba de niște limite ale sentimentului **demnității personale.** Modestia sau smerenia (virtute creștină) nu înseamnă nicidecum umilința omului, ci conștientizarea clară a raportului dintre „ceea ce sunt și ceea ce mă cred, ceea ce pot da, dar și ceea ce vreau să primesc”

Hotarul dintre mândrie (ca un punct critic al amorului propriu) și orgoliu (ca deviație a amorului propriu) este foarte subtil și insensibil. De aceea, persoanele deosebit de prudente față de orgoliu, spre a se proteja de această deviație, includ în modestie doze de umilință, pentru a nu atinge nicidecum hotarul, după care vine sentimentul distructiv al iubirii de sine exagerate.

Comentariu la desenul 2. Orgoliul reprezintă părerea și sentimentul exagerat al omului față de sine, supraaprecierea valorii sale. Cântarul lăuntric este dezechilibrat. Omul crede despre sine mai mult decât ceea ce este cu adevărat, se supraapreciază. Din punct de vedere valoric, el devine o persoană care aparent manifestă o valoare fictivă. Conform desenului, sistemul de apreciere personală se ridică foarte mult, iar adevărata valoare a omului cade. Ca urmare, intervin deviații serioase de comportament, omul intră în câmpul negativ al

orgoliului, personalitatea lui suferă mutații și capătă o serie de trăsături dăunătoare, atât lui personal, cât și celor din jur. Aceste trăsături sunt considerate fețe ale orgoliului, după care îl recunoaștem pe omul afectat moral de amorul propriu exagerat.

Fețele orgoliului:

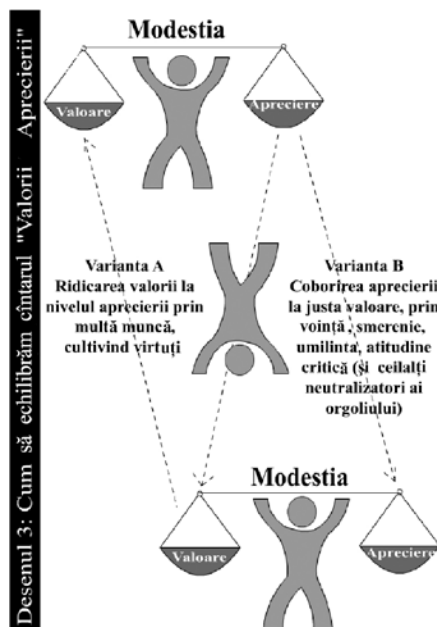
1. Lauda prin vorbă, vestimentație, comportament (de exemplu, cochetăria).
2. Fățarnicia (ipocrizia).
3. Supărarea, jignirea (sensibilitate excesivă față de propria persoană), care poate ajunge la nervozitate și uneori chiar la mânie.
4. Încăpăținarea, neascultarea.
5. Respingerea învățăturii, obraznicia (de regulă, replici de tipul „Lasă-mă, că știu! Dă-mi pace, că știu și singur ce să fac!”).
6. Înfumurarea, îngâmfarea.
7. Cinismul (subaprecierea celor din jur).
8. Trufia, deșertăciunea („deșertarea vasului”, devalorizarea omului).
9. Nebunia.

Neutralizatori ai orgoliului:

6. Lauda: modestie, respect față de alții, dragoste.
7. Fățarnicia: veracitate, onestitate, respect, simplitate.
8. Supărarea: simplitate, înțelepciune, atitudine critică, blândețe, dragoste, smerenie.
9. Încăpăținarea, neascultarea: reținere, învățătură, răbdare, ascultare, smerenie.
10. Respingerea învățăturii, obraznicia: modestia, ascultarea, reținerea, răbdarea, respectul, toleranța.

NB! 6-9: Înfumurarea, cinismul, trufia și nebunia sunt trepte superioare ale orgoliului și este nevoie de:

- multă reținere, înfrânare de sine, voință (uneori chiar umilință), multă dragoste și chiar ajutor din exterior;
- „cămașa de forță” care poate fi îmbrăcată benevol sau forțat, din moment ce faptele încep să dăuneze persoanei însăși și mai ales celor din jur;
- în cele mai grave situații, apel la medicul-psihiatru, așa cum orgoliul este boala sufletului.

Comentariu la desenul 3. Omul este o ființă orientată spre urcuș și, practic, fără ajutor din afara lui nu poate coborî sistemul său de apreciere odată creat. Este mai firesc pentru el să muncească asupra personalității sale, cultivând virtuți și astfel să-și ridice valoarea adevărată la nivelul valorii crezute. Deci, se merge conform variantei **A, care presupune echilibrarea cântarului valoric prin ridicare.** Dacă însă autoaprecierea depășește toate limitele, unica soluție este varianta **B, care presupune autocoborârea sistemului de apreciere la justa lui valoare, prin umilință** și, deci, **echilibrarea cântarului prin coborâre**, lucru imposibil fără credință. Astfel, **Smerenia și Umlință** (în cazuri mai grave) sunt două remedii prin care ne putem proteja și salva de orgoliu. În practica vieții noastre secularizate, din păcate, aproape nu se face educație pentru profilaxia orgoliului. Și doar atunci când persoana este deja afectată de orgoliu și nu mai este capabilă de efort volitiv (în cazul stadiilor avansate de orgoliu), se recurge la implicarea celor din afara ei (părinți, pedagogi, psihologi, medici-psihiatri), pentru a o corecta. Dacă acest efort nu dă rezultat, atunci omul se pierde în ghearele orgoliului, dăunându-și și celor din jur, influențând negativ societatea. Cel mai înțelept lucru ar fi o educație corectă din cea mai fragedă copilărie, prin utilizarea experienței acumulate de veacuri în special de creștinism, experiență care se bazează, în primul rând, pe credința personală a omului în Dumnezeu, de la care vine ajutorul în soluționarea problemelor de constituire a personalității.

Îndemn la o viață spirituală:
Casa sufletului nostru
(eseu)

Tatiana DOIBANI

Este bine, încă din tinerețe, să ne învățăm a pune accent pe lumea noastră interioară, să fim în contact permanent cu noi înșine, pentru că anume acolo ne regăsim. Suntem un univers, o comoară, pe care de multe ori nici n-o cunoaștem cu desăvârșire, nemaivorbind de faptul că trebuie și s-o explorăm cu bună chibzuință. Interiorul nostru spiritual, universul nostru valoric este singurul ce ne aparține și pe care îl putem stăpâni cu adevărat. Chiar dacă ne pare uneori ca suntem bogați și avem multe de toate în lumea din exterior, toate acestea sunt vremelnice și oricând putem fi lipsiți de ele.

Adevărata comoară o avem doar înlăuntrul nostru. Este necesară multă muncă, ca să descoperim și să utilizăm resursele noastre interne, duhovnicești, spre binele la care ne cheamă în permanență Tatăl Nostru Cel din Ceruri.

Există oameni care reușesc atât de bine, comod și frumos să-și amenajeze casa în care locuiesc, astfel că nu mai doresc s-o părăsească. Și chiar dacă o părăsesc, fac acest lucru foarte selectiv și pentru puțin timp. Totodată alții, care locuiesc în dărâmături, caută orice prilej să fugă de acolo oriunde ar fi și pe un timp cât mai îndelungat. Să transferăm acest exemplu pe plan spiritual. Omul care trăiește o viață duhovnicească este cel ce a făcut ordine în interiorul său, în casa sa spirituală și le are acolo pe toate: poezie, culori, muzică, rugăciune, virtuți etc. Acesta este asemeni cultivatorului viei, care lucrează și își așteaptă rodul, pentru că în el sălășluiește Duhul Lui Dumnezeu, prin care se revarsă lumina cea dătătoare de viață. El lucrează via sufletului său în permanență și știe că ea va da rod bun la vreme potrivită. Dragosta, Credința și Nădegdea sunt pilonii pe care va dăinui în veșnicie un astfel de sălaș duhovnicesc, înzestrat cu multe roade plăcute, care îl vor face pe om fericit.

În același timp, există multă lume neînduhovnicită, persoane care nu și lucrează ogorul virtuților, din care cauză sunt lipsiți de Duhul luminat și se simt neîmpliniți, singuratici, triști, fricoși, ca într-o noapte de întuneric obscur. Aceștia vor distracții și le caută peste tot și oricând. Pentru ei este o tragedie să rămână singuri. Dar oricât ar fugi ei de golul spiritual

ce domnește în sufletul lor, ei nu pot scăpa de el, pentru că lumea interioară o purtăm cu noi, întotdeauna și peste tot. De aceea, viața lăuntrică are întâietate asupra celei exterioare. Așadar, zădarnice sunt eforturile unora de a ieși cu totul în exterior, în marea plăcerilor și a distracțiilor înșelătoare, pentru că este cu neputință acest lucru. În ultimă instanță, toate se sfârșesc, iluziile se spulberă. Într-o zi, ne trezim în casa noastră lăuntrică pustie, ca într-o vie împânzită de volbură și vătămători, ca pe un ogor părăsit, ca într-un câmp plin cu neghină.

Și pentru că suntem zi și noapte noi cu noi înșine, este mult mai bine să ne amenajăm locul pe care, în realitate, nu-l părăsim niciodată. Să ne curățim casa de păianjeni, de praf, să reparăm ferestrele stricate, prin care pot pătrunde oaspeți nepoftiți. Cât de bine ne va fi, dacă vom face ordine în casa sufletului nostru! Atunci frumusețea și armonia vor veni să sălășluiască împreună cu noi, să ne spulbere tristețea, să ne alunge singurătatea. Atunci Dumnezeu cu Îngerii și Sfinții Săi ne vor fi oaspeți permanenți și poate chiar vor rămâne cu noi, ca să ne lumineze și să ne învețe lucruri folositoare pentru mântuirea cea mult dorită de sufletul nostru!

Asigurarea cu materiale didactice a disciplinei *Religie: cultul ortodox* în anul de studii 2012-2013

Liliana CREȚU,
autor de manuale, formator

Introducerea religiei ca disciplină opțională de învățământ a determinat elaborarea programelor școlare și a manualelor în conformitate cu cerințele Curriculumului modernizat. În februarie 2011, Înalț Prea Sfințitul Vladimir, Mitropolitul Chișinăului și al Întregii Moldove, a binecuvântat elaborarea manualelor de religie, cultul ortodox pentru clasele I–VI. Editarea și difuzarea manualelor au fost realizate de Consiliul Editorial al Bisericii Ortodoxe din Moldova, care a fost instituit prin Hotărârea nr. 4 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Moldova din 28 octombrie 2012.

Majoritatea manualelor au fost răspândite prin centrele eparhiale, protopopiate și parohii, care și-au asumat cheltuielile, astfel elevii primind manualele gratis. Anul de studii 2012-2013 a fost un an de pilotare a manualelor de religie pentru clasele I-VI, un an pe parcursul căruia au fost acumulate obiecții, avize, sugestii cu privire la conținutul lor. În acest răstimp, manualele au fost supuse unor recenzii teologice realizate de specialiștii Departamentului Studii al Mitropoliei Moldovei și de către profesorii Seminarului Teologic și ai Academiei Teologice Ortodoxe din Moscova.

Avizele au confirmat următoarele: conținutul manualelor corespunde învățaturii dogmatice și canonice a Bisericii Ortodoxe. În prezent, Consiliul Editorial al Bisericii Ortodoxe din Moldova a pregătit documentele necesare pentru a propune Ministerului Educației manualele de *religie, cultul ortodox* spre a fi avizate. De asemenea, în această perioadă a fost elaborat manualul de religie pentru clasa a șaptea, în proces de lucru se află manualele pentru clasele a VIII-a și a IX-a. Pentru școlile alolingve a fost realizată traducerea curriculumului la religie și a manualelor pentru clasele I, III și IV.

Pe parcursul anului de învățământ, s-a constatat că una dintre problemele majore în predarea disciplinei este lipsa materialelor didactice care ar ajuta profesorul de religie în proiectarea didactică. Despre acest fapt mărturisesc și numeroasele adresări din partea profesorilor de religie cu rugămintea de a fi asigurați cu literatură metodică la disciplină.

Ținând cont de aceste solicitări, pentru noul an de studii ne-am propus elaborarea și editarea recomandărilor metodologice la disciplina *Religia*. Este pregătit pentru tipar Ghidul profesorului de religie pentru clasa a V-a. Acesta conține proiecte didactice însoțite de o serie de mijloace instructionale: fișe, chestionare, citate din scrierile Sfinților Părinți, jocuri didactice, metode in-

teractive de predare. Cadrul de învățare *Evocare, Realizare a sensului, Reflecție și Extensie* (ERRE) este propus ca o formă unică de organizare a proiectării didactice. Portofoliul metodic este alcătuit în stilul didacticii active și constructive. Proactivitatea, metodele interactive de grup, cooperarea sunt repere dominante în prezentul ghid.

În speranța că manualele de religie sunt de un real folos în predarea disciplinei, mulțumim tuturor celor care ne-au încurajat și ne-au sprijinit în elaborarea, tipărirea și difuzarea lor, în mod special Înalț Prea Sfințitului Vladimir, Mitropolitul Chișinăului și al Întregii Moldove, episcopilor, protopopilor, preoților, specialiștilor responsabili de predarea religiei DRETS și tuturor persoanelor care au contribuit ca lumina Evangheliei să pătrundă în instituțiile școlare.

În partea practică a discursului vă propun un model de lecție preluat din această lucrare.

Portofoliu metodic

Subiect: Crearea lumii văzute

Clasa a V-a

Subcompetențe:

Identificarea în textele studiate a căilor prin care Îl putem cunoaște pe Dumnezeu; utilizarea corectă a termenilor religioși din temele studiate.

Obiective operaționale:

- să scrie definiția cuvintelor-cheie: *Creator, creație, Cartea Facerii, Univers*;
- să numească motivul și scopul creației;
- să identifice elementele creației pentru fiecare dintre cele șase zile ale creării lumii;
- să demonstreze că lumea a fost creată de Dumnezeu.

Strategii didactice: metoda stelară, metoda *zig-zagul*, brainstorming scris; activitate în grup, frontală, individuală.

Mărgăritare duhovnicești: „Orice casă este zidită de cineva, iar Ziditorul a toate este Dumnezeu” (Evrei 3, 4).

Desfășurarea activității:

Evocare. Captarea atenției: elevii audiază poezia *Către îngerul păzitor*.

Sarcina didactică. Ascultați cu atenție poezia *Către îngerul păzitor*, autor Tatiana Doibani, și, folosind metoda stelară, formulați întrebări ce se referă la cuprinsul ei.

O, Înger Preafrumos, Lumină blândă,

Apărător al meu din Sfânt Botez,
Mă-nchin la tine-n inimă plâpândă,
Te rog, te chem, te caut, te visez.
Doar tu îmi ești suport în calea lungă,
Pândită de noroi, de patimi, de păcat,
Aduci scânteia-n cale să-mi ajungă
Când trec prin loc întunecat.
Căci mâna ta pe-a mea o întărește
Și ochiul tău pe-al meu îl face văzător,
Și la urechea mea cuvântul tău șoptește
Adus de tine, de la Creator.
Mă-nchin adânc Sfinției tale,
Te rog să fii alături oricând,
Căci fără tine eu mă pierd pe cale
Și pot să fiu un veșnic rătăcit.

Model

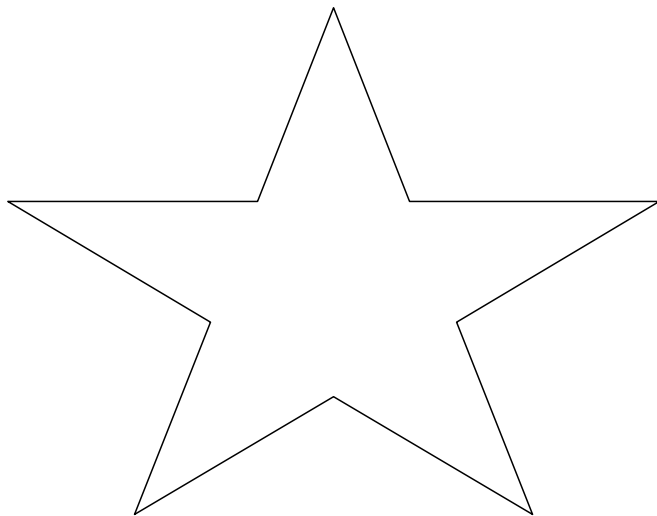
Cine? (Despre cine se vorbește în poezie?)

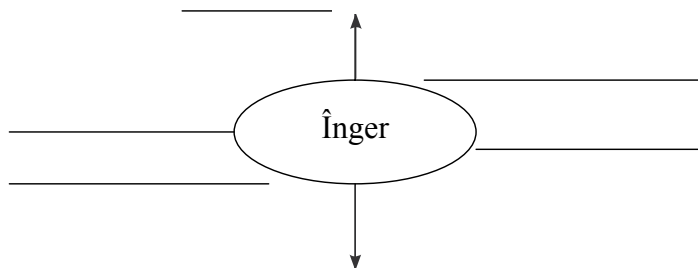
Ce? (Ce face îngerul păzitor?)

Unde? (Unde îl însoțește îngerul pe om?)

Când? (Când îl păzește îngerul pe creștin?)

De ce? (De ce trebuie să ne rugăm îngerului păzitor?)

Activitatea *Asociază*

Găsiți însușiri pentru cuvântul *înger*.

Realizarea sensului

Profesorul prezintă motivul și scopul creației. Credința creștină ne învață că Dumnezeu a creat lumea dintr-un *motiv* și cu un *scop*. Toate au fost create de Dumnezeu **din bunătate**. El a dorit ca întreaga creație să se bucure de **bunătatea și iubirea Lui**. **Scopul creației** este ca orice făptură să ajungă la o **comuniune deplină cu Dumnezeu**. Din Biblie am aflat că Dumnezeu a creat lumea în șase zile, iar în a șaptea zi S-a odihnit. Dumnezeu a creat lumea din nimic doar prin Cuvânt: „El a zis și s-a făcut; El a poruncit și s-a zidit”. Astăzi vom afla cum a fost creată lumea văzută.

Elevii scriu în caiete data și tema „Crearea lumii văzute”.

Activitatea *Studiarea temei noi prin metoda zig-zagului*

1. Organizarea colectivului în echipe de învățare a câte 6 elevi.

Faza independentă. Clasa se împarte în trei echipe de învățare, numărându-se fiecare elev de la unu la șase. Timp de 5 min. citesc în ordine consecutivă din manual ziua respectivă a creației (elevul cu cifra 1 – ziua întâi a creației, elevul cu cifra 2 – a doua zi a creației etc.

2. Constituirea grupurilor de experți

Faza discuțiilor în grupul de experți. În conformitate cu numărul de ordine, fiecare se așază în grupul de experți, formând șase grupuri. (Grupul unu va discuta despre prima zi a creației, grupul doi – despre ziua a doua a creației ș.a.m.d.). Timp de 5 minute se discută informația și se scrie pe un poster răspunsul grupului, apoi un reprezentant iese în față și prezintă întregii clase crearea lumii din ziua respectivă.

3. Reîntoarcerea în echipa inițială de învățare

Faza raportului de echipă. După prezentarea generală, profesorul întoarce posterele, iar fiecare elev se așază la locul inițial, formând din nou trei

echipe de învățare. Timp de 5 min., grupul elaborează un poster cu toate cele șase zile ale creației, pe care imediat îl atârnă pe tablă. Profesorul întoarce din nou posterele pentru comparație și împreună cu elevii fac totalurile.

Reflecție

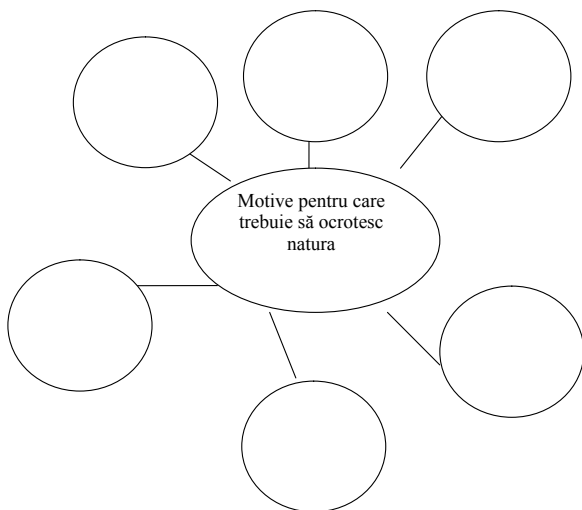
Activitatea *În ce zi a fost creat?*

Pe tablă, din timp, sunt scrise cuvinte. Elevii scriu ziua creării în dreptul fiecărui șir de cuvinte:

- ☐ Saturn, Soarele, Luna
- ☐ Lupul, ursul, căprioara
- ☐ Lumina, ziua, noaptea
- ☐ Constelațiile *Ursa Mare, Ursa Mică*
- ☐ Anotimpurile, anii, lunile
- ☐ Continentele, insulele, munții
- ☐ Mările, oceanele, râurile
- ☐ Iarba, florile, copacii
- ☐ Delfinul, rechinul, știuca
- ☐ Cocostârcul, vulturul, rândunica
- ☐ Șarpele, broasca țestoasă, șopârla.

Activitatea *Motive pentru care trebuie să ocrotim natura*

Elevii primesc fișe cu următorul ”ciorchine” desenat și-l completează în decurs de 4-5 minute.

Activitatea *Floarea recunoștinței*

Profesorul, din timp, atârnă pe tablă o floare cu 8 petale. Fiecare elev trebuie să-și exprime recunoștința sa față de Dumnezeu printr-un singur cuvânt. Acest cuvânt îl scrie pe o petală.

Exemplu:

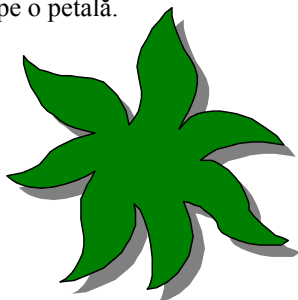
Viață

Sănătate

Grijă

Bunătate

Dragoste

Astăzi la lecție am învățat despre _____

M-am simțit _____

Mi-a plăcut _____

Aș dori _____

Tema pentru acasă:

Alcătuți o scrisoare unui prieten, în care argumentați că Dumnezeu este Creatorul lumii.

Pledoarie pentru revenirea învățaturii creștine în mediul universitar

*Pr. dr. Octavian MOȘIN,
metodist în protopopiatul Chișinău, sectorul I*

După o perioadă plină de văduvie, instaurată în anii dictaturii sovietice, ne-am pomenit în perioada suveranității fără instituții teologice. Acum două decenii, răsăreau primele pepiniere de cadre teologice. S-au deschis câteva școli duhovnicești, care au început să pregătească slujitori și dascăli.

Primii pași de revenire a teologiei într-un mediu universitar laic au fost făcuți în anii 1991-1993, perioadă în care a fost reactivată Facultatea de Teologie în cadrul Universității de Stat din Moldova, dar care s-a reorganizat și s-a separat după modelul academiilor duhovnicești din cadrul Patriarhiei Ruse.

Majoritatea învățăcelilor-teologi, totuși, încep a fi școliți acasă, iar numărul celor care aplică în facultăți sau seminare din România, Rusia sau Ucraina este în descreștere.

Deși majoritatea absolvenților școlilor teologice rămân în sânul Bisericii, iar studiile le asigură posibilitatea de a activa în diverse structuri eclesiale, apare o problemă delicată care rămâne a fi încă nesoluționată. Biserica Ortodoxă nu are instituții acreditate, ceea ce restricționează valabilitatea diplomelor, acestea fiind emise în exclusivitate pentru necesitățile cultului.

În ultimul deceniu, absolvenții-teologi au conștientizat această realitate, mai ales când au încercat să se încadreze în alte domenii de activitate. Multora li se reproșează că nu au studii superioare recunoscute. Astfel, a apărut firesca întrebare: *Ce este de făcut?*

Cu mila și cu îndurările Domnului, absolvenții Academiei Teologice din Chișinău și ai fostului Institut Teologic din Zăbriceni, dar și ai academiilor duhovnicești din Rusia, Ucraina și Belarus au încercat să-și continue studiile postuniversitare în diverse universități din țară și de peste hotare. Aceștia sunt admiși, dar în unele instituții cu mari dificultăți, deoarece nu este clar definit statutul instituțiilor teologice.

Această realitate este conștientizată de conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse, pornindu-se reforme în învățământul teologic, în vederea încadrării acestuia în sistemul și procesul de învățământ statal.

Recent Patriarhul Kiril al Moscovei și al Întregii Rusii, referindu-se la acest aspect, a declarat următoarele: "În societatea laică poți auzi uneori opinii, precum că învățământul nostru duhovnicesc este mai puțin calitativ decât cel laic, că el este prea specializat, fiind rupt de contemporaneitate, că nici chiar ab-

solventul celei mai prestigioase academii duhovnicești nu poate fi comparat cu un absolvent al unei universități laice. Desigur, acesta este un stereotip de gândire, care s-a format din cauza unei oarecare neîncrederi față de sistemul învățământului duhovnicesc, manifestate de o parte din societate și din mediul academic...

Orice ar spune despre învățământul duhovnicesc persoane care nu au nicio atribuție și care, posibil, nu au citit niciodată vreun text teologic, noi trebuie să atingem un asemenea nivel, încât institutele, universitățile, școlile noastre de spiritualitate creștină să intre în categoria celor mai bune instituții de învățământ superior din țară. Lucrările noastre au scopul de a apropia acel moment, când vom putea pretinde la un loc de frunte în ratingul mondial al instituțiilor de învățământ superior; și trebuie să începem acest lucru chiar acum, fără amânare.

Școlile duhovnicești trebuie să fie recunoscute integral de către Stat și societate drept centre umanitare științifico-intelectuale contemporane, bine dezvoltate și competitive, care pregătesc nu doar o cohortă de preoți, dar specialiști cu profil academic umanitar. Anume aceasta trebuie să rezulte din reforma învățământului.

Preotul trebuie să aibă o pregătire multilaterală, deoarece el comunică cu persoane de diferite profesii și cu fiecare trebuie să poată discuta în limbajul lui. De aceea, consider foarte important de a dezvolta colaborarea cu instituțiile de învățământ superior din domeniul științelor naturale, de a invita profesorii să țină prelegeri în instituțiile noastre. Și noi, la rândul nostru, suntem dispuși, la solicitare, să ținem lecții sau chiar cursuri în acele instituții laice, inclusiv cu profil tehnic, care sunt interesate să capete cunoștințe despre știința teologică contemporană.

Școlile noastre teologice sunt tocmai acel loc, unde dospește aluatul vieții duhovnicești a societății noastre. În acest sens, responsabilitatea lor este mare. Apostolul Petru spune: „*Păstoriți turma lui Dumnezeu, (...) cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru câștig urât, ci din dragoste; Nu ca și cum ați fi stăpâni peste Biserici, ci pilde făcându-vă turmei*” (1 Petru 5, 2-3). De aceste cuvinte pline de har trebuie să fie pătruns întreg sistemul nostru de învățământ duhovnicesc, căci realizarea acestei învățături constituie sensul lui adevărat¹.

Raportând cele spuse la Republica Moldova, putem constata realitatea că unii absolvenți-teologi au urmat, după absolvirea instituției teologice, o

¹ Fragmente din discursul Patriarhului Kiril, ținut la 21 iunie 2013 în Catedrala „Hristos Mântuitorul” din Moscova, când a avut loc ședința ordinară a Consiliului Bisericesc Suprem al Bisericii Ortodoxe Ruse. În deschiderea ședinței Întâistătătorul a expus unele opinii privind căile de dezvoltare a învățământului duhovnicesc în Biserica Ortodoxă Rusă. Sursa: <http://patriarhia.ru>

instituție laică sau au pledat pentru programe de masterat înrudite cu teologia și spiritualitatea creștină. Peste o sută de teologi autohtoni au urmat studii postuniversitare în domenii ca: filosofia, istoria, psihologia, asistența socială, dreptul, pedagogia ș.a.

Odată cu introducerea în învățământul preuniversitar a disciplinei *Religie*, sunt invitați sau încearcă să se încadreze în sistemul școlar numeroși slujitori și teologi. Aici apare problema actelor de studii, ce le-ar permite predarea unei astfel de discipline. Multe instituții văd o problemă pentru cei care au diplome neacreditate eliberate de școlile duhovnicești.

Astfel, a apărut nevoia unei soluții, iar acest lucru l-a identificat Universitatea de Stat din Moldova, care propune programe de master ce includ modulul psihopedagogic și disciplinele teologice, care le permit absolvenților să activeze în școală. Anul de studii 2012-2013 a demonstrat că astfel de masterate sunt reușite și necesare, înscriindu-se peste douăzeci de teologi în programul *Studii filologice și spiritualitate creștină* din cadrul Facultății de Litere a USM². Din anul 2013 pornește concomitent programul *Consiliere educațională și spirituală* din cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, USM³.

Pentru ciclul I, licență, la Facultatea de Litere și la cea de Istorie și Filosofie se vor forma grupe cu frecvența redusă pentru contingentul bisericesc, propunându-li-se specializări în spiritualitate creștină și istoria religiilor.

Universitatea Pedagogică de Stat "I. Creangă" propune formarea specialiștilor la disciplina din ciclul primar – *Educație moral-spirituală*.

Probabil, aceasta este perspectiva într-o perioadă de tranziție, până când se vor cristaliza catedre și facultăți teologice în cadrul unor universități.

O primă realizare este includerea în noul nomenclator al specialităților științifice a domeniilor *Religie* și *Teologie*, ceea ce va facilita cercetarea⁴. Totodată, este bine-venit Acordul de colaborare între Mitropolia Moldovei și Academia de Științe a Moldovei.⁵

În campusul Universității de Stat din Moldova apare o primă colecție de carte religioasă, care poate fi accesată și prin intermediul internetului.⁶

Acestea fiind menționate, punem multă nădejde că învățământul teologic și, de rând cu el, și cel religios va reveni în albia firească, iar noțiunile *Biserica* și *Teologie* vor constitui nucleul preocupărilor celor care, de rând cu cele pământești, râvnesc și cele cerești.

² A se vedea <http://litere.md> sau <http://masterateortodoxe.blogspot.com>.

³ A se vedea <http://psihologie2013.wordpress.com>

⁴ A se vedea <http://cnaa.md>

⁵ A se vedea <http://mitropolia.md> și <http://asm.md>

⁶ A se vedea adresa <http://tinread.usm.md/opac>

Aș vrea să închei cu câteva idei despre importanța mediului academic în formarea personalității, expuse acum câteva zile de Patriarhul Kiril, după conferirea titlului de Doctor Honoris Causa al Centrului științific de chirurgie „Acad. Petrovski” din Rusia.

”Pe parcursul multor ani de viață am avut relații strânse cu mediul academic. Aș putea spune că m-am format ca personalitate, ca ierarh al Bisericii, în primul rând, în mediul academic. O bună parte din viața mea a fost legată de Academia duhovnicească din Leningrad (cum se numea atunci), pe care ulterior am condus-o, fiind rector timp de zece ani. Îmi amintesc, cât de mult influențează mediul academic formarea disciplinei interioare a omului, dezvoltă atitudinea sa critică față de sine însuși, îl face pe om să fie mai reținut în vorbe, mai disciplinat în gândurile sale, capabil de dialog. Uneori, când citești unele articole publicistice sau privești vreo emisiune televizată, te întrebi nedumerit: *Cum este posibil așa ceva? Nu se poate să spui neadevăruri! Doar este lesne de dovedit că cele enunțate nu corespund adevărului!* De ce, totuși, oamenii strigă în gura mare, fără pic de jenă, în întreaga țară, fără să mai permită cuiva să spună un cuvânt? Aș răspunde în felul următor la această întrebare: participanții la asemenea dezbateri, care substituie adevărul cu patosul publicistic, nu au avut experiența educației în mediul academic. Acolo unde este prezentă știința, acolo întotdeauna există o opoziție înțeleaptă, acolo întotdeauna este prezentă o asemenea noțiune precum oponentul, acolo nu poți rosti cuvinte deșarte, neargumentate – vei fi corectat, fără ca cineva să ridice vocea; vei fi corectat, pornind de la logică, de la cunoștințe, de la experiență. Din păcate, asemenea lucruri nu se produc în spațiul nostru public. Nu avem persoane care pot să se ridice și să corecteze – spațiul mediatic se formează în așa mod încât în el nu-și pot găsi locul, aprecierea științifică a opiniilor, a propunerilor, a ideilor expuse.

Activitatea științifică este o muncă grea. Dumnezeuastră, medicii-savanți, cunoașteți acest lucru mai bine decât mine și, într-o măsură oarecare, cercetarea solicită omului o implicare deplină. Fără răbdare, tenacitate, curaj este practic imposibil să obții succese în orice activitate, dar mai ales în domeniul cercetărilor științifice. Iată de ce știința îmi este apropiată și în plan spiritual, deoarece și acolo este vorba de lucrarea vieții. Nu poți fi savant doar 10, 20, 30 la sută din timpul tău. Dacă te ocupi de știință, această activitate absoarbe întreaga ta viață, devine prioritatea principală, căreia i se supun toate celelalte, inclusiv viața personală și timpul liber. În acest sens, slujirea Bisericii se aseamănă cu explorările științifice. Nici Bisericii nu-i poți sluji în proporție de 10, 15 sau 20%. Dacă îți asumi această slujire, aceasta înseamnă că ea devine nu

SUMAR

PARTEA I. Parteneriat educațional

Revenind la educația religioasă

IPS VLADIMIR, Mitropolitul Chișinăului și al Întregii Moldove..... 3

Edictul de la Milan – model de toleranță și de conlucrare între Stat și Biserică

Prot. lect. dr. Veaceslav Ciorbă 5

Educația religioasă în învățământul din Republica Moldova.

Așteptările familiei, școlii și societății

Prot. dr. Alexei Boenciuc, șef al Direcției metodice a Departamentului mitropolitan Studii 13

Repere psihopedagogice pastorale ale educației pentru formarea personalității elevului prin prisma parteneriatului educațional

Pr. dr. Grigore Costin, metodist în protopopiatul Chișinău, sectorul III 18

Izvoarele cunoașterii lui Dumnezeu

Dr. Nicolae Fuștei, cercetător științific coordonator la Institutul de Istorie al AȘM 29

Necesitatea educației religioase

Pr. Dumitru Tolico, metodist în protopopiatul Chișinău, sectorul II..... 41

PARTEA a II-a. Educația religioasă în școală și comunitate: realizări și propuneri

Predarea religiei în Eparhia de Bălți și Fălești în anul de studii 2012-2013

Prot. Ioan Pelin, inspector școlar eparhial 47

Predarea religiei în Eparhia de Ungheni și Nisporeni în anul de studii 2012-2013

Prot. Andrei Ursoi, inspector școlar eparhial 52

Predarea religiei în Eparhia de Cahul și Comrat în anul de studii 2012-2013

Prot. Nicolae Goreanu, inspector școlar eparhial 55

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Florești

Prot. Serghei Boldirescu 57

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Râșcani	
Prot. Constantin Dascăl, metodist în protopopiatul Rîșcani.....	61

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Rezina	
Prot. Igor Cojocari, protopop de Rezina	63

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Șoldănești	
Nadejda Rotari, metodist în protopopiatul Șoldănești.....	65

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Telenești	
Prot. Valeriu Petrari, metodist în protopopiatul Telenești	67

Predarea religiei în anul de studii 2012-2013 în raionul Soroca	
Prot. Vadim Patrinea, metodist în protopopiatul Soroca.....	69

Din activitatea protopopiatului Criuleni și Dubăsari	
Prot. Nicolae Ciobanu, metodist în protopopiatul Criuleni și Dubăsari	74

PARTEA a III-a. Școala și Biserica: parteneriat pentru educație. Interferențe conceptuale

O cultură a mijloacelor sau o cultură a scopurilor în educație?	
Tatiana Doibani, profesor de istorie, grad didactic superior, Chișinău, Liceul Teoretic „Gaudeamus”	76

Datoria persoanei de a avea demnitate	
Tatiana Doibani	78

Asistență etică prin comunicare	
Tatiana Doibani	83

Amorul propriu (orgoliul)	
Tatiana Doibani	86

Îndemn la o viață spirituală: „Casa sufletului nostru”	
Tatiana Doibani	90

Asigurarea cu materiale didactice a disciplinei <i>Religie: cultul ortodox</i> în anul de studii 2012-2013	
Liliana Crețu, autor de manuale, formator	92

Pledoarie pentru revenirea învățaturii creștine în mediul universitar	
Pr. dr. Octavian Moșin, metodist în protopopiatul Chișinău, sectorul I.....	98

Școala și Biserica: parteneriat pentru educație
1700 de ani de la proclamarea Edictului de la Milan - model de toleranță
și de conlucrare între Stat și Biserică
Seminar metodologic republican
Ediția a II-a

Coordonator: Angela Levința
Redactor: Larisa Erșov
Tehnoredactor: Maria Bondari
Editura: „CUVÎNTUL-ABC”